

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO KATEDRA**

Ineta CEDRONAITĖ
Viešojo administravimo studijų programos studentė

**DARNIOS BENDRUOMENĖS STRATEGIJA ŠIAULIŲ
RAJONO GINKŪNŲ SENIŪNIJOJE**

Bakalauro baigiamasis darbas

Šiauliai, 2014

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO KATEDRA**

Ineta CEDRONAITĖ

**DARNIOS BENDRUOMENĖS STRATEGIJA ŠIAULIŲ RAJONO
GINKŪNŲ SENIŪNIJOJE**

Socialiniai mokslai, viešasis administravimas (03 S2)

Darbo vadovas
doc. dr. Rimantas KRANKALIS

Teigiu, kad bakalauro studijų baigiamasis darbas, kurį teikiu viešojo administravimo studijų programos bakalauro kvalifikaciniam laipsniui įgyti yra originalus autorinis darbas.

(Studento parašas)

Cedronaitė, I. (2014). Darnios bendruomenės strategija Šiaulių rajono Ginkūnų seniūnijoje: universitetinių pagrindinių studijų Viešojo administravimo programos baigiamasis darbas / baigiamojo darbo vadovas doc. dr. R. Krankalis. Šiaulių universitetas, Viešojo administravimo katedra, 73 p. (82 p.).

SANTRAUKA

Bakalauro baigiamajame darbe nagrinėjami darnios bendruomenės strategijos teoriniai ir praktiniai aspektai. Pasitelkus mokslinės literatūros ir teisės aktų analizę, atskleista darnios bendruomenės samprata bei darnios bendruomenės dalyvavimo vietos valdyje galimybės. Nagrinėjant darnios bendruomenės strategijos formavimo ypatumus, remiamasi gerosios praktikos Europos Sąjungoje pavyzdžiu, taip pat analizuojami kaimiškų Lietuvos bendruomenių dalyvavimo strateginių problemų sprendimo procese atvejai. Rengiant Darnios bendruomenės Šiaulių rajono Ginkūnų seniūnijoje bandomąją strategiją, atlikta dokumentų analizė, kurios pagrindu nustatyta esama Ginkūnų seniūnijos bendruomenės socioekonominė situacija, būtina strategijos tikslams nustatyti. Individualių interviu metu išsiaiškintos Darnios bendruomenės strategijos formavimo ir rengimo struktūros dalys, apimančios procesus nuo jos sukūrimo iki efektyvumo įvertinimo. Darnios bendruomenės strategija gali pasinaudoti ne tik Šiaulių rajono Ginkūnų seniūnijos bendruomenė, tačiau visos Lietuvos bendruomenės, adaptuojant strategijos tikslus pagal savo gyventojų poreikius.

Pagrindinės sąvokos: darni bendruomenė, dalyvavimas, strategija.

Cedronaitė, I. (2014). Sustainable Community Strategy in Ginkūnai Elderate of Šiauliai District: the final work of university studies in public administration / the supervisor – doc. dr. R. Krankalis. Šiaulių University, the Department of Public Administration, 73 p. (82 p.).

SUMMARY

Bachelor's final paper analyses theoretical and practical aspects of the sustainable community strategy. Analysis of scientific literature and legal acts have been used, in order to reveal the conception of sustainable community and its possibilities to participate at local management. An example of a good European Union practice as well cases of Lithuanian rural communities participation at the process of strategic problems solving, allowed to evaluate the sustainable community strategy forming process. Document analysis ascertained Ginkūnai Elderate community socio-economic situation which is necessary, to prepare trial sustainable community strategy in Ginkūnai Elderate of Šiauliai District. Individual interview gives analysis of the sustainable community strategy structure which includes forming and preparation parts and presents processes from its establishing to evaluation of the effectiveness. Sustainable community strategy can be used not only by the community of Ginkūnai elderate but also by all communities of Lithuania adapting their population needs to set their own strategy aims.

Key words: sustainable community, participation, strategy.

TURINYS

IVADAS	5
1. DARNIOS BENDRUOMENĖS STRATEGIJOS RENGIMO ASPEKTAI	8
1.1 Darnios bendruomenės samprata.....	8
1.2 Darnios bendruomenės dalyvavimas vietos valdyme.....	14
1.3 Darnios bendruomenės strategijos formavimo ypatumai	26
2. DARNIOS BENDRUOMENĖS STRATEGIJOS RENGIMAS ŠIAULIŲ RAJONO GINKŪNŲ SENIŪNIJOJE	35
2.1 Tyrimo metodika	35
2.2 Šiaulių rajono Ginkūnų seniūnijos bendruomenės socioekonominės situacijos ir gyventojų poreikių analizė.....	40
2.3 Šiaulių rajono Ginkūnų seniūnijos darnios bendruomenės strategijos formavimo ypatumai	49
2.4 Darnios bendruomenės bandomoji strategija Šiaulių rajono Ginkūnų seniūnijoje	62
REKOMENDACIJOS	69
IŠVADOS	67
LITERATŪRA	70
PRIEDAI	74

IVADAS

Šiuo laikmečiu jaučiamas vis didesnis gyventojų nepasitenkinimas ne tik centrinės, tačiau ir vietos valdžios priimamais sprendimais. Visuomenėje susiformavo požiūris, jog su ekonominėmis ir socialinėmis problemomis savivaldos teritorijose susiduriama dėl gero valdymo stokos (Pivoras, Visockytė, 2011). Tai reiškia, kad problemų sprendimo būdai, vietos valdžios institucijų atliekama veikla ir priimami sprendimai, neatitinka gyventojų poreikių. Sukeliamas gyventojų nepasitenkinimas, natūralus bandymas pasipriešinti, taip išbalansuojant tolygios kaimo plėtros procesus. Tokių pasekmių nekylų, jei pačios bendruomenės galėtų inicijuoti vietinės reikšmės sprendimų priėmimo būdus (Nefas, Smalskys, Šlapkauskas, 2011).

Bendruomenei kuriant aukštus standartus atitinkančią gyvenimo kokybę, būtina suvokti, jog gamtinis kapitalas yra ribotas, t.y. šiuo metu ištekliai vartojami tokiais dideliais tempais, kokių gamta nebesugeba atkurti, tad svarbu atskleisti tarpusavio priklausomybės ryšius tarp darnaus vystymosi ir gyvenimo kokybės (Čiegis, Pečkaitienė, 2013). Tai reiškia, kad tam, jog bendruomeninė veikla kaimo teritorijose teiktų tik teigiamus rezultatus, bendruomenės poreikiai vykdant kaimo vystymosi procesus, turėtų būti orientuoti į darnaus vystymosi koncepcijos pagrindą sudarančių esminių elementų - aplinkosaugos, ekonominio ir socialinio vystymosi, realizavimą sprendimų priėmimo procesuose. (Čiegis, Česonis, 2004).

Siekiant, kad darnaus vystymosi ir gero valdymo principai atsispindėtų ne tik tarptautinėse, nacionalinėse, vietos valdymo programose, tačiau ir kiekvieno individo suvokimo lygmenyje, o bendruomenės galėtų veikti racionaliai, kryptingai, norimi pasiekti tikslai būtų įgyvendinami, turėtų būti rengiama Darnios bendruomenės strategija.

Temos aktualumas ir naujumas. Darnios bendruomenės galimybės dalyvauti vietos valdyme mokslo srityje užima svarbią vietą. Darnios bendruomenės reiškiniai analizuojami ne vienoje disciplinoje (sociologija, psichologija, strateginis valdymas ir kt.). Teigiama, kad šiuo metu bendruomenėse vyrauja susvetimėjimas, užsisklendimas, uždarumas, to pasekoje atsiranda nepasitikėjimas, neužtikrintumas saugumu, nedidelės bendruomenės gali būti socialinio ir emocinio saugumo pagrindu (Aleksandravičius ir Žukovskis, 2011; Arimavičiūtė, 2012; Bardauskienė, 2013; Čiegis, Pečkaitienė, 2013; Nefas, 2007). Darnios bendruomenės strategijos yra kuriamos ir sėkmingai įgyvendinamos užsienyje (darbe analizuojama Jungtinėje Karalystėje esančio Oksfordo miestelio Darnios bendruomenės strategijos geroji patirtis), tačiau iki šiol Lietuvoje tokios iniciatyvos dar nėra įgyvendinamos. Galima įžvelgti tik tam tikrus Darnios bendruomenės

strategijos požymius, pvz., Antalieptės miestelio (Antalieptės miestelio ir..., 2010), Ukmergės kaimiškųjų seniūnijų (Ukmergės rajono kaimiškų..., 2012) ateities vizijose, vystymosi studijose.

Tyrimo problema: Tiriamuoju objektu pasirinkta Šiaulių rajone esanti Ginkūnų seniūnija, kurioje nemaža dalis vykdomų projektų yra įgyvendinti bendruomenės iniciatyva, siekiant atsižvelgti į būtiniausius vietinių gyventojų poreikius.

Rengiant bandomąją Darnios bendruomenės strategiją, būtina atskleisti dabartinę Ginkūnų seniūnijos bendruomenės socialinę ir ekonominę padėtį, siekiant plėtoti darnios bendruomenės koncepciją ir bendruomenės galimybes dalyvauti gyvenamosios vietovės sprendimų priėmimo ir įgyvendinime, formuluojami probleminiai klausimai:

1. Kokiais principais turėtų remtis bandomoji darnios bendruomenės strategija?
2. Koku būdu turėtų būti formuojama bandomoji darnios bendruomenės strategija?

Bandomosios strategijos terminas pradėtas vartoti 2004 m., Vietos Veiklos Grupėms rengiant pirmąsias rajono plėtros strategijas pagal LEADER programos prioritetus. Toks terminas naudojamas ir šiame darbe. Bandomoji darnios bendruomenės strategija formuoja pagrindines bendruomenės gyvenimo kokybės gerinimo gaires darnaus vystymosi kontekste (joje neįvardinami visi norimi pasiekti bendruomenės prioritetai, tikslai, priemonės, vertinimo rodikliai, kurie bus formuluojami vėlesnėje strategijoje).

Tyrimo objektas – Darnios bendruomenės strategija kaimiškoje seniūnijoje.

Tyrimo dalykas – Darnios bendruomenės bandomoji strategija Šiaulių rajono Ginkūnų seniūnijoje.

Tyrimo tikslas – Apibrėžti darnios bendruomenės strategijos formavimo principus ir parengti Ginkūnų seniūnijos darnios bendruomenės bandomąją strategiją.

Tyrimo uždaviniai:

1. Atskleisti darnios bendruomenės sampratą.
2. Išanalizuoti darnios bendruomenės strategijos formavimo ES ir Lietuvoje aspektus.
3. Išnagrinėti darnios bendruomenės strategijos parengimo principus Šiaulių rajono Ginkūnų seniūnijoje.
4. Parengti Šiaulių rajono Ginkūnų seniūnijos Darnios bendruomenės bandomąją strategiją.

Tyrimo metodika: lyginamoji darnios bendruomenės strategijos formavimo analizė, interviu, mokslinės literatūros ir teisės aktų analizė.

Išanalizuotos mokslinėje literatūroje ir dabartinėse programose suformuotos darnios bendruomenės ir jos inicijuojamų strategijų kryptys. Tyrimui pasirinkta kokybinė prieiga, leidžianti geriausiai ištirti Darnios bendruomenės strategijos formavimo ir rengimo principus. Naudota metodika apima dokumentų analizę ir interviu, kurių metu gauti duomenys apie ekonominę ir

socialinę Ginkūnų seniūnijos bendruomenės padėtį bei Darnios bendruomenės strategijos rengimo, apimamų bendruomenės veiklų bei strategijos vertinimo aspektus. Parengtas ir pagrįstas tyrimo instrumentas, kurį sudaro klausimyne pateikti 9 klausimai. Suformuluotos tyrimo imties charakteristikos apklausiant 6 kriteriniu atrankos būdu atrinktus informantus, kurių veiklos patirtis su bendruomenėmis yra ilgametė ir įvairi. Interviu su respondentais metu, buvo atsižvelgta į mokslinio tyrimo etikos reikalavimus ir laikytasi iš anksto metodologinėje literatūroje (Bitinas ir kt. (2008); Kardelis, 2007) numatytų taisyklių:

Tyrimo koncepcija sukonstruota remiantis Balčiūno, Juozaitienės, Rudytės ir Tijūnaitienės (2014) bakalauro studijų darbų rengimo metodinėmis rekomendacijomis bei kitų autorių mokslinė literatūra (Bitinas, Rupšienė, Žydzūnaitė, 2008; Kardelis, 2007; Leonavičius, 2004; Rupšienė 2007).

Tyrimo rezultatų reikšmingumas ir praktinė nauda.

Įvertinus esamą socioekonominę Ginkūnų seniūnijos bendruomenės situaciją, išsiaiškinus gyventojų poreikius bei išnagrinėjus kokybinio tyrimo rezultatus, parengta bandomoji Darnios bendruomenės strategija Šiaulių rajono Ginkūnų seniūnijoje. Tokias strategijas, kuriomis privalėtų pasinaudoti savivaldybė, rengdama strateginius dokumentus, galėtų parengti visų seniūnijų bendruomenės. (Ginkūnų seniūnijos bendruomenės pirmininkė akcentavo: „Darnios bendruomenės strategija suteiktų esminį postūmį bendruomenei susitelkti ir spręsti savo problemas, įgyvendinti idėjas.“).

Tyrimo rezultatų sklaida. Tyrimo rezultatai pristatyti 14 – oje Jaunųjų tyrėjų tarptautinėje mokslinėje konferencijoje „EKONOMIKOS IR VADYBOS AKTUALIJOS“, vykusioje 2014 m. balandžio 24 d. (Registracijos Nr. 2014/SMIP 249, žr. 3 priedą). Darbas įvertintas 1 - ąja vieta Viešojo sektoriaus modernizavimo krypties ir tendencijų sektoriuje (Registracijos Nr. 2014/SMIP 163, žr. 4 priedą).

Praktikos visuomeninėje organizacijoje „Ginkūnų seniūnijos bendruomenė“ metu, atlikta gyventojų poreikių apklausa, kurios rezultatai pateikiami ne tik darbe, tačiau buvo pristatyti ir Ginkūnų bendruomenei.

Literatūros sąrašas ir citavimas sudarytas pagal APA reikalavimus naudojamus ŠU SMF moksliniuose leidiniuose.

1. DARNIOS BENDRUOMENĖS STRATEGIJOS RENGIMO ASPEKTAI

1.1 Darnios bendruomenės samprata

Siekiant atskleisti darnios bendruomenės sampratą, visų pirma būtina apibrėžti, kokie požymiai apibūdina pačią bendruomenę kaip socialinį reiškinį. Bendruomenės samprata yra nagrinėjama Aleksandravičius, 2004; Aleksandravičius ir Žukovskis, 2011; Atkočiūnienė, 2008; Baršauskienė, 2001; Nefas, Smalskys, Šlapkauskas, 2011 darbuose.

Sąvoka, kuri apima bendruomenę dažniausiai išskiriama apibūdinti žmonių grupę, kurią vienija tam tikros savybės – gyvenimas toje pačioje teritorijoje, naudojimasis tomis pačiomis aptarnavimo įstaigomis (seniūnija, ugdymo, medicinos įstaigos ir pan.) bei tarpusavio santykiai, t.y. bendri interesai, vertybės, (Aleksandravičius, 2004; Atkočiūnienė, 2008; Baršauskienė, 2001). Taip pat yra siūloma bendruomenės apibrėžtis, kur bendruomenė apibūdinama ne tik kaip tam tikroje teritorijoje egzistuojanti ir bendras savybes turinti gyventojų grupė, tačiau pabrėžiamas bendruomenės narių funkcionalumas, t.y. gyventojai neformalizuotai imasi realių veiksmų ir kūrybiška veikla įveikia sunkumus, problemas, ieško galimybių įveikti fizinį ir emocinį saugumą pažeidžiančias grėsmes. (Nefas ir kt., 2011).

Siekiant detaliau išanalizuoti bendruomenės apibrėžtis, pateikiamos skirtingų bendruomenės formavimosi etapų sampratos, atskleidžiant jų susiformavimo priežastinius ryšius bei svarbiausius bruožus (žr. 1.1 lentelę).

Analizuojant bendruomenės apibūdinančių sampratų aspektus, galima teigti, kad klasikinė (tradicinė) bendruomenė, siekdama pasiekti aukštesnį gyvenimo lygį, užtikrinti saugumą šeimai, kuri šio tipo bendruomenei yra svarbiausias pagrindas, susikūrė griežtas socialinio elgesio normas, kurias pažeidusieji nebelaikomi bendruomenės dalimi. Modernios bendruomenės atsiradimą sąlygojo moderniojo miesto susikūrimas, kur susiformavo nauji asmeninių ryšių saitai, apimantys brolijas, gildijas, luomus. Sudėtingėjant bendruomenės narių santykiams, atsirado poreikis teisinių santykių susikūrimui, kontrolės įgyvendinimui. Kuomet griežta kontrolė tapo bendruomenės užsisklendimo, nepasitikėjimo, įžvelgiamos grėsmės saugumui priežastimi, susiformavo šiuolaikinė bendruomenė. Jos pagrindą sudaro galimybė realizuoti save, įvairiomis saviraiškos formomis ieškoti būdų bendriesiems poreikiams ir interesams patenkinti taip, kad socialinės permainos būtų priimanamos kaip galimybės, nauji iššūkiai. Apibendrinant analizuotas bendruomenės sąvokos apibrėžtis, galima teigti, kad egzistuojant įvairiems laikmečiams, visų bendruomenės apimančių veiklų pagrindą sudaro susitelkimas vienijančių problemų sprendimui.

Bendruomenės apibūdinančių sampratų aspektai

Bendruomenės samprata	Susiformavimo priežastys	Svarbiausi bruožai
Klasikinė (tradicinė)	Pirmųjų žmonių (žemdirbių) telkimas į grupes, siekiant padidinti galimybes išgyventi – saugumo užtikrinimas.	· Bendrųjų poreikių patenkinimas; · Socialinės tvarkos užtikrinimas, skatinantis tobulėti; · Socialinės kontrolės svarba; · Socialinių santykių palaimas yra viršesnis už asmeninius santykius; · Uždarumas. · Vertybės: <i>tiesa, teisingumas, patikimumas, darna.</i>
Moderni	Dėl urbanizacijos procesų – pramonės revoliucijos, žemdirbiai transformavosi į miestėlus, būrėsi į cechus.	· Bendruomenės narių socialiniai saitai – religija, luomai; · Socialinės kontrolės institucijų kūrimas; · Atvirumas; · Vertybės: <i>solidarumas, tarpasmeniniai santykiai, neribojami formalios teisinės sistemos.</i>
Šiuolaikinė	Susitelkimas siekiant įveikti susvetimėjimo, supanašėjimo krizę, puoselėjant amžinąsias kultūros vertybes, plėtojant socialinio elgesio normas.	· Įsiliejimas į bendruomenę neprarandant individualumo, saviraiškos; · Asmenybės puoselėjimas; · Socialinė bendrystė; · Bendrijos organizacijos stiprinimas, valdymo ir savivaldos sistemų kūrimas; · Vertybės: <i>savanoriškumas ir nesavanaudiškumas, bendravimas, solidarumas, bendri moraliniai principai, aktyvumas, atvirumas.</i>

Šaltinis: Sudaryta autorės pagal Nefas, Smalskys, Šlapkauskas, 2011

Šių dienų kiekvieno regiono, savivaldybės ar kaimo vietovės vystymosi pagrindas yra aktyvi bendruomenė, gebanti pati įsitraukti į sprendimų, apimančių įvairiapusių problemas, priėmimą savo gyvenamojoje vietovėje. Tokią bendruomenę galima vadinanti Darnia vietos bendruomene, kuriai suteikiama savivalda ir ji yra vienas iš svarbiausių darnaus vystymosi kriterijų. Siekiant išsiaiškinti darnios bendruomenės sąvokos reikšmę, remiamasi Bardauskienės (2013) aprašyta darnios bendruomenės situacija Lietuvoje, kur pateikiamas požiūris, jog pagrindinis darnios bendruomenės principas yra aukštas gyvenimo standartus atitinkančių galimybių savo gyvenamojoje vietovėje kūrimas, pasitelkiant efektyvų išteklių naudojimą, aplinkos tausojimą, socialinio atotrūkio mažinimą bei ekonominės gerovės stiprinimą. Visa tai turi būti pasiekama atsižvelgiant į skirtingus esamų ir būsimų gyventojų poreikius.

Dabartinės lietuvių kalbos žodynas aiškina, kad darnus – tai toks, kuris susiderinęs, suderintas (Dabartinės lietuvių kalbos..., 2012). Nuo to, ar sprendimai yra derinami su vietos bendruomenės nuomone, jos interesais, atkreipiant dėmesį į tai, kad visi pateikti vietos gyventojų pasiūlymai yra

patariamojo pobūdžio (Šaparnienė, Krupavičius, 2013), priklauso savivaldos įgyvendinimo kokybė, sprendžiamų problemų aktualumas ir gero valdymo plėtojimas.

Remiantis Vietos bendruomenių savivaldos programa (Vietos bendruomenių savivaldos..., 2011), vietos bendruomenė yra seniūnijos aptarnaujamos teritorijos gyventojai, jų atstovai (seniūnaičiai), šioje teritorijoje veikiančios bendruomeninės organizacijos, religinės bendruomenės ir bendrijos, kitos nevyriausybines organizacijos. Seniūnijų neturinčiose savivaldybėse vietos bendruomenė laikoma savivaldybės gyvenamosios vietovės (jos dalies ar kelių gyvenamųjų vietovių) gyventojai, susieti bendrais gyvenimo kaimynystėje poreikiais ir interesais, toje gyvenamojoje teritorijoje veikiančios bendruomeninės organizacijos, religinės bendruomenės ir bendrijos, kitos nevyriausybines organizacijos.

Darnaus vystymosi samprata bendruomenės lygmenyje. Ieškant kelio darnios bendruomenės vystymosi link, būtina išsiaiškinti darnaus vystymosi koncepciją plačiąja prasme. Darnus vystymasis (United Nations, 1987) – tai vystymasis, tenkinantis žmonijos reikmes dabar, neapribojant galimybių ateities kartoms tenkinti savąsias. Darnus vystymasis apima dvi pagrindines idėjas – poreikio ir apribojimų. Pirmoji idėja siūlo atkreipti politikų dėmesį į skurdžiai gyvenančių žmonių poreikį ir tam skirti prioritetinę vietą. Antroji – apima tarpdisciplinines funkcijas, susijusias ne tik su trimis bendrosiomis ekonominėmis, socialinėmis bei aplinkosauginėmis temomis, tačiau ir naujausiomis technologijos (Hasna, 2007), pagrindžiančiomis galėjimą patenkinti dabarties ir ateities poreikius. Poreikių ir apribojimų koncepcijos formavimosi pagrindą sudaro suvokimas, kad gamtinis kapitalas yra ribotas, t.y. siekiant bendruomenėms aukštos gyvenimo kokybės, šiuo metu ištekliai vartojami tokiais dideliais tempais, kokių gamta nebesugeba atkurti, tad svarbu atskleisti tarpusavio priklausomybės ryšius tarp darnaus vystymosi ir gyvenimo kokybės (Čiegis, Pečkaitienė, 2013).

Darnaus vystymosi ideologija ir pagrindinės nuostatos buvo apibrėžtos pasaulio viršūnių susitikime Rio de Žaneire 1992 m. Jos sudaro dabartinių nacionalinių darnaus vystymosi strateginių planų pagrindą, kuriuo remiamasi kaip ilgalaikę visuomenės vystymosi ideologija. Darnaus vystymosi koncepcijos pagrindą sudaro trys esminiai elementai - aplinkosauga, ekonominis ir socialinis vystymasis (Čiegis, Česonis, 2004). Su šiais elementais susiduriama kasdienėje gyvenamojoje aplinkoje, turinčioje ribotus išteklius, tačiau pabrėžiama, kad darnus vystymasis yra daugiau nei rūpinimasis aplinka (Jociūtė, 2013). Darnus vystymasis yra stiprios, sveikos ir teisingos bendruomenės užtikrinimas. Tai reiškia reagavimą į visų žmonių poreikius dabartinėse ir būsimose bendruomenėse, asmens gerovės puoselėjimą ir gyvenimo kokybės gerinimą, socialinę santalką ir įtrauktį bei lygių galimybių kūrimą.

Tam, kad būtų lengviau suderinti visus darnaus vystymosi kompleksą sudarančius elementus (sveikatos apsaugą, švietimą, mokymą, socialinę apsaugą, bendruomeninę veiklą, ir kt.) yra

apibrėžiami pagrindiniai darnaus vystymosi principai, suformuoti Nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje, priimtoje 2003 m. ir atnaujintoje 2009 m. (Žin., 2003, Nr.89-4029):

- **PAGRINDINIŲ TEISIŲ RĖMIMAS IR APSAUGA.** Siekiama užtikrinti pagrindines žmogaus teises, apsaugoti nuo galimų diskriminacijos formų, skurdo ir socialinės atskirties apraiškų.
- **VIENODŲ SĄLYGŲ VISŲ KARTŲ ATSTOVAMS IR TOS PAČIOS KARTOS ATSTOVAMS SUDARYMAS.** Šis principas atskleidžia darnaus vystymosi esmę. Norima, kad ateities kartoms nebūtų užkirstas kelias patenkinti savo poreikius dėl dabarties kartų vartotojiškumo.
- **ATVIRA IR DEMOKRATINĖ VISUOMENĖ.** Tai reiškia, kad kiekvienas pilietis turi turėti galimybę gauti informaciją, konsultacijas, esant būtinybei kreiptis į teismus. Taip pat svarbus įtrauktis ir dalyvavimo užtikrinimas siekiant demokratijos plėtojimo.
- **PILIEČIŲ DALYVAVIMAS.** Sprendimai turi būti priimami remiantis piliečių dalyvavimu. Turi vykti visuomenės supažindinimas su tvaraus vystymosi nauda, daromu poveikiu aplinkai, taip skatinant sąmoningumo ugdymą ir ieškant galimybių pasirinkti tvaresnius veiklos būdus.
- **ĮMONIŲ IR SOCIALINIŲ PARTNERIŲ DALYVAVIMAS.** Tam, kad būtų optimizuojamas vartotojiškumas ir gamyba, yra būtina skatinti privačiojo bei viešojo sektorių bendradarbiavimą ir partnerystę, įmonių socialinę atsakomybę.
- **POLITIKOS NUOSEKLUMAS IR REGLAMENTAVIMAS.** Siekiant pasaulinio, nacionalinio, regioninio ir vietos tvaraus vystymosi, darnos, norima skatinti visų Europos Sąjungos politikos krypčių nuoseklumą.
- **POLITIKOS INTEGRAVIMAS.** Tai apima trijų pagrindinių darnaus vystymosi elementų (aplinkosaugos, ekonominio ir socialinio vystymosi) įtraukimą į politikos darbotvarkes. Svarbu, kad šie klausimai būtų sprendžiami nuosekliai, remiantis poveikio įvertinimo statistika, konsultuojantis su suinteresuotomis šalimis.
- **PASINAUDOTI GERIAUSIOMIS TURIMOMIS ŽINIOMIS.** Politika turi būti formuojama atsižvelgiant į ekonominį pagrįstumą bei ekonominį efektyvumą. Kitaip tariant, privaloma remtis geriausiomis ir naujausiomis turimomis žiniomis.
- **ATSARGUMO PRINCIPAS.** Norint išsaugoti žmonių sveikatą ir aplinką, būtina imtis visų įmanomų prevencinių priemonių, remtis moksliniais stebėjimais, o jei kyla pagrįstų abejonių dėl žalos, taikyti specialias procedūras, kad būtų užkirstas kelias didesnių nuostolių padarymui.

- **TERŠĖJO ATSAKOMYBĖS PRINCIPAS.** Žala, kuri yra padaroma žmonių sveikatai ir aplinkai, turi būti atlyginama pasitelkus progresinių mokesčių sistemą (kuo daugiau teršia, tuo daugiau teršėjas sumoka). Tai taip pat reiškia, kad kaina, kurią sumoka visuomenė už vartojimo ir gamybos veiklas, turi sutapti su realiomis sąnaudomis.

Išsiaiškinus pagrindinius darnaus vystymosi principus, kurie yra svarbūs nacionaliniu ir regioniniu bei vietos lygmeniu, svarbu atskleisti, kokie faktoriai lemia darnų vystymąsi bendruomenių lygmenyje, gyvenamosios vietos pasirinkimo kriterijų atžvilgiu. Darniam bendruomenės vystymuisi įtakos turintys veiksniai (Čiegis, Česonis, 2004) lyginami su Bardauskienės (2013) pateiktais kriterijais (žr. 1.2 lentelę).

1.2 lentelė

Darnios bendruomenės vystymosi veiksnų atitiktis vietovių kokybės vertinimo kriterijams

	Veiksniai, lemiantys darnios bendruomenės vystymąsi	Gyvenamųjų vietovių kokybės vertinimo kriterijai
Sveika aplinka	• Švarus oras, žemė, vanduo; • Biologinė įvairovė; • Pagrįstas gamtinių išteklių naudojimas.	• Sveika ir švari aplinka; • Graži aplinka; • Oro kokybė.
Gyvybinga ekonomika	• Plati ekonominė bazė, prisitaikanti prie kintamų sąlygų, konkuruojanti su kitomis šalies bendruomenėmis; • Garantuojanti gyventojų užimtumą trumpam ar ilgam laikotarpiui; • Gebanti pritraukti naujų investicijų.	• Darbo vieta; • Galimybė dirbti ir išlaikyti šeimą.
Socialinė gerovė	• Gyventojų saugumas; • Visiškas ir kokybiškas kultūrinių bei dvasinių poreikių tenkinimas; • Prieinamas būstas ir komunalinės paslaugos.	• Galimybė saugiai auginti šeimą; • Vaikų išsilavinimas/ugdymo įstaigų prieinamumas; • Saugi kaimynystė; • Įperkamas būstas; • Galimybė užsiimti mėgstamu darbu; • Galimybė auginti ekologiškus produktus.
Bendruomenės dalyvavimas kaimo vystymosi procesuose	• Didelis nekilnojamojo turto bumas; • Sparti miestų statybos raida; • Stichiška priemiestinių zonų plėtra; • Fragmentiškai išvystyta susisiekimo, socialinė ir inžinerinė infrastruktūra nesukūrė sąlygų darniam vystymuisi.	• Pastatų ir infrastruktūros kokybė; • Patogus susisiekimas; • Viešasis transportas.

Šaltinis: adaptuota pagal Čiegis, Česonis, 2004; Bardauskienė, 2013

Lyginant veiksnius, kurie lemia darnios bendruomenės vystymąsi ir gyvenamųjų vietovių kokybės vertinimą, pastebima, jog daugelis šių rodiklių sutampa arba papildo vienas kitą. Galima daryti išvadą, jog veiksniai, lemiantys darnios bendruomenės vystymąsi yra tiesiogiai susiję su gyvenamųjų vietovių kokybės vertinimo kriterijais.

Modernizuojant bendruomenes, didelę įtaką turi nacionalinės programos, kurios turėtų teikti pirmenybę socialinės, sveikatos, švietimo, kultūros, sporto infrastruktūros kūrimui. Įsitraukusios į

vietos valdymą, bendruomenės padėtų nustatyti, kurios iš šių sferų yra labiausiai komplikotos. Taip pat bendruomenėms bendradarbiaujant su vietos valdžia, aktyviai dalyvaujant šių programų diegime, būtų galima efektyviausiai jas pritaikyti praktikoje.

Gero viešojo valdymo samprata bendruomenės lygmenyje. Jungtinių Tautų ekonomikos ir socialinė taryba yra nurodžiusi (ECOSOC), kad bendruomenės tobulėjimas, vystymasis priklauso nuo gero viešojo valdymo plėtojimo vietos savivaldos lygmenyje. Gero valdymo kriterijus yra apibrėžusios įvairios tarptautinės organizacijos, tačiau kiekviena jų remiasi nevienodomis gero valdymo interpretacijomis ir išryškina skirtingus svarbiausius bruožus.

Pirmasis gero valdymo principus pateikė Pasaulio bankas 1992 m. 4 aspektais: **atskaitomybę, teisės viršenybę, informacijos apie valdžios veiksmus prieinamumą ir skaidrumą**. Kitos tarptautinės organizacijos šių principų pagrindu sukūrė savo gero valdymo sampratas, įtraukdamos keletą ar netgi visus šiuos principus (Pivoras, Visockytė, 2011).

Jungtinių Tautų plėtros programoje 1997 m. buvo suformuluoti papildyti gero valdymo kriterijai (Drechsler, 2004). Akcentuotas **dalyvavimu grįstas valdymas**. Tai reiškia, kad visi piliečiai bendruomenės lygyje privalo turėti galimybę priimti sprendimus. Tokia valdysena padeda atgauti pasitikėjimą vietinės valdžios institucijomis, gerina teikiamų paslaugų kokybę, didėja atskaitomybė bendruomenės nariams, teikiama daugiau informacijos apie priimamus sprendimus. Diegiant dalyvavimu grįsto valdymo mechanizmus, siekiama mažinti atskirtį tarp gyventojų ir vietos valdžios institucijų, didinti piliečių įtraukimo galimybes visoje politikos grandinėje – pradedant koncepcijos kūrimu ir baigiant jos realizavimu. Tai yra metodas, kuriuo bendruomenė gali daryti įtaką savo gyvenamosios teritorijos viešajam valdymui (Mitlin, 2004; Šaparnienė, Krupavičius, 2013). Jungtinių Tautų plėtros programoje (UNDP) kaip gero valdymo kriterijus išskirta **teisės viršenybė**, kuri nurodo nešališkumo ir teisingumo būtinybę teisiniam reglamentavimui, taip apsaugant žmogaus teises. **Skaidrumas** pažymi informacijos sklaidos svarbą. Pakankamas informacijos kiekis, jos naujumas leidžia stebėti ir suprasti institucijų veiklą. **Jautriai reaguojant į klientų pageidavimus** vykdoma institucijos prievolė padėti visoms suinteresuotoms šalims. **Orientacija į sutarimą** pabrėžia geriausios politikos ir jos atlikimo procedūrų derinimo siekiamybę įgyvendinant gerą valdymą. **Nešališkumo principas** nurodo tai, kad kiekvienas bendruomenės narys turi būti vertinamas objektyviai ir kiekvienam vienodai suteikiamos sąlygos pagerinti ar išlaikyti savo gerovę. **Efektyvumas ir veiksmingumas** leidžia su turimais ištekliais pasiekti geriausiai bendruomenės poreikius tenkinančius rezultatus. **Atskaitomybės principas** teigia, kad tie, kurie priima sprendimus vyriausybėje, privačiose ir nevyriausybiniuose organizacijose, yra atskaitingi visuomenei ir suinteresuotoms šalims. Paskutinis kriterijus, kurį suformavo Jungtinės tautos, yra **Strateginė vizija**, kuri nurodo, koks turi būti geras valdymas ir darnus vystymasis.

Svarbu, kad ši vizija būtų ilgalaikė ir nesukeltų priešpriešos tarp lyderių ir bendruomenės (Pivoras, Visockytė, 2011).

Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija remiasi šešiais gero viešojo valdymo principais, kurie papildo Jungtinių Tautų plėtros programoje skelbiamus gero viešojo valdymo kriterijus (Drechsler, 2004). Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos suformuotus gero viešojo valdymo kriterijus apima **atskaitomybė**, kuomet yra remiamasi nustatytais bendruomenėje įgyvendinti tikslais, o veiksmai ir sprendimai būna aiškiai apibrėžti. Tam, kad veiksmai, sprendimai ir jų procesai būtų atviri visiems bendruomenės nariams, didžiulę reikšmę turi **skaidrumas**. Siekiant įdiegti gero viešojo valdymo sistemą, būtina dėmesį sutelkti į **veiksmingumą ir efektyvumą**, gyventojams teikti kokybiškas paslaugas. **Atsakomumo** principas pažymi veiklos lankstumą greitai reaguojant į pokyčius ir atsižvelgiant į bendruomenės lūkesčius. **Pažangi vizija** sukuria prielaidas įgyvendinti viešojo valdymo efektyvumą, kadangi remiantis dabartiniais duomenimis ir tendencijomis, atsižvelgiant į turimas sąnaudas, yra numatomos ateities problemos ir jų išvengimo ar sprendimo būdai. Taikomi **teisės principai** užtikrina skaidrumą, įgyvendinant įstatymus, reglamentus ir kodeksus. Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos išskirti gero valdymo principai įgyvendinami bendradarbiaujant valdžiai ir bendruomenei sukuriant informavimo, konsultavimo ir aktyvaus dalyvavimo sistemas (Gisselquist, 2012).

Apibendrinant visus pateiktus gero viešojo valdymo principus, galima teigti, jog minėtos tarptautinės organizacijos siekia mažesnio korupcijos masto, norima, kad būtų atsižvelgiama į visus bendruomenės narius, įtraukiant labiausiai socialiai pažeidžiamų bendruomenės narių nuomonę priimant sprendimus ir reaguojant į esamus ir būsimus gyventojų poreikius. Remiantis anksčiau išvardintomis gero valdymo idėjomis, turėtų būti aišku, kad geras valdymas yra idealas, kurį kaip visumą pasiekti yra sudėtinga. Tik nedaugelis šalių ar bendruomenių yra priartėjusios prie visaapimančio gero valdymo įgyvendinimo. Siekiant užtikrinti darnios bendruomenės vystymąsi, turi būti imamasi veiksmų, paverčiant šį idealą realybe.

1.2 Darnios bendruomenės dalyvavimas vietos valdyme

Rio de Žaneiro Jungtinių Tautų Aplinkos ir plėtros konferencijoje apibrėžus darnaus vystymosi esminius principus, oficialiai prabilta ir apie tai, kad norint pasiekti geriausius rezultatus, būtina vadovautis tam tikru veiksmų planu, suformuoti **darnaus vystymosi strategiją**, kuri nustatytų, kaip įgyvendinti savo numatytus tikslus.

Svarbu, kad strategija būtų numatoma ne tik nacionaliniu, regioniniu, tačiau ir vietos (savivaldybės teritorijos) lygmeniu.

Strateginis planavimas – visaapimantis strateginis pokyčių valdymo procesas, nukreiptas įvardintiems tikslams pasiekti (Šiupšinskas, 2003). Strategijos idėja yra sukurti planą, kuris leistų pagerinti dabartinę nepalankią situaciją. Planavimas (Šiupšinskas, 2003; Melnikas, Smaliukienė, 2007) – tai kompleksinė veiksmų seka teritorijos naudojimo prioritetams, raidos tikslams ir strategijai nustatyti, kuria siekiama efektyviai įvertinti galimybes, pasiruošti pokyčiams ir spręsti dėl jų kylančias problemas. Planavimas neapsiriboja veiksmų, kurie turi aiškią pradžią, etapus ir pabaigą, numatymu (Šaparnienė, Krupavičius, 2013). Tai turi būti tęstinis procesas, koreguojamas atsižvelgiant į kintančią aplinką. Apibendrinant planavimo apibrėžtis, reikia įsidėmėti, jog kuomet tikimasi pasiekti ilgalaikės perspektyvos tikslus, visuomet vyksta sudėtingas planavimo procesas, kuris yra vienas iš pagrindinių valdymo funkcijų.

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 2 straipsnyje teigiama, kad Lietuvos valstybę kuria Tauta (Žin., 1992, Nr. 33-1014). Taigi būtina pasinaudoti šia suteikta teise ir siekiant tvaraus vystymosi, įtraukti bendruomenes į vietos ir regiono valdymą. Bendruomenės dalyvavimas užtikrina, kad į gyventojų nuomonę būtų atsižvelgta priimant, strateginius vietovės vystymosi sprendimus koreguojant, tobulinant ir kuriant vietovės pokyčių valdymo programas viename ar visuose strateginio planavimo etapuose, kuriuos sudaro:

1. Kaimo vietovės vizijos ir misijos apibrėžimas;
2. Kaimo vietovės stipriosios ir silpnosios pusės analizė, pvz., remiantis SSGG analizės metodiką,
3. Pokyčių valdymo tikslų ir rezultatų formulavimas;
4. Strategijos formulavimas;
5. Būdų, kaip bus kontroliuojama, kaip įgyvendinami planai, nustatymas (Šerpetis, 1992).

Valdymo vietos lygmenyje sėkmingumas priklauso nuo to, kiek į kūrybinį strateginio planavimo procesą yra įtraukiama vietos bendruomenė. Šiuo metu Lietuvoje susiformavusi praktika bendruomenes įtraukti į vietos valdymą, strategijų kūrimą tik populistiniais sumetimais arba visiškai neįtraukti jų į darnaus vystymosi procesus (Čiegis, Žalevičienė, 2012). Taip prarandama galimybė išsiaiškinti aktualiausias problemas, kadangi bendruomenė atstovai, siekdami pagerinti gyvenimo kokybę savo individualioje aplinkoje, tuo pačiu padeda spręsti ir visos savivaldybės aktualiausius klausimus. Strateginis planavimas yra reiškinys, kurio pagalba sprendžiamos ir šalinamos problemos, tačiau norint pasiekti didžiausią efektyvumą, kuriant aukštos kokybės gyvenimą, turi būti teikiamas prioritetas bendruomenių dalyvavimui strategijų kūrimo procese.

Darni vietos bendruomenė yra geriausias indikatorius, kuris greičiausiai parodo valdžiai, jog susiklosčiusi socialinė – ekonominė situacija (įskaitant strategijas, trumpalaikius ir ilgalaikius planus, programas), netenkina visuomenės, tad išreiškia savo valią ir inicijuoja pokyčius. Šiuolaikinės bendruomenės privalo tapti lanksčios, gebėti užsibrėžti norimus pasiekti tikslus ir

mokėti juos įgyvendinti, kadangi vis didėjant galimybėms profesionaliai įsisavinti ES struktūrines finansines priemones, didėja konkurencija ir tarp šalies skirtingų savivaldybių.

Būdai, kaip turėtų būti vykdomas strateginis planavimas savivaldybėse, yra apibrėžti subalansuotos plėtros veiksmų programoje "Vietos darbotvarkė 21", kuri buvo sudaryta Rio de Žaneiro pasaulio viršūnių susitikime 1992 metais (The Aalborg Commitments, 2011). Šioje programoje ypatingas dėmesys skiriamas vietos bendruomenių įtraukimui. Tai reiškia, kad kuriant subalansuotos plėtros valdymo modelius, skirtingos bendruomenės pačios renkasi būdus, kaip tai įgyvendins (Aleksandravičius, Žukovskis, 2011). Esminė iniciatyva, siekiant įgyvendinti "Vietos darbotvarkę 21" savivaldybių lygmenyje, įvyko Aalborgo konferencijoje (Gisselquist, 2012). Susidomėjimą šia konferencija išreiškė per 600 vyriausybių ir savivaldybių, taip pat dalyvavo Europos Komisija, savo poziciją išreiškė mokslinius tyrimus atliekančios organizacijos, tartasi ir su nevyriausybinėmis organizacijų atstovais.

Aalborgo konferencijoje (The Aalborg Commitments, 2011) buvo aptartas būtinumas įgyvendinti veiklą per vietos bendruomenes. Siekiama skatinti jų aktyvų dalyvavimą, leidžiantį tolydžias ir ilgalaikes darnaus vystymosi veiksmų programas įgyvendinti remiantis vietos bendruomenėse iškeltomis problemomis. Svarbiausia, kad vietos lygmenyje veiktų tvarios bendruomenės, sugebančios efektyviai pasisavinti ir valdyti išteklius, sėkmingai įgyvendinti visus tris pagrindinius darnaus vystymosi elementus: įgyvendinti ekonomikos ekologinius ir socialinių inovacijų iššūkius, užtikrinant subalansuotą aplinkos apsaugos ir socialinės sferos darną.

Dokumentai, reglamentuojantys bendruomenių veiklą Lietuvoje. Lietuvoje tik daugėja atvejų, kuomet kaimo teritorijose aktyviai veikiančios bendruomenės sprendžia bendrąsias problemas kartu. Tai paaiškinama galimybe patiems kurti projektus, kurie įgalina vietinius gyventojus savo nuožiūra išskirtiems prioritetams ieškoti finansavimo šaltinių, puoselėti krašto kultūrą gaivinant senąsias tradicijas, šventes ar sukuriant naujus traukos objektus.

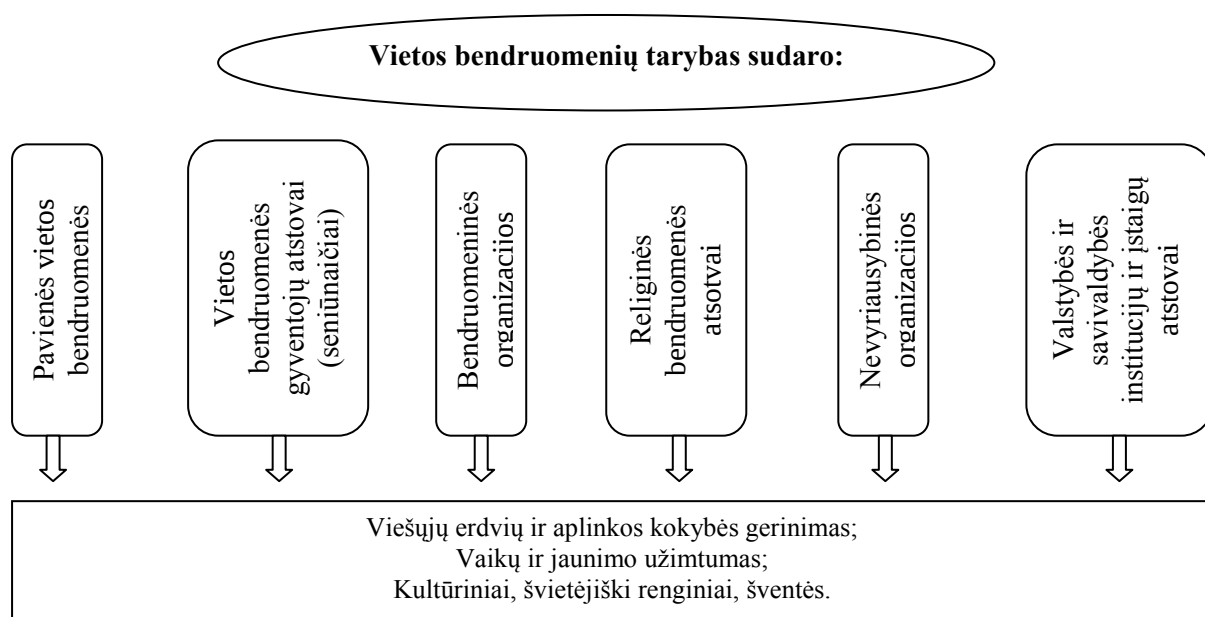
Pagal šiuo metu Lietuvoje veikiančius įstatymus, bendruomenės norėdamos rengti projektus ir įsisavinti paramą iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų, vadovaujasi Lietuvos Respublikos Asociacijų įstatymu ir veikia kaip bendruomeninės organizacijos (Žin., 2004, Nr. 25-745). Šiame įstatyme reglamentuojama tokios organizacijos veikla nuo įkūrimo iki jos reorganizavimo ar likvidavimo, nustatomos griežtos valdymo taisyklės, nurodančios būtinybę savo veiklą grįsti bendruomeninės organizacijos įstatais, kurie turėtų koreliuoti tarpusavyje su Lietuvos Respublikos Konstitucija, Lietuvos Respublikos civiliniu kodeksu, Vyriausybės nutarimais ir kitais teisės aktais.

Lietuvos Respublikos Vietos savivaldos įstatyme taip pat akcentuojama bendruomenės priimamų sprendimų svarba darant įtaką geresnės gyvenimo kokybės kūrimui, taigi nuosekliai reglamentuojama teisė, arčiausiai žmonių esančių administracinio valdymo vienetų - seniūnijų ir jai

vadovaujančių seniūnų, savivaldos galių didinimui (Žin., 1994, Nr. 55-1049). Svarbu paminėti, tai kad šiame įstatyme suformuluotos sąvokos, kurios paaiškina, kas yra ir kokie bruožai apibūdina gyvenamosios vietos bendruomenę ir bendruomeninę organizaciją, svarbiausiu požymiu išskiriant, tai kad gyvenamosios vietovės bendruomenė rūpinusi klausimus, kaip ir buvo minėta anksčiau, gali spręsti bendruomeninių organizacijų veiklos pagrindus, ir yra vienas efektyviausių problemų sprendimo būdų.

Vietos bendruomenės savivaldos programa. Vietos bendruomenės savivaldos programa yra Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos iniciatyva, pradėta įgyvendinti nuo 2012 metų (Žin., 2013, Nr. 22-1099). Šios programos pagrindinė paskirtis – per sudaromas Vietos bendruomenės tarybas leisti patiems vietos gyventojams spręsti aktualiausius klausimus tenkinant bendruomenių viešuosius poreikius. Veikiant bendruomeniniais pagrindais, individuali atsakomybė derinama su prisiimama socialinės atsakomybės našta (Šaparnienė, Krupavičius, 2013), tad gyventojai noriai įsitraukia į Vietos bendruomenės savivaldos programą, kurios vienas iš pagrindinių tikslų ir yra didinti bendruomenės atsakomybę imantis iniciatyvos spręsti vietos klausimus.

Vietos bendruomenės savivaldos programos naudą parodo natūraliai didėjantis bendruomenės narių domėjimasis viešaisiais savo bendruomenių poreikiais. Tokia praktika susiklosto dėl asmenų, suinteresuotų patenkinti bendruomenės poreikius (žr. 1.1 pav.), įtraukimo į Vietos bendruomenių tarybas, kurios ir sudaromos sprendimams priimti.

1.1 pav. Vietos bendruomenių tarybos sudėtis ir priimami sprendimai
Šaltinis: Vietos bendruomenės savivaldos..., 2011.

Vietos bendruomenių tarybos, dėl vietos gyventojų gyvenimo būklės pagerinimo ir poreikių tenkinimo pasitarusios su bendruomene, teikia sprendimus seniūnui, o gyvenamosiose vietovėse, kur nėra seniūnijų, savivaldybės administracijai. Sprendimai dažniausiai priimami finansuoti labiausiai pažeidžiamų bendruomenės narių ir grupių iniciatyvas, pavyzdžiui, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenimis, daugiausiai sprendimų priimta dėl vaikų ir jaunimo užimtumo programų įgyvendinimo organizuojant stovyklas, įrengiant tinklinio, krepšinio, vaikų žaidimo aikštes, perkant naują sportinį inventorių. Didelis dėmesys skiriamas viešųjų erdvių tvarkymui. Siekiant geresnės aplinkos kokybės vietiniams gyventojams ir atsižvelgiant į laukiamus turistų srautus, bendruomenės inicijuoja miestelių ir kaimo vietovių gražinimą, poilsiaviečių, parkų priežiūrą, informacinių stendų gamybą, kapinaičių tvarkymą, koplytstulpių remontą. Modernėjančiose bendruomenėse svarbus tampa ir naujų tradicijų kūrimas, tad lėšų skiriama ir kultūrinių, švietėjiškų švenčių rengimui.

Šios programos įgyvendinimui skirta 8 mln. litų vieneriems metams iš LR valstybės biudžeto lėšų. Jos yra paskirstomos pagal Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos pateiktus duomenis apie dirbančių ir mokančių gyventojų mokestį asmenų skaičių savivaldybėse.

Skaidrumas skirstant lėšas užtikrinamas Vietos bendruomenių savivaldos programoje konstatuotu faktu, jog nariai, atstovaujantys bendruomenėms, nevyriausybiniams organizacijoms, valstybės ir savivaldybės institucijoms, negali sudaryti daugiau nei 1/3 Vietos bendruomenės tarybos narių. Tiek ši konkreti nuostata, neleidžianti įsigalėti spekuliacijoms balsų skaičiumi, tiek visa Vietos bendruomenės savivaldos programos iniciatyva, visiems kaimo vystymuisi suinteresuotiems gyventojams parodo, kad vietos valdžia siekia tvarios bendruomenių plėtros tarnaujant kaimo gyventojų interesams.

Apibendrinant Vietos bendruomenės savivaldos 2012 metų programą, galima teigti, kad ji suformavo vertingą praktiką, o įsigilinus į apibendrintas savivaldybių, seniūnų ir bendruomenių rekomendacijas bei Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos vidaus audito vertinimus, tapo sėkminga tolimesnės Vietos bendruomenių savivaldos 2013 – 2015 metams programos pagrindu.

Ši programa yra puikus postūmis formuojant gerąją praktiką, kuomet bendruomenės pačios gali spręsti, ką yra aktualu tvarkyti ar įsigyti, taip pat vietos bendruomenės atstovai įsitraukiami į sprendimų priėmimo procesus skirstant lėšas, taigi gyventojams leidžiama pasijusti reikšmingiems ir daryti tiesioginę įtaką vietos valdyme.

Kaimo bendruomenių bruožai ir bendruomeninės organizacijos. Bendruomenių dalyvavimas vietos valdžios sprendimų priėmimo ir įgyvendinimo procesuose yra itin svarbi prielaida gyventojų ekonominiam stiprėjimui. Tai lemia kaimiškųjų bendruomenių užimtumas,

vykdant įvairias veiklas. Pagrindinės veiklos, kurių vykdytojos yra kaimo bendruomenės, pateikiamos 1.3 lentelėje.

1.3 lentelė

Kaimo bendruomenių veiklos tikslai

Darnios bendruomenės vykdomos veiklos sritys	Darnios bendruomenės vykdomos veiklos
Ekonomika	• Vietinių kaimo žmonių verslo iniciatyvų skatinimas ir palaikymas; • Kaimo turizmo vystymas ir poilsio organizavimas ir kt.
Socialinė gerovė	• Rūpinimasis bendruomenės narių ir jų turto saugumu; • Savitarpio paramos, socialinių programų organizavimas; • Kultūrinio ir sportinio gyvenimo plėtojimas; • Ūkinių poreikių tenkinimas; • Skatinimas domėtis savo krašto istorija; • Pagalba bendruomenės nariams realizuoti save; • Bendruomenės interesų atstovavimas ir gynimas ir kt.
Aplinkosauga	• Rūpinimasis gyvenamosios aplinkos gražinimu; • Kovojimas su gamtos teršimu ir kt.

Saltinis: Adaptuota pagal Jasiulevičius, 2003.

Lentelėje matomos pagrindinės veiklos sritys, kurios yra nurodomos daugelyje bendruomenių įstatų, tačiau remiantis platesniais bendruomenės veiklos aprašymais, skirtais visuomenei susipažinti su įgyvendinamomis iniciatyvomis, pastebima, jog neapsiribojama tik aplinkos tvarkymu rengiant talkas, organizuojant vaikų ir jaunimo laisvalaikį, koordinuojant kultūros ir sporto renginius, tačiau imamasi ir gyventojų švietimo, kaimo infrastruktūros plėtojimo, alternatyvų ieškojimo sprendžiant kaimo socialines problemas, gyventojų atstovavimo valdžios institucijose ir kt.

Aktyvus bendruomenės dalyvavimas yra vienas iš pagrindinių garantų, užtikrinančių, kad bus įsiklausyta į kiekvieno gyventojų nuomonę, nes ji užtikrina tarpininkavimą tarp individo ir valdžios. Tarpininkavimas pasireiškia gyventojų skatinimu pagerinti asmeninės aplinkos gyvenimo sąlygas gerinant sprendimų ar paslaugų kokybę, pagalba suprasti saviugdos ir kultūrinės saviraiškos svarbą įgyvendinant savivaldos institucijų suformuotas programas ir net gi galimybe prisidėti koreguojant valdančiųjų padarytas klaidas. Siekiama stiprinti solidarumą, mažinti socialinę atskirtį visuomenėje.

Geriausiai įvertinti situaciją gali būtent vietos gyventojai, kadangi jie tiesiogiai susiduria su problema, tad jautriausiai reaguoja į valdžios teikiamų paslaugų kokybę ar priimamų sprendimų veiksmingumą (Šerpetis, 1992). Bendruomenei išsakant savo poziciją, tuo pačiu yra skatinamas bendruomenės ir vietos valdžios dialogas.

Kaimo bendruomenė, sociologijos mokslinėje literatūroje apibūdinama kaip žmonių grupė, gyvenanti tam tikroje vietovėje ir besinaudojanti tomis pačiomis bendromis institucijomis kaip

švietimo įstaigos (darželis, mokykla), bažnyčia ir kt. Aleksandravičiaus (2004). Kita svarbi bendruomenės ypatybė yra ta, kad žmonės savanoriškai buriasi į bendrus junginius, nes jaučia tarpusavio priklausomybę, atsakomybę arba tiesiog yra pilietiškai brandūs. Šios savybės turi išskirtinę reikšmę, norint sudaryti sąlygas darniam vietovių vystymuisi.

Bendruomenės nariai, siekdami suvienyti bendras pastangas ir išteklius, jungiasi į bendruomenines organizacijas, turinčias juridinio asmens statusą, galinčias įsitraukti į vietos valdžios veiklą per joms suteiktą tam tikrą savivaldą, ir esančias priešingybę politinei bendruomenei. Bendruomeninės organizacijos yra kuriamos ne valdžios iniciatyva, jos yra priskiriamos trečiajam sektoriui – nevyriausybinėms organizacijoms. Pagrindinis bendruomeninių organizacijų tikslas yra ne ekonominė nauda, tačiau socialinės gerovės kūrimas ir vystymas, tad jai apibūdinti tinka pagrindinės nevyriausybinių organizacijų savybės:

1. Veikla yra grindžiama savanoriškumu;
2. Socialinės gerovės kūrimas laikomas pagrindiniu veiklos tikslu;
3. Yra savarankiškos nuo valstybės valdžios institucijų;
4. Gautas pelnas investuojamas gerinant paslaugų ar veiklos kokybės gerinimą, kaimo bendruomenės plėtrą (Nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centras).

Kaimo bendruomenė, būdama nevyriausybine organizacija, įgyvendina funkcijas (Šimašius, 1999), kurios būdingos ir daugeliui kitų nevyriausybinių organizacijų:

- paslaugų teikimas – kaimo bendruomenėje suteikiamos paslaugos, kurios apima socialinę rūpybą, švietimo, apmokymų tam tikroms socialinėms grupėms organizavimą, konsultacijas ir kt.;
- įsitraukimas į aktyvią visuomeninę veiklą ir bendruomenės interesų atstovavimas – siekiama pagerinti kaimo žmonių gyvenimo kokybę įvairiose srityse, ginti jų interesus. Paskatinti juos bendrai veiklai taip sukuriant galimybę ištrūkti iš kasdienės rutinos;
- savitarpio pagalba – kaimo bendruomenės, dažniausiai sudarytos iš nedidelio skaičiaus žmonių, kurie turi bendrų interesų ir poreikių, juos sieja panašios vertybės, taigi sprendimai priimami grupėse, kuriose vyrauja pasitikėjimas, leidžiantis drąsiai pasisakyti apie problemas, su kuriomis susiduriama kasdieniame gyvenime;
- ištekliai ir koordinavimas – bendruomeninės organizacijos veikla koordinuojama tarpininkaujančios organizacijos, pavyzdžiui, seniūnijos, kuri teikia pagalbą informacijos, žmogiškaisiais, finansiniais ištekliais.

Greitai reaguojančios į iškilusias problemas, atviros, nebijančios naujovių, besidalijančios patirtimi ir sugebančios nekartoti klaidų, o tik perimti gerąją praktiką, vietos bendruomeninės organizacijos, atlieką reikšmingą vaidmenį telkiant bendruomenės narius į bendrą veiklą. Kuomet gyventojai integruojami į aktyvų socialinį gyvenimą, jie patys siūlo idėjas ir randa sprendimus

iškilusioms problemoms spręsti įvairiausiose srityse, kurios apima ne tik kultūrinį gyvenimą, tačiau ir ekonominius, socialinius, aplinkosaugos klausimus. Geriausiai pažindami savo kraštą, ši paveldą siekia išsaugoti ateities kartoms, taip sudarydami prielaidas darniam kaimo vietovių vystymuisi.

Bendruomenės dalyvavimo vietos valdyme metodai. Bendruomenės, norinčios daryti įtaką reiškiniams, susijusiems su politiniu, ekonominiu, socialiniu, kultūriniu gyvenimu, įsitraukia į veiklas, kurios yra grindžiamos dalyvavimu. Viešojo valdymo literatūroje (Šaparnienė, Krupavičius, 2013) aprašyti populiariausi ir dažniausiai praktikoje pasitaikantys bendruomenės dalyvavimo būdai, kurie leidžia visuomenei prisidėti prie vietos valdžios sprendimų priėmimo proceso, išreikšti savo nuomonę įvairiais klausimais, o kvalifikuotiems vietos lyderiams ar organizacijų atstovams net inicijuoti pokyčius. Taip pat svarbu, kad vietos valdžios specialistai gebėtų taikyti tinkamus bendruomenės įtraukimo metodus siekiant sėkmingai valdyti vietovės pokyčių problemas. Iš lentelės (žr. 1.4 lentelę) matyti, kad dalyvavimas apima įvairias veiklas, priklausomai nuo dalyvavimo metodo (formos).

1.4 lentelė

Bendruomenių dalyvavimo metodai

Dalyvavimo metodas (forma)	Metodo (formos) detalizavimas
Viešas posėdis (susirinkimas)	Piliečių ir valdžios atstovų susirinkimas, kuomet aptariamas iš anksto darbotvarkėje numatytas klausimas. Dažniausiai valdininkai jau yra nusprendę, kaip spręsti problemą ir šiam sprendimui piliečiai tiesiogiai pasipriešinti negali, diskusijos nerengiamos, tiesiog visuomenė supažindinama su problema, išklauso konsultacijas.
Dalyvavimas sudarant biudžetą	Kuomet apibrėžiamas biudžetas (dažniausiai savivaldybių lygmeniu), bendruomenės imasi vadovauti jo įgyvendinimui, kliaujasi visuomenėje iškeltais prioritetais. Biudžeto sudarymo ir išrinktos savivaldybių tarybos pagal nurodytus prioritetus formuoja išlaidų planą.
Savivaldybės posėdis	Savivaldybės tarybos darbotvarkėje surašomi aktualiausi gyventojų klausimai, šio posėdžio metu biudžeto plėtros plane ieškoma lėšų, labiausiai probleminėms situacijoms spręsti. Dalyvauja valdžios ir įvairiais būdais atrinkti bendruomenės atstovai.
Piliečių komitetai	Maža piliečių grupė iš įvairių grupių ir bendruomenių teikia rekomendacijas ir patarimus tam tikroms institucijoms ar organizacijoms, vietinio verslo, pramonės atstovams. Ieškoma sprendimo, tenkinančio visus suinteresuotus atstovus, valdininkus.
Piliečių tyrimai ir apklausa	Valdžia, norėdama įsitikinti ar visuomenė teigiamai vertins jų sprendimus planuojant politiką, formuojant biudžetą, nustatant poreikius, rengia apklausas.
	Apklausa formuojama rengiant diskusijas ir debatus. Atsitiktinai atrinkti bendruomenės atstovai diskutuoja aktualiausiomis temomis su ekspertais ir politikais.
Piliečių grupės	Sudaryta 12 – 20 žmonių grupė, atstovauja bendruomenių interesus, išreiškia bendrąją nuomonę, problemų sprendimo būdus, kuriuos pateikia valdžios atstovams kaip rekomendacijas.
Konsensuso konferencija	Įvairių bendruomenių atstovai (10 – 16 piliečių), išklausę ekspertų nuomonę ir atsižvelgę į jų siūlymus tam tikrais klausimais, kurie iš anksto nebuvo skelbiami, pateikia parlamentui savo išvadas. Taip politikai sužino visuomenės požiūrį, jų interesus, sprendžiant problemas.
Fokus grupės	Dirbama mažose žmonių grupelėse (5 – 12), jos gali diskutuoti tarpusavyje. Tokiu būdu sukurama terpė, kurioje nebijoma atvirai rodyti jausmų, laisvai diskutuoti, reikšti nepasitenkinimą konkrečia situacija, stebėti kitų reakcijas.
Nuolatiniai forumai	Mažose bendruomenėse, pavyzdžiui seniūnijose, tokie forumai organizuojami tam, kad bendruomenės nariai galėtų išreikšti savo poziciją valdininkams, teiktų jiems rekomendacijas. Juose gali dalyvauti tik nario teisę turintys piliečiai, tačiau forumai gali

	būti organizuojami ir atviri visai suinteresuotai visuomenei.
Elektroniniai susirinkimai ir kt. el. dalyvavimo formos	Bendruomenės gali burtis į virtualias erdves, rengti forumus konkrečioms klausimams aptarti, reikšti savo nuomonę, kuri būtų matoma ne tik bendruomenės nariams, tačiau ir valdžios atstovams.
Piliečių švietimas	Tai yra priemonė, kuria siekiama sąmoninti bendruomenės narius, padedant suvokti, kokias jie turi galimybes prisidėti prie dalyvavimo valdyme, išreikšti savo poziciją. Taip pat nuolat supažindinama su problemomis, su kuriomis susiduria vietos gyventojai.
Konkursai, imituojamieji žaidimai	Bendruomenės nariai raginami įsitraukti į gyvenamosios vietos problemų identifikavimą ir jų sprendimo būdų paiešką dar mokyklose, rengiant diskusijas, nuotraukų, piešinių konkursus. Imituojamieji žaidimai leidžia įsitraukti į realių ar imituojamų klausimų sprendimą, kuomet bandoma įsigilinti į visus problemos sprendimo klyūtis : visuomenės pasipriešinimą, lūkesčių nepateisinimą, lėšų trūkumą ir panašiai.

Šaltinis: Šaparnienė, Krupavičius, 2013, 71p.

Vienas svarbiausių aspektų, išryškėjusių bendruomenės dalyvavimo metodų studijoje (Šaparnienė, Krupavičius, 2013) yra tas, kad visuomenė gali prisidėti prie vietos politikos formavimo, bendruomenės interesų gynimo ne tik įsitraukdami į daug laisvo laiko atimančias veiklas kaip biudžeto formavimas per veiklos grupes ar nuolat dalyvaujant forumuose, kurie trunka kelias valandas. Ne mažesnę poveikį vietos sprendimams bendruomenės nariai gali daryti ir neišeidami iš namų, tiesiog dalyvaudami vietos valdžios ar iniciatyvos grupių organizuojamose apklausose, užpildant dalinamas anketas arba atsakydami į klausimus telefonu, taip pat išreikšdami savo nuomonę virtualiose erdvėse sukurtuose forumuose, taip pridėdami ne ką mažesnę savo indėlį vietos bendruomenėje. Visi bendruomenės įtraukimo dalyvauti metodai yra geri ir tinkami, svarbiausia, kad būtų užtikrinamas racionalus jų naudojimas nešvaistant nei laiko, nei lėšų išteklių siekiant priimti efektyvius sprendimus.

Veiksniai, lemiantys įsitraukimą į bendruomeninę veiklą. Teisę gyventojams dalyvauti tvarkant viešuosius reikalus ir ginant bendruomenių interesus, užtikrina vienas iš savivaldos principų, apibrėžtų Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatyme (Žin., 1994, Nr. 55-1049. Galimybė priimti sprendimus vietos savivaldos lygmenyje gyventojai naudojami ne tik todėl, kad tai yra įstatymiškai reglamentuota, tačiau ir siekdami aiškių, konkrečių interesų (Čepienė, 2013), kurių motyvai gali būti išskiriami į motyvuojančius faktorius, kurie buvo įvardinti Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos inicijuotame Bendruomeninių organizacijų ir bendruomenių centrų veiklos ir galimybių plėtojimo tyrime (Bendruomeninių organizacijų ir..., 2011.

- **Vienijančių problemų faktorius**

Kaip vienas iš dalyvavimo bendruomeninėje veikloje veiksnių, tyrime išskirtas problemų, kurios vienija bendruomenės narius, faktorius. Tokios problemos dažniausiai apima saugumo klausimą. Gyventojai buriasi į sistemingai veikiančias bendruomenes, kurių prioritetai yra šeimos,

artimųjų gerovė, turto apsauga. Šios vertybės bendruomenių lygmenyje sprendžiamos kryptingai, siekiant mažinti nusikalstamumą pagerinant viešųjų paslaugų kokybę, kuri nepateisina gyventojų lūkesčių. Galima išskirti bendruomenių dalyvavimą, valdant nusikalstamumo prevenciją, jungiantis į saugios kaimynystės bendruomenes, kuomet kaimynai rūpinasi vienas kito saugumu, atsakingai prižiūri saugios kaimynystės bendruomenės narių turtą. Lietuvos Respublikos Vyriausybės suformuotoje Saugios savivaldybės koncepcijoje (Žin., 2011, Nr. 22-1057), saugesnė gyvenamoji aplinka turi būti kuriama, bendradarbiaujant teritorinėms policijos ir priešgaisrinės gelbėjimo tarnyboms su savivaldybių institucijomis, nevyriausybinėmis organizacijomis ir gyvenamųjų vietovių bendruomenėmis. Bendradarbiavimo su viešosiomis ir valstybinėmis įstaigomis pagrindu, bendruomenė pati gali imtis iniciatyvos spręsti problemas ir kurti saugesnę aplinką sau ir savo artimiesiems.

- **Bendruomenės sėslumo faktorius**

Gyventojų aktyvumui jungtis į bendruomenines veiklas taip pat didelę reikšmę turi ir bendruomenės pastovumas. Mažėjančio sėslumo faktoriais galima įvardinti Lietuvos kaimo plėtros 2014 – 2020 metų programoje pažymėtą kaimuose nustatomą aukštą nedarbo lygį, darbingo amžiaus asmenų emigraciją į ekonomiškai stipresnes šalis, didelio skaičiaus gyventojų, kurie vyksta mokytis į didžiuosius šalies miestus, dažnai įsikurdami juose visam laikui, fiksavimas. Gyvenamosiose vietovėse, kur pastebimi dideli migracijos srautai, mažėja stabilumas artimoje aplinkoje, retėja kaimynų tarpusavio ryšio suvokimas. Gyventojai atsargiai žiūri į dalyvavimą bendruomeninėje veikloje, kadangi nepasitiki žmonėmis, gyvenančiais jų kaimynystėje (Čepienė, 2013). Nekuriami tarpusavio ryšiai, neužmezgami santykiai su aplinkiniais, kadangi žinoma, jog nebus kuriamas sėslus gyvenimas. Gyventojai nelaiko savęs bendruomenės nariais, taigi nesijaučia suinteresuoti aktyviai dalyvauti bendruomenės gyvenime ir spręsti problemas, kurios jiems, kaip laikiniams gyventojams, yra neaktualios.

- **Socialinių ir demografinių charakteristikų faktorius**

Aukštesnį išsilavinimą turintys gyventojai yra labiau linkę įsitraukti į bendruomeninę veiklą (Čepienė, 2013). Asmenys, kurie įgiję išsilavinimą, grįžta į ankstesnes gyvenamąsias vietas, jaučia ryšį su bendruomene ir sieja savo ateitį su gerovės kūrimu gimtajame kaime, dažniausiai būna vieni iš svarbiausių iniciatorių visuomeninėje veikloje. Tai siejama su tuo, kad bendraujama su iš visos šalies ir užsienio atvykusiais asmenimis, tarpusavyje dalijamasi sukaupta patirtimi, kaip yra tvarkomasi sprendžiant gyventojų problemas miesto teritorijose, žinias pritaikant savo

bendruomenėse. Svarbus faktorius, lemiantis aktyvaus dalyvavimo bendruomeninėje veikloje intensyvumą yra pajamos. Kuo asmenys turi didesnes pajamas ir užima aukštesnes pareigas, tuo labiau imasi bendruomenės problemų, kurios asmeniškai juos domina, sprendimo ieškojimo būdų. Tai lemia turimas platesnis pažįstamų ratas, kuris gali būti problemos sprendimo įrankiu, didesnis mobilumas ieškant pagalbos ar dalyvaujant savišvietos programose. Susiformavus žinių visuomenei, išsilavinimas ir gebėjimai tampa pagrindiniu socialinės gerovės garantu (Baršauskienė; Leliūgienė 2002), kiekviena bendruomenė siekia, kad jos tarpe būtų kuo daugiau išsilavinusių, kultūringų, aktyvių piliečių. Socialinės ir demografinės charakteristikos atlieka svarbų vaidmenį, siekiant, kad į bendruomenės veiklas įsitrauktų suinteresuoti ir veiklūs bendruomenės nariai.

- **Pasiūlos prisijungti į bendruomeninę veiklą faktoriai**

Siekiant, kad kuo daugiau bendruomenės narių įsitrauktų į aktyvias dalyvavimo sprendžiant vietos problemas veiklas, dažniausiai mažose bendruomenėse jie yra kviečiami asmeniškai. Tokia patirtis susiklostė dėl to, kad tik maža dalis gyventojų imasi asmeninės iniciatyvos ir siekia „iš apačios į viršų“ vietos valdymo formos, verčiau rinkdamiesi pasyvų reagavimo į pokyčius būdą (valdymas iš „viršaus į apačią“) ir išlieka tik sprendimų vykdytojais, pasyviuosius bendruomenės narius reikia skatinti dalyvauti vietinės bendruomenės iniciatyvose, kviečiant asmeniškai (Čepienė, 2013). Todėl svarų vaidmenį atlieka tie, kurie ieško būdų gyventojus įtikinti dalyvavimo bendruomeninėje veikloje nauda. Šios iniciatyvos dažniausiai imasi bendruomenių lyderiai, kaip charizmatiškos ir sėkmingos asmenybės arba paskirti bendruomenės nariai, kurie lengviausiai gyventojus pritraukia pasitelkę socialinius tinklus, kur pristatomi nuveikti darbai, įgyvendinamos programos, bei kaimo vietovės ateities perspektyvos ir galimybės, kurios labiausiai ir masina vietos gyventojus.

Motyvai, skatinantys dalyvauti bendruomeninėje veikloje. Kiekviena bendruomenė veikiama įsitraukimo į bendrą veiklą veiksmų (mažo sėsłumo, problemų, kurios yra aktualios jos nariams ir pan.), sulaukia skirtingo skaičiaus gyventojų, kurie aktyviai prisideda prie bendruomenės veiklos ir konkrečiais veiksmais siekia pagerinti esamą situaciją. Individa į visuomeninę veiklą įsijungti skatina ne tik poreikis prisidėti prie bendrų tikslų siekimo, tačiau ir priežastys, susijusios su asmeninės naudos gavimu (Tijūnaitienė, 2009). Šios autorės tyrimuose nustatyta, kad asmeninė, o ne kolektyvinė poreikių raiška lemia piliečių aktyvumą bendruomenėje. Bendruomenės narių aktyvumo ar pasyvumo lygiui didžiausią įtaką turintys vidiniai motyvai pateikiami Bendruomeninių organizacijų ir bendruomenių centrų veiklos ir galimybių plėtojimo tyrime (Bendruomeninių organizacijų ir..., 2011), taip pat ankstesniuose panašaus pobūdžio tyrimuose. Šių tyrimų pagrindą

sudaro teiginys, jog, veikiant dėl bendrų tikslų, dažniausiai pastangų yra įdedama daugiau nei gaunama apčiuopiamos individualios naudos, tad svarbiais gali tapti nematerialių motyvų patenkinimas. Tokius motyvus apima:

1. Labiausiai bendruomenės narių aktyvumą lemiantys individualūs poreikiai (Čepienė, 2013): bendravimas, noras nelikti nuošalyje užsidarius namuose, skatinti saviugdą ir saviraišką dalyvaujant saviveiklos kolektyvuose, veikloje, susijusioje su kultūriniu gyvenimu, bendrauti su aplinkiniais;
2. Kolektyviniai motyvai lemia norą pasidalinti savo žiniomis, patirtimi su bendruomenės nariais, tapti bendros gerovės kūrimo ir įgyvendinimo įrankiu, net pademonstruoti savo gebėjimus (Tijūnaitienė, 2009);
3. Tikimasi veiksmingesnio ūkinių, gyvenamosios aplinkos problemų sprendimo kuomet savo jėgas ir patirtį sutelkia kaimynai;
4. Prisijungus prie aktyvių žmonių, turinčių lyderio savybių, norima ugdyti ir asmeninius gebėjimus, kaupti patirtį, kuomet būtų galima savo pastangomis prisidėti prie bendruomenės klausimų sprendimo. Tokia patirtis padeda išvengti psichologinės negalios, kurią gali sukelti susidūrimas su netikėtomis problemomis (Baršauskienė, Leliūgienė 2002).
5. Saugumo jausmo užtikrinamas, kadangi jei bendruomenėje priimta tapti aktyviu ir savo nuomonę išsakančiu nariu, tokiu atveju neiškrentama iš bendro konteksto, taip pat bendruomeninės veiklos metu siekiama pasinaudoti galimybe geriau pažinti kaimynus.
6. Čepienės (2013) atliktoje analizėje pateikiama nuomonė, kad į bendruomeninę veiklą jungiamasi siekiant suteikti turiningą laisvalaikį jaunimui bei perduoti jam savo patirtį, tradicijas, taip pat norima įtraukti žmones, turinčius polinkį į priklausomybes, bendro laisvalaikio metu perduoti jiems gerąsias vertybes.

Bendruomenės funkcionalumo aspektus nusakančioje studijoje (Nefas, 2009) įvardijami įsitraukimo į bendruomeninę veiklą motyvai yra plačiai susiję su įstaigomis, veikiančiomis bendruomenėje, t.y. vietos valdžia (seniūnija), bažnyčia (parapija), mokykla, kultūros įstaigos. Toks reiškinys paaiškinamas tuo, kad šios įstaigos vienija bendruomenės narius ne tik nelaimės atveju, yra piniginės paramos šaltinis, tačiau taip pat yra renginių, švenčių, išvykų organizatoriai. Šių įstaigų vidinė politika lemia ir bendruomenės aktyvumą dalyvauti visuomeninėje veikloje.

Siekiant visapusiškai išnagrinėti motyvus, skatinančius dalyvauti bendruomeninėje veikloje, remiantis Bendruomeninių organizacijų ir bendruomenių centrų veiklos ir galimybių plėtojimo tyrimu (Bendruomeninių organizacijų ir..., 2011), bei kitais šaltiniais (Baršauskienė, Leliūgienė, 2002; Čepienė, 2013; Nefas, 2009; Tijūnaitienė, 2009) išsiaiškintos ir gyventojų nedalyvavimo bendruomeninėje veikloje priežastys. Argumentai apima ne tik asmenines gyventojų savybes, tačiau ir tokias objektyvias priežastis, kaip laisvo laiko stoka (Čepienė, 2013), ribotas finansines

galimybes (pavyzdžiui norint įsitraukti į bendruomenines organizacijas dažnai yra mokamas nario mokestis ir pan.), pasirinkimo „laisvė nedalyvauti“ (Šaparnienė, Krupavičius, 2013), bendruomenės vykdomos veiklos aktualumo nebuvimas daliai vietos gyventojų, susvetimėjimas, informacijos apie bendruomenę, jos funkcijas ir vykdomas veiklas nebuvimas arba menkas jos pasiekiamumas, todėl nejaučiamas suinteresuotumas įsitraukti į vykdomas iniciatyvas.

Lietuvos Respublikos Žemės ūkio, maisto ūkio ir kaimo plėtros įstatyme (*Valstybės žinios*. 2002, Nr. 72-3009), pažymėta, kad kaimo bendruomenė apima kaimo vietovės gyventojus, kurie yra siejami bendrų gyvenimo kaimynystėje poreikių ir interesų. Remiantis šia nuostata ir anksčiau analizuotais svarbiausiais veiksniais, galima teigti, kad pagrindinis motyvas, lemiantis gyventojų įsitraukimą į bendruomeninę veiklą yra bendro naudingiausio visai bendruomenei sprendimo radimas klausimais, kurie juos domina asmeniškai.

1.3 Darnios bendruomenės strategijos formavimo ypatumai

Darnios bendruomenės strategijos samprata. Šiuolaikiniame pasaulyje, kuriame didžiulę įtaką turi globalizacijos procesai, verčiantys bendradarbiauti, ieškoti problemų sprendimo būdų ir dalinantis patirtimi įveikti iššūkius drauge, kartu jaučiamas ir spartėjantis tempas visose žmogaus gyvenimo ir veiklos srityse, susiduriama su augančia konkurencija. Su šiais procesais susiduria ne tik kiekviena šalis ar verslo sektorius, tačiau ir vietos valdžios atstovai. Norėdami neatsilikti nuo kitų miestų ar net šalių savivaldybių, jų vadovai, kaip ir verslo vadybininkai, turi planuoti ateitį, kurti galimas perspektyvas ir formuoti strategijas (Šiupšinskas, 2003).

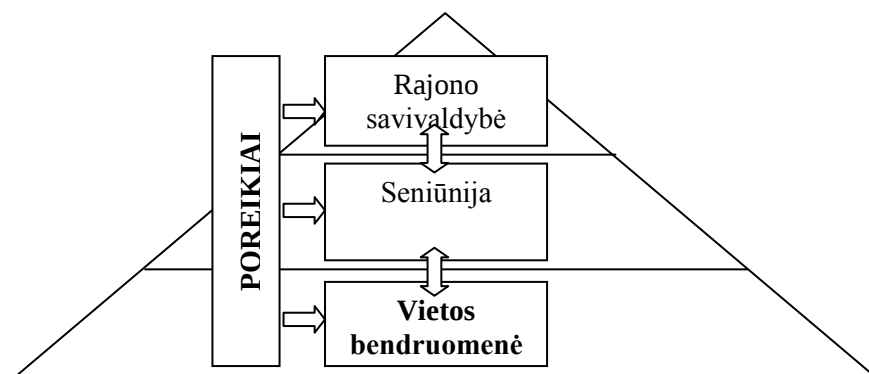
Tam, kad kuriami veiklos planai atspindėtų vietinio gyvenimo realijas, Lietuvoje ir kitose ES šalyse, susidarė praktika bendruomenėms suteikti tam tikrą savarankiškumą, priimant vietinės reikšmės sprendimus. Šiuo metu jau pastebimi darnios bendruomenės strategijos formavimo aspektai, kurie pasireiškia per kitose programose laiduojamas bendruomenių savivaldos teises (Arimavičiūtė, 2012).

Lietuvoje savivaldybių strateginio planavimo sistema, remiantis Arimavičiūtės (2012) studija, sudaryta iš ilgalaikių savivaldos plėtros planų, trumpalaikių planų, kuriuos sudaro savivaldybių metiniai, veiklos ir bendruomenių planai. Rengiant strateginio planavimo sistemą Lietuvos savivaldybėse, siūloma remiantis užsienio šalių pavyzdžiu lygiagrečiai ruošti ir Darnios bendruomenės strategiją. Šios strategijos esmė yra bendruomenei suteikti tam tikras jos gebėjimus ir kompetenciją atitinkančias funkcijas. Taip būtų sudaromos sąlygos efektyviam bendradarbiavimui tarp gyventojų ir vietos valdžios, kuomet valdžia suteikia informaciją, įvairiais bendruomenės narių dalyvavimo metodais išklauso gyventojams rūpimus klausimus, ir imasi tokių problemos sprendimo būdų, kurie bendruomenės nuomone, yra veiksmingiausi (Stračinskienė,

2005). Darnios bendruomenės strategija – tai tokia strategija, kurioje formuojami gyvenamosios vietovės suformuota vizija, tikslai, papildantys šiuo metu savivaldos lygmenyje įgyvendinamą LEADER+ programą. Strategijoje svarbu išanalizuoti esamą situaciją sektoriniu pagrindu, t.y. pateikti duomenis, apibūdinančius ekonominę – socialinę situaciją pagal atskirus ūkio sektorius apimančius verslą, pramonę ir kaimo plėtrą, žmogiškuosius išteklius, viešąsias paslaugas, infrastruktūros plėtrą ir aplinkos apsaugą. Svarbu aptarti galimus plėtros veiksmus, išskirti stiprybes ir galimas plėtoti galimybes. Darnios bendruomenės strategijos pagrindą turėtų sudaryti aiškiai suformuluoti prioritetai, tikslai, uždaviniai, priemonės jiems įgyvendinti bei nustatyti plano įgyvendinimo rodikliai, kurie leistų įvertinti vykdomos strategijos efektyvumą.

Vienas pagrindinių šios programos metodų yra principo „Iš apačios į viršų“ įgyvendinimas, leidžiantis patiems gyventojams įvardinti ne tik konkrečias problemas, tačiau ir priemones, kaip priartėti prie iškeltų tikslų įgyvendinimo inicijuojant pokyčius, gerinant gyvenamosios vietovės gyvenimo kokybę per ekonomines, socialines, aplinkosaugines, kultūrines iniciatyvas.

Principo „Iš apačios į viršų“ įgyvendinimas. Vienas iš būdų, kuris leidžia priimti sprendimus, labiausiai atitinkančius vietos bendruomenės poreikius, yra principo „Iš apačios į viršų“ taikymas (žr. 1.2 pav.). Vadovaujantis šiuo principu, yra tenkinami tie poreikiai, kurie yra grindžiami visų tos bendruomenės narių asmeniniais poreikiais, sprendžiant aktualiausių reikmių, trūkumų, nepriteklių problemas (Atkočiūnienė; Bartkutė, 2004). Taigi, kiekvienos vietos valdžios prioritetas turėtų būti visuomenės aktyvumo didinimas ir skatinimas ruošti savo bendruomenės planus. Juose būtų išdėstomos svarbiausios norimos įgyvendinti trumpalaikės ir ilgalaikės perspektyvos. Bendruomenių planai, perduoti seniūnijoms, tampa pagrindu kitų veiklos planų ir strategijų formavimui, kurie rajonų savivaldybėms leidžia identifikuoti svarbiausias kiekvienos savivaldybės dalies – seniūnijos problemas ir šalinti svarbiausius trūkumus.

1.2 pav. Bendruomenės poreikių tenkinimas principu „Iš apačios į viršų“
Šaltinis: sudaryta autorės

Bendruomenės poreikių tenkinimas principu „Iš apačios į viršų“, naudingas ne tik pačioms bendruomenėms, tačiau ir vietos valdžiai. Įgyvendinant dalyvavimu grįstas bendruomenės narių iniciatyvas, ugdomas gebėjimas bendradarbiauti, kuris skatina valdžios veiklos skaidrumą ir atskaitomybę, sudaromos sąlygos abipusio pasitikėjimo augimui.

Bendruomenės poreikių tenkinimo principu „Iš apačios į viršų“ naudą galima patvirtinti ir tuo, kad vietos gyventojų nuomonė tam tikrais klausimais, pavyzdžiui, sprendžiant įvairias vietos vystymosi veiklas, būna netradicinė, grįsta asmenine patirtimi, galima sulaukti ir inovatyvių idėjų, jaunimo atstovų energijos ir entuziazmo. Patenkinami ir vietos valdžios poreikiai gauti informaciją apie jų valdomos vietovės problemas, ir svarbiausi bendruomenės poreikiai, į kuriuos yra atsižvelgiama įgyvendinant strateginį planavimą kaimo vietovėje.

Darnios bendruomenės strategijos kūrimo žmogiškieji ištekliai. Darnios bendruomenės strategija būtų rengiama, remiantis savivaldos institucijų ir vietinės iniciatyvos bendradarbiavimo pavyzdžiu. Vietinės valdžios siekiamybė turėtų būti konkrečių sričių žinovų, tokių kaip ekonomikos, verslo, kultūros, švietimo, socialinės apsaugos specialistų įtraukimas į strategijos planavimo ir įgyvendinimo programą (Arimavičiūtė, 2012), kadangi jie gali užtikrinti, kad bendruomenėje esanti problema būtų nagrinėjama įvairiais aspektais. Darnios bendruomenės strategiją kurtų skirtingos profesijos, pažiūrų, išsilavinimo visuomenės atstovai, racionalu, kad ir pačios strategijos turėtų skirtis, atsižvelgiant į konkrečios savivaldybės specifiką, prioritetines sritis (Arimavičiūtė, 2012).

Darnios bendruomenės strategija, kuri įgalintų aktyvų bendradarbiavimą su vietos gyventojais, kurie pirmiausiai jaučia neigiamas pasekmes, leistų efektyviausiai valdyti pokyčius, ieškant sprendimo būdų, kadangi būtent nenumatyti pokyčiai dažniausiai trukdo tolygiam kaimo vystymuisi. Atskirų bendruomenių strateginiai darnaus vystymosi planai, turėtų būti rengiami pagal skirtingų bendruomenių poreikius, kitus tik jai būdingus aspektus. Svarbu nustatyti konkrečias priemones, įgalinančias kurti aukštą gyvenimo kokybę pagal darnaus vystymosi principus (Čiegis, Česonis, 2004; Jasaitis, 2012). Konkrečioms gyvenamosioms vietovėms pritaikyta Darnios bendruomenės strategija taptų svarbi kaimo vietovių vystymo atžvilgiu programa, įsiliejusi į darnią visos savivaldybės strateginio planavimo sistemą.

Darnios bendruomenės strategijos formavimo pavyzdžiai. Dažnėjančios sėkmingos vietos bendruomenės narių iniciatyvos parodė, kad gyventojai tik aktyvėja ieškodami būdų, kaip galėtų prisidėti prie vietinės reikšmės sprendimų priėmimo proceso. Tokia praktika naudinga ir valdžiai, kuriai planuoti ateities perspektyvas tampa vis lengviau dėl gyventojų suteikiamos išsamios informacijos apie problemas, siūlomų alternatyvų, skatinant jos motyvaciją tobulėti koreguojant ir

kuriant vietovės pokyčių valdymo programas, įgyvendinama vis stipresnė partnerystė tarp vietos valdžios atstovų ir bendruomenės.

Gyvenamosios vietovės bendruomenės nariai valdžios pagalba efektyviau pasiekia konsensuą, sprendami konfliktai, kurie susiję su kaimo vystymusi. Tam, kad būtų veiksmingai nustatomi strateginio planavimo tikslai, o jų įgyvendinimas efektyvus, tiek Lietuvos, tiek kitų šalių kaimiškiose vietovėse vis dažniau dirbama derinant bendruomenių ir viešųjų įstaigų iniciatyvas.

Nagrinėjant kaimo bendruomenių galimybes prisidėti prie savo gyvenamosios teritorijos vystymo, labai vertinga medžiaga tampa kitų bendruomenių patirtis. Kiekviena vietovė turi savitą geografinę padėtį, žmogiškųjų išteklių resursus, infrastruktūros būklę ir kitus požymius (Jasaitis, 2012), kai kurias idėjas, lėmusias sėkmingą bendruomenės integraciją į strateginių problemų sprendimą, galima pritaikyti kone kiekvienoje bendruomenėje.

- ***Antalieptės miestelio atvejis***

Antalieptės miestelis, priklausantis Zarasų rajono savivaldybei, yra vieta, turinti turtingą istorinę praeitį ir gausų kultūrinį palikimą. Čia yra išlikusi vienintelė Rytų Lietuvoje nesugriauta pagonių šventykla, vėlyvojo baroko stiliaus Šv. Kryžiaus atradimo bažnyčia, buvęs basųjų karmelitų vienuolynas, Antalieptės vandens malūnas, statytas 1855 m. ir kiti objektai, įtraukti į Lietuvos Respublikos Kultūros vertybių apsaugos departamento registrą.

Deja, šis miestelis pasižymi ne tik kultūrinio paveldo gausa, tačiau ir jo nepriežiūra, nykimu, neišnaudojamomis krašto teikiama galimybėmis. Dėl mažo valdžios dėmesio šioms problemoms, susidarė dar daugiau neigiamų veiksnių: dėl nesutvarkyto istorinio – kultūrinio paveldo, miestelį dažniausiai aplenkia kultūriniai renginiai, jaunimui nesukuriamos užimtumo programos, tad didėja emigracija, kyla nedarbo lygis bei prastėja socialinė padėtis. Siekiant pagerinti esamą padėtį, iniciatyvi miestelio gyventojų dalis ėmėsi kurti Antalieptės atgaivinimo ir sėkmingo vystymosi planą.

Rengiant Antalieptės miestelio ir jo apylinkių atgaivinimo ir stiprinimo programą 2010–2015 metams, drauge dirbo Antalieptės kaimo bendruomenė ir viešoji įstaiga „Regioninių projektų iniciatyva“. Susibūrus valdžios ir vietos gyventojų atstovams, pavyko nustatyti kaimo gyventojų problemas, svarbiausius poreikius, kuriems teikiama didžiausia svarba, ieškant būdų išskirtiems prioritetams įgyvendinti, paskatintas bendruomenės narių kūrybiškumas, suteikiantis galimybę panaudoti gyventojų gabumus visuomeniniais pagrindais.

Antalieptės miestelio ir apylinkių atgaivinimo ir stiprinimo programa buvo ruošama remiantis piliečių tyrimo metodu, taip įtraukiant bendruomenę į sprendimų priėmimą. Anketavimo būdu sužinoti labiausiai bendruomenei rūpimi klausimai, problemos, į kurias atsižvelgiant sukurta ilgalaikė Antalieptės atgaivinimo ir vystymo vizija ir visa atgaivinimo ir stiprinimo programa 2010–

2015 metams. Atlikti aktyviausių Antalieptės miestelio atstovų interviu, kurie parodė, jog gyventojų iniciatyvumui dalyvaujant visuomeninėje bendruomenės veikloje, didžiausią įtaką turi vykdomų ar norimų įgyvendinti projektų sėkmė.

Antalieptės miestelio atvejis yra pavyzdys, kuomet, sėkmingai įgyvendinus vieną bendruomenės iniciatyvą, gyventojai imasi dar aktyvesnės veiklos, gerinant bendrąją gyvenimo kokybę visiems kaimo vietovės gyventojams. Bendruomenės nariai yra labiausiai suinteresuoti pokyčių kuriant geresnes gyvenimo sąlygas inicijavimu, atsižvelgiant į ekonominiais, socialiniais ir gamtosauginiais vietovės aspektais keliamas problemas, jomis remiamasi bendruosiuose rajono savivaldybės planuose. Bendruomenės narių aktyvumas ir entuziazmas, rengiant ir įgyvendinant projektus, tik didėja. Jeigu valdžios atstovai neatsižvelgia į bendruomenės rengiamas programas ar skiria jiems per mažai dėmesio, o ruošdami strategijas kliaujasi tik savo nuožiūra, gyventojų iniciatyvas palikdami nuošalyje, sukurama terpė dar didesnės problemos atsiradimui – bendruomenės skeptiškumui ir pasyvumui, kuomet visi valdžios institucijų veiksmai gyventojams atrodo netinkami ir nutolę nuo tikrųjų problemų.

Antalieptėje nenoras įsitraukti į bendruomeninę veiklą ir dirbti švietėjiškais pagrindais kyla iš nusistovėjusių tradicijų nedirbti, jei iš to negaunama materialinės naudos. Mažai iniciatyvos imasi ir jaunimas, tačiau paprašius pagalbos ir mainais pažadėjus lengvatų laisvalaikio pramogoms (patalpų sportuoti ar rengti vakarėlius suteikimas), mielai padeda bendruomenės lyderiams įgyvendinti savo sumanymus, pvz. sutvarkytas bendruomenės namų pastato stogas, dalyvauta talkose. Bendruomeniškumas Antalieptės miestelyje dažniausiai pasireiškia ne aktyvumu generuojant naujas idėjas, tačiau geranorišku sutikimu pagelbėti praktiškuose darbuose bendrajam gerbūviui kurti.

Antalieptės miestelio atvejis nagrinėjant bendruomeniškumą rodo, kad svarbiausi veiksniai, lemiantys vietovės vystymąsi, yra vietos žmonių ir valdžios dialogas, taip pat sugebėjimas įvykdyti informacinius arba socialiai orientuotus materialinius mainus, naudingus abiem pusėms. Nors vietos bendruomenės inicijuoti projektai yra smulkūs, tačiau tik suvienijus jėgas, investuojant į gyventojų verslumo žinių tobulinimą, gerosios bendradarbiavimo praktikos skleidimą, ilgalaikėje perspektyvoje vietos gyventojai pasieks teigiamų rezultatų.

- ***Ukmergės rajono kaimiškų seniūnijų atvejis***

Darnios vietos plėtros galimybių studija 11 Ukmergės rajono kaimiškųjų seniūnijų buvo sudaryta tam, kad kiekviena jų galėtų įsisavinti Leader paramą priemonėmis, labiausiai atitinkančiomis bendruomenės poreikius konkrečioje vietovėje. Ukmergės rajono vietos veiklos grupei, atsakingai už Leader priemonės įgyvendinimą, studija tapo medžiaga, padėjusia išsiaiškinti kiekvienos seniūnijos bendruomenės poreikius.

Siekiant užtikrinti seniūnijų ir jos teritorijoje esančių bendruomenių ir kitų organizacijų darnų vystymąsi, visų pirma, išsiaiškintos dabartinės situacijos realijos kiekvienoje iš 11 seniūnijų. Esamos padėties rodiklius apima bendra geografinė (pavyzdžiui, vietovėje esantys ištekliai, galimybės juos realizuoti), demografinė (gyventojų skaičiaus pokyčiai) ir socialinė (nurodanti gyventojų užimtumą) situacija. Taip pat nustatyti veiksmų planai, leidžiantys įgyvendinti darnų vietos vystymąsi, kurie sudaryti pasitelkus statistinę, socialinę – ekonominę ir svarbiausia, vietos gyventojų poreikių analizes. Gyventojų poreikiams nustatyti buvo rengiamos diskusijos, informaciniai susitikimai, kuriuose savanoriškai dalyvavo bendruomenių, verslo, jaunimo atstovai, taip pat asmenys, suinteresuoti konkrečiais klausimais – ūkininkai, biudžetinių įstaigų darbuotojai ir kt. Diskutuota apie vietos gyventojų aktyvumo didinimo galimybes įgyvendinant Leader priemones, nustatyta, kokios problemos svarbiausios vietiniams gyventojams ir kokių veiksmų reikia imtis norint pasiekti išsikeltus tikslus konkrečiose Ukmergės rajono kaimiškose seniūnijose.

Kaimo tinklo studijoje (Ukmergės rajono kaimiškų..., 2012) atkreiptas dėmesys ir į seniūnijose esančių bendruomenių indėlį, gerinant vietos gyventojų gyvenimo sąlygas. Aptariamoms bendruomenių stipriosios savybės, nuveiktų darbų rezultatai, kurie daugiausiai prasideda nuo projektų bendruomenės narių susitikimams skirtų patalpų įrengimui. Įvertinama mokymų, seminarų svarba, kurių pagalba bendruomenės atstovams suteikiama kompetencija įsisavinti paramų lėšas ir įgyvendinti projektus, tokius kaip naujų technologijų seniūnijose diegimas, siekiant skatinti vietinių gyventojų kompiuterinį raštingumą ir pan.

Prie veiklų, kurios susijusios su gamtosauga, paveldo sauga, švietimu, kultūrinių, sportinių renginių organizavimu ir daugelio kitų inicijavimo ir vykdymo, prisideda ne tik oficialūs bendruomeninių organizacijų nariai, tačiau ir joms nepriklausantys vietos gyventojai. Vis daugiau piliečių rodo susirūpinimą esama padėtimi ir siekia bendrojo gėrio įvairiose srityse, neapsiribojant tradicijų puoselėjimu rengiant šventes, tačiau imantis socialinę atskirtį mažinančių veiklų, užimtumo skatinimo. Didelę reikšmę bendruomenių narių ir nepriklausančių visuomeninėms nevyriausybiniams organizacijoms asmenų projektų inicijavimui ir jų įvykdymo sėkmingumui turi dalyvavimas Ukmergės krašto bendruomenių sąjungos, Lietuvos kaimo tinklo veikloje, didžiulė patirtis kaupiama ir susitikimuose su kitomis šalies ir kaimyninių šalių bendruomenėmis.

Apibendrinant Ukmergės rajono kaimiškų seniūnijų atvejį, galima teigti, kad šioje teritorijoje priimti strategiškai sėkmingi sprendimai planuojant ateities perspektyvas ir kuriant planus, remiantis bendruomenėse iškeltais klausimais. Tokia sistema užtikrina ne tik palankų vietinių gyventojų požiūrį į vietos valdžios veiklą, tačiau ir sėkmingą krašto vystymąsi, kurio kryptis nusako arčiausiai problemų esantys žmonės. Svarbu paminėti, jog Ukmergės rajono kaimiškų seniūnijų vietos plėtros galimybių studijos rengimas prisidėjo prie bendruomeniškumo skatinimo,

partnerystės tarp įvairių sričių specialistų, gyvenančių seniūnijose stiprinimo. Šis projektas tapo sėkmingo bendradarbiavimo tarp vietos valdžios ir bendruomenės pamatu.

- ***Oksfordo miestelio atvejis***

Oksfordo miestelis yra Oksfordšyro grafystės, esančios pietų Anglijoje, centras, kuris pasaulyje žinomas dėl gausios akademinės bendruomenės, vienijamos Oksfordo universiteto. Kaip teigiama oficialiame Oksfordšyro grafystės tarybos internetiniame tinklalapyje (Oxford's Sustainable Community..., 2008), ši grafystė, turinti daugiau nei pusę milijono gyventojų, tituluojama kaimiškiausia teritorija pietryčių Anglijoje. Daugiau kaip pusė šių gyventojų yra įsikūrę miesteliuose, kuriuos sudaro mažiau nei 10 000 gyventojų, taigi poreikis kurti ateities perspektyvas ir gerinti gyvenimo sąlygas remiantis vietinių gyventojų iniciatyvomis išryškėjo dėl didelio skaičiaus gyvenamųjų teritorijų, turinčių skirtingas problemas, kurių efektyviausius sprendimo būdus gali pateikti tik pačios su tomis problemomis susiduriančios bendruomenės.

Kaip Vietos savivaldos įstatymo dalis, buvo sukurta vietos strateginės partnerystės organizacija, kuri pristatyta, tam, kad opiausi klausimai ir svarbiausi prioritetai būtų sprendžiami kartu, į vietos valdymo lygmens grandinę įtraukiant viešojo ir privataus sektoriaus, verslo, bendruomenės atstovus, akademinį jaunimą, savanorius, suinteresuotus savo krašto darniu vystymusi. Vietos strateginės partnerystės organizacija yra atsakinga už visų bendruomenės inicijuojamų planų ir vietinio lygmens susitarimų plėtojimą ir vykdymą. Pirmas žingsnis, kurio imtasi siekiant pakelti gyvenimo lygį kiekvieno miestelio gyventojams, tai Darnios bendruomenės strategijų sukūrimas.

Oksfordo miestelis paskelbė 2008 – 2012 metų Darnios bendruomenės strategiją, kurią inicijavo Oksfordo strateginės partnerystės organizacija. Ši strategija priimta, remiantis 2004 metų panašios strategijos prioritetais, atsižvelgiant į jos pasiektus rezultatus, vėlesnes diskusijas ir konsultacijas. 2008 – 2012 metų strategijoje susitelkta ties dviem pagrindiniais klausimais:

1. Kokiomis pagrindinėmis problemomis Oksfordiečiai šiuo metu yra susirūpinę;
2. Kurios problemos reikalauja didesnio dėmesio nei šiuo metu skiria organizacijos ir bendruomenės.

Oksfordo darnios bendruomenės strategija, sudaryta tariantis su vietos gyventojais, savo nuomonę išsakiusiais susitikimuose su Oksfordo strateginės partnerystės organizacijos atstovais, miestelio taryba. Nutarta, kad miesteliui būtų suteikta didelė pridėtinė vertė išsprendus iškeltus pagrindinius prioritetus:

- Suteikti galimybę vietiniams vidurinės klasės gyventojams įpirkti nuosavą būstą;
- Gerinti vietinių gyventojų sveikatos rodiklius, didinti socialinę įtrauktį;

- Sumažinti ne tik klimato kaitos priežastis, tačiau suvaldyti klimato pokyčių sukeltas pasekmes;
- Pagerinti viešųjų erdvių kokybę vietiniams gyventojams ir miestelio svečiams;
- Plėtoti saugesnio, stipresnio ir darnesnio miestelio iniciatyvas.

Svarbu paminėti tai, kad Oksfordo darnios bendruomenės strategijoje per nustatytus prioritetus siekiama ne tik užtikrinti susidariusių socialinių ir aplinkosauginių problemų sprendimą, tačiau sukurti ir ekonominę naudą (žr. 1.5 lentelę).

1.5 lentelė

Oksfordo darnios bendruomenės strategijos prioritetų teikiama ekonominė nauda

Bendruomenės inicijuoti prioritetai	Ekonominė nauda
Anksčiau dirbamos žemės plotus perkvalifikuoti į žemę, tinkančią gyvenamųjų namų statybai, kur galėtų įsikurti pažeidžiamiausios žmonių grupės, negalinčios įpirkti nuosavo būsto Oksfordo miestelyje, besiglaudžiančios pas artimuosius ar visai neturinčios namų.	• Sumažės darbuotojų skaičius, kuriuos darbdaviai turi atsivežti iš tolimesnių miestelio apylinkių ir priemiesčių; • Bus sumažintas miegančiųjų gatvėse skaičius, taigi vietovė taps dar didesniu turistų, leidžiančių savo pinigus, traukos objektu.
Sumažinti širdies ligų ir vėžio atsiradimą, kuriuos sukelia netinkamas gyvenimo būdas – rūkymas, mažas judėjimas, nutukimas, didelis suvartojamo alkoholio kiekis.	• Vietiniui verslui mažesnę įtaką darys didelis sergamumo lygis; • Pagerėjus sveikatos būklei, daugiau darbuotojų įsidarbins visai darbo dienai.
• Tapti neutraliu anglies dioksido miesteliu; • Sumažinti daromą įtaką aplinkai, mažinant vartojimą; • Didinti perdirbimo ir rūšiavimo rodiklius; • Didinti viešojo transporto naudojimą, vaikščiojimą pėsčiomis ir važinėjimą dviračiu.	• Paskatins plėtoti aplinkai draugiškas verslo idėjas; • Pritrauks investicijas naujų technologijų kūrimui ir plėtojimui; • Išsaugys viešojo transporto paklausą.
Pagerinti viešąsias miestelio erdves sutvarkant gatves, skverus, parkus;	• Pagrąžinus miestelio viešąsias erdves, dažnės kultūriniai, kūrybiniai, laisvalaikio renginiai, bus pritraukiama daugiau turistų, taiga vietinis verslas turės galimybių gauti daugiau pajamų; • Remiant ir skatinant kultūrinės veiklas, vietinis verslas bus ekonomiškai aprūpintas veiklomis, tokiomis kaip prekių ir paslaugų teikimas.
• Padaryti Oksfordą darnesne ir saugesne vieta gyventi; • Siekiant darnaus bendruomenės vystymosi, sumažinti barjerą tarp skirtingiems visuomenės sluoksniams priklausančių asmenų; • Įgalinti vietos gyventojus dalyvauti bendruomenės gyvenime, taip keliant pasitikėjimą vietinių tikslų inicijavimu ir vykdymu.	• Saugesnėje, didelių rūpesčių, susijusių su nesantaika tarp vietinių gyventojų dėl socialinės, rasinės ir kitokios nelygybės, neturinčioje aplinkoje yra lengviau prisitaikyti verslams Oksforde. • Saugesnė aplinka užtikrina mažesnes investicijas verslui, kadangi sumažinamos išlaidos, kurias galėtų sukelti vagys ir vandalizmas.

Šaltinis: adaptuota pagal Oksfordo darnios bendruomenės..., 2007.

Apibendrinant Oksfordo darnios bendruomenės strategijos prioritetus, galima teigti, kad, siekiant pagerinti bendrąją gyvenimo kokybę miestelio gyventojams, būtina nustatytas priemonės

įgyvendinti ne tik derinant jas tarpusavyje, tačiau ir integruojant į kitas strategijas – sveikatos, švietimo ir kt. Tik tuomet kai strategijos papildo viena kitą, bendruomenės nariai gali stebėti nuoseklią vietinės valdžios politiką, kuri pasinaudojus daugumos galia, yra inicijuojama gyventojų.

Būtina paminėti ir tai, kad remiantis 2008 – 2012 metų Oksfordo Darnios bendruomenės strategijos geruoju pavyzdžiu, buvo sukurta 2013 - 2018 metų miestelio vizija ir prioritetai, kurie daugiausiai nukreipti į stipresnių bendruomenių plėtojimą. Išplėtus bendruomenių galimybes atstovauti savo interesams ir leidžiant joms pačioms organizuoti priemones, būtinas užtikrinti geresnę vietinių gyventojų gyvenimo kokybę, gerinamas kiekvieno prisidedančiojo prie visuomeninės veiklos priklausomumo bendruomenei potencialas. Sukuriamas bendrumo jausmas tarp žmonių, kurie anksčiau tarpusavyje jautėsi nelygiaverčiai, nepasitikėjo vieni kitų veiksmis.

Išnagrinėjus Lietuvoje veikiančias bendruomenių inicijuotas programas ir palyginus jas su Oksfordo miestelio Darnios bendruomenės strategija, galima teigti, kad visų šių iniciatyvų tikslas yra vienas – stiprinti savo gyvenamosios vietovės privalumus, ieškant inovatyvių sprendimų šalinti trūkumus. Pagrindinis skirtumas tarp Lietuvoje ir Anglijoje veikiančių bendruomeninių veiklų yra tas, jog Lietuvoje vietos gyventojai dažniausiai siekia atkurti savo krašto kultūrinės vertybes, puoselėti kraštovaizdį atstatant griūvančius, išliekamąją vertę turinčius objektus ar tiesiog patenkinti pagrindinius ūkinius poreikius, tuo tarpu Oksfordo bendruomenė telkia pastangas globalių reiškinių sprendimams, tokiems kaip transporto, gamyklų taršos mažinimas, gyventojų sveikos gyvensenos skatinimas ar veiklų, susijusių su nusikalstamumo prevencija vykdymas. Visose trijose studijose pabrėžiama bendruomenių aktyvumo svarba, kuomet įtraukiant bendruomenės narius į visuomeninę veiklą yra kovojama su socialine atskirtimi ir tuo pačiu metu didinama socialinė įtrauktis. Kuomet visuomenė suvokia bendruomenės, kuri gali tapti tarpininke, iškylančiuose konfliktuose mažinančia atotrūkį tarp atskirų vietos gyventojų ir valdžios, naudą, galimi teigiami pokyčiai kasdieniame gyvenime.

Apibendrinant darnios bendruomenės strategijos kūrimo teorinius aspektus, galima teigti, jog vienas svarbiausių prioritetų įtraukiant vietos gyventojus į visuomeninę veiklą, turėtų būti toks strategijos kūrimo ir įgyvendinimo mechanizmas, kuris įgalintų bendruomenes tapti socialiniu, o ne biurokratiniu įrankiu, užtikrinant sprendimų turinio kokybę, o ne susitelkiama vien tik į administracinio proceso vykdymą. Tam priemonės apibrėžia ne tik Lietuvos, tačiau ir užsienio įvairaus lygio institucijos, vykdančios politiką, orientuotą į darnią atskirų gyvenamųjų vietovių vystymąsi, susijusią su subalansuotos aplinkos poreikiais, socialiniu ir ekonominiu dalyvavimu, kuomet pačios bendruomenės prisideda prie ilgalaikio gyvenimo kokybės pagerėjimo. Gerbūvį bendruomenės nariai susikuria net tik rengdami projektus ir juos įgyvendindami per savo krašto socialinių, ūkinių, kultūrinių problemų išgyvendinimą, tačiau skatinamas ir bendruomenės susitelkimas, didinamas užimtumas.

2. DARNIOS BENDRUOMENĖS STRATEGIJOS RENGIMAS ŠIAULIŲ RAJONO GINKŪNŲ SENIŪNIJOJE

2.1 Tyrimo metodika

Tyrimo koncepcija sukonstruota remiantis Balčiūno, Juozaitienės, Rudytės ir Tijūnaitienės (2014) bakalauro studijų darbų rengimo metodinėmis rekomendacijomis bei kitų autorių mokslinė literatūra (Bitinas, Rupšienė, Žydzūnaitė, 2008; Kardelis, 2007; Leonavičius, 2004; Rupšienė 2007).

Tyrimo probleminiai klausimai. Rengiant bandomąją Darnios bendruomenės strategiją, būtina atlikti tyrimą, atskleidžiantį dabartinę Ginkūnų seniūnijos bendruomenės socialinę ir ekonominę padėtį, siekiant plėtoti darnios bendruomenės koncepciją ir galimybes bendruomenėms prisidėti prie gyvenamosios vietovės sprendimų priėmimo ir įgyvendinimo, svarbu atsakyti į probleminius klausimus:

1. Kokie Ginkūnų seniūnijos bendruomenės poreikiai galėtų būti įtraukti į bandomąją darnios bendruomenės strategiją?
2. Kaip turėtų būti formuojama Ginkūnų seniūnijos bandomoji darnios bendruomenės strategija?
3. Kokia turėtų būti bandomosios darnios bendruomenės strategijos įgyvendinimo pažangos vertinimo stebėseną?

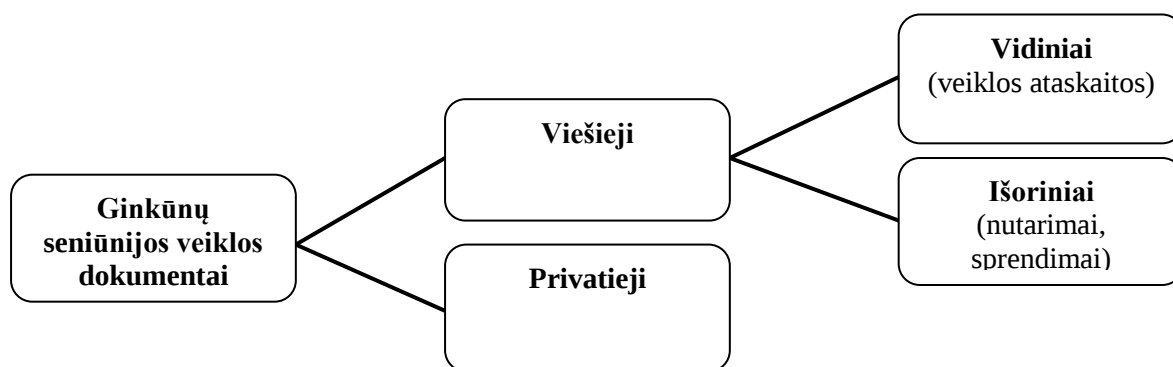
Teorinis tyrimo pagrindimas. Atliekant dokumentų analizę ir nagrinėjant dabartinę Ginkūnų seniūnijos bendruomenės socialinę ir ekonominę padėtį, remiamasi darnaus vystymosi principais, leidžiančiais įvertinti, ar šioje vietovėje yra vadovaujama aplinkosauginiais, ekonominiais ir socialiniais bendruomenės poreikiais.

Interviu metu, apklausiant respondentus ir analizuojant jų nuomonę apie galimą tolimesnę bendruomenės veiklą vystymąsi sukuriant Darnios bendruomenės strategiją, remiamasi ne tik darnaus vystymosi principais, tačiau ir gero viešojo valdymo principų pritaikymu bendruomenės lygmenyje, kurių pagrindą sudaro dalyvavimu grįstas valdymas siekiant efektyvumo bei principo „Iš apačios į viršų“ pritaikymu kaimo vystymosi procesuose.

Tyrimo tipas, metodai ir jų pagrindimas. Pasirinkta kokybinio tyrimo prieiga, kadangi ji įgalina nagrinėti socialinę patirtį, leidžia priimti diagnostinius sprendimus apie pažinimo objektą (Bitinas ir kt., 2008). Kokybinis tyrimo tipas yra lankstus, leidžia gauti įvairesnės informacijos apie tiriamą reiškinį, kadangi siekiant sukurti Darnios bendruomenės strategiją, svarbu tampa

nereprezentuoti visą populiaciją, o visapusiškai suvokti tiriamą fenomeną (Kardelis, 2007; Leonavičius, 2004).

Tyrimo analizės rezultatams reikalingi duomenys gauti remiantis dokumentų analizės metodu, sisteminant reikalingą informaciją. Metodologinėje literatūroje (Bitinas ir kt., 2008; Rupšienė 2007), dokumentai kryptingai klasifikuojami atsižvelgiant į įvairius kriterijus: viešumo (rengiami ir saugomi atsiskaityti už tam tikras veiklas) ir privatumo, pobūdžio (parengti tekstiniu garso ar vaizdo pagrindu), kūrimo paskirties (dokumentas sukurtas tyrėjo užsakymu ar kitais tikslais). Atsižvelgiant į Ginkūnų seniūnijos veiklos dokumentų analizės galimybes, remtasi viešai prieinamais dokumentais, skirstomais į vidinius ir išorinius, kurių pagalba tampa lengviau suvokti vietovės specifiką, išteklius, vietinių institucijų ir organizacijų veiklos prioritetus (žr. 2.1 pav.).

2.1 pav. Dokumentų tipai, taikant viešumo/privatumo kriterijų

Šaltinis: adaptuota pagal Rupšienė, 2007.

Vidinius dokumentus apima medžiaga, reikalingą konkrečios organizacijos reikmėms tenkinti, pavyzdžiui metinės ataskaitos, tuo tarpu išorinius dokumentus sudaro viešosios ataskaitos, duomenys apie regionus (Bitinas ir kt., 2008). Dokumentų analizės metodas pasirinktas dėl privatumo, kuriuos apima dokumentų, susijusių su Ginkūnų seniūnijos esama socialine, ekonomine padėtimi, lengvas prieinamumas – visi jie patalpinti viešojoje erdvėje. Dokumentų analizė padeda lengviau suvoki vertybes, interesus, istorines tendencijas, susijusias su vietove, leidžiančias pastebėti ir įvertinti pokyčius per laiko prizmę (Rupšienė, 2007).

Siekiant gauti informaciją, naudingą Darnios bendruomenės strategijos kūrimui, įgyvendinimui bei stebėsenai, naudojama viena iš apklausos rūšių – interviu, kurios taikymas pagrįstas tyrėjo inicijuotu dviejų asmenų pokalbiu gauti būtiną tyrimo tikslams informaciją, išsiaiškinti informantų požiūrius, vertinimus ir nuomones (Kardelis, 2007; Bitinas ir kt., 2008).

Duomenų analizės metodu gauti duomenys apie ekonominę ir socialinę Ginkūnų seniūnijos bendruomenės padėtį yra papildomi iš dalies standartizuoto interviu formos metu gautais duomenimis apie Darnios bendruomenės strategijos rengimo, apimamų bendruomenės veiklų bei strategijos vertinimo aspektus, siekiant išsiaiškinti, kodėl šiandieninė susidariusi situacija yra būtent

tokia bei kokias tobulinimo kryptis jie galėtų išskirti. Atliekant tyrimą iš dalies standartizuotu interviu metodu, pateikti iš anksto sudaryti klausimai, leidžiantys išsiaiškinti rodiklius, kurie, informantų nuomone, būtų reikšmingiausi kuriant Darnios bendruomenės strategiją, o kilus diskusijai, pateikiama daugiau klausimų, papildančių specialistų nuomonę apie strategijos rengimo, įgyvendinimo ir rezultatų įvertinimo etapus.

Tyrimo duomenų rinkimo instrumentai. Tyrimo duomenų instrumentu yra sudarytas interviu klausimynas, (žr. 2 priedą), suformuluotas remiantis mokslinės literatūros Kardelis (2007); Leonavičius (2004), Bitinas ir kt., (2008) studijomis. Klausimyną sudaro 9 klausimai, kurie buvo padalinti į 5 dalis.

1. Bendrojoje dalyje siekiama išsiaiškinti informantų demografinius duomenis.

2. Bendruomenės poreikių analizės bloke siekiama sužinoti:

- Kokia bendruomenės viešųjų poreikių raiška turėtų atspindėti Darnios bendruomenės strategijoje?

3. Darnios bendruomenės strategijos rengimo principus apibūdinančiame bloke analizuojama:

- Kas turėtų būti Darnios bendruomenės strategijos rengėjas?
- Kokiais metodais bendruomenės turėtų būti įtraukiamos į Darnios bendruomenės strategijos formavimą?
- Kokios Darnios bendruomenės strategijoje apibrėžtos formos padėtų realizuoti bendruomenių iškeltus tikslus?

4. Darnios bendruomenės strategijos rengimo formą nusakančiame bloke aiškinamasi:

- Kokios struktūros dalys turėtų atspindėti Darnios bendruomenės strategijoje?

5. Darnios bendruomenės strategijos vertinimo bloke norima nustatyti:

- Kokios pozicijos pagal svarbumą turėtų būti išskirtos kiekvienam Darnios bendruomenės strategijos įgyvendinimo vertinimo rodikliui?
- Kokiomis priemonėmis turėtų būti vertinami Darnios bendruomenės strategijoje apibrėžti uždaviniai?

Remiantis Kardelio (2007) klausimų klasifikacija, interviu sudarytas galint pasirinkti 3 tipų atsakymus:

1. Nestruktūrizuoto tipo atsakymus, kuomet respondentas yra neįpareigojamas pasirinkti atsakymo varianto, tačiau turi atsakyti į klausimus apie save, arba nuomonę išsakyti savo žodžiais.
2. Pasveriančius atsakymus, kuomet respondentai turi pritarti arba nepritarti klausimo teiginiui. Sudarant klausimus buvo palikta galimybė į klausimą neturint nuomonės neatsakyti.

3. Išskiriant rangus pagal svarbą nuo 1 iki 5. Tai vienas sudėtingiausių interviu klausimų, juo interviu siekiama surikiuoti Darnios bendruomenės strategijos įgyvendinimo rodiklius.

Analizuojant duomenis šie rangai bus analizuojami išskiriant jų svarbumo lygius:

- 1 – 2 – mažos reikšmės rodiklis (MR),
 - 3 – vidutiniškos reikšmės rodiklis (VR),
 - 4 – 5 – reikšmingas rodiklis (RR).
4. Klausimai, kuriuose pateikiami *pasirenkamieji* rodikliai, sudaryti remiantis duomenų analizėje pateikiamos socialinės ir ekonominės medžiagos kriterijais, taip pat naudojamosi informacija, surinkta kitų šalies ir užsienio kaimo plėtrą inicijuojančių bendruomenių pavyzdžiu.

Duomenų analizės metodai. Nagrinėjant interviu tyrimo metu respondentų išsakytą nuomonę, remiamasi duomenų analizės metodu – turinio analize. Visų informantų pateikta nuomonė susisteminama į kategorijų, subkategorijų ir jas patvirtinančių teiginių bendrą analizę bei ieškoma ryšių bei skirtumų lyginant jų nuomones tarpusavyje, taip pat siejami jų išsakyti vertinimai su dokumentų analizės metu gauta informacija, kuri naudinga Ginkūnų seniūnijos bendruomenės stiprybių ir galimybių nustatymui.

Duomenų šaltiniai. Šiame darbe dokumentų analizės šaltinius apima viešai prieinami vidiniai dokumentai - Ginkūnų seniūnijos veiklos ataskaitos, kasmet nagrinėjančios esamą situaciją nuo 2009 iki 2012 metų ir talpinamos oficialiame Ginkūnų seniūnijos tinklalapyje. Analizėje taip pat naudojamosi išoriniais dokumentais - Šiaulių rajono vietos plėtros strategija, kurios tikslas yra gerinti gyvenimo kokybę kaimo vietovėse ekonominiu, socialiniu, aplinkosauginiu aspektais bei Šiaulių rajono savivaldybės strateginiu plėtros planu 2011–2017 metams, Šiaulių rajono savivaldybės administracijos seniūnijų 2014–2016 metų veiklos programa, nacionalinio lygio dokumentu - Lietuvos kaimo plėtros 2014 – 2020 metų programa ir kitais dokumentais. Dokumentuose pateikti statistiniai duomenys panaudoti Ginkūnų seniūnijos situacijos 2009 – 2012 metų lyginamajai analizei atlikti.

Tyrimo imtis. Interviu tyrimo imtis sudaryta apklausiant kriteriniu atrankos būdu (Bitinas ir kt; 2008) atrinktus įvairaus profilio specialistus, susijusius ne tik su Ginkūnų seniūnijos bendruomene, tačiau ir asmenimis, turinčiais ilgametę darbo patirtį su Šiaulių rajono ar visos Lietuvos bendruomenėmis. Tyrime dalyvavusių informantų atrankos kriterijus apima:

1. Darbovietė, apimanti bendradarbiavimą su bendruomenėmis,
2. Užimamos pareigos, lemiančios ryšių su bendruomenėmis palaikymą,
3. Ne mažesnis nei trejų metų stažas dirbant nurodytas pareigas,
4. Aukštasis išsilavinimas.

Siekiant nustatyti reprezentatyvią tyrimo imtį, tyrimui pasirinkti 6 informantai, kurių veiklos patirtis susijusi su bendruomenėmis yra ilgametė ir įvairi. Nustatant vietos bendruomenę atstovaujančio respondento nuomonę - apklausta Ginkūnų seniūnijos bendruomenės pirmininkė, vietos valdžios – seniūnijos nuomonė reprezentuojama apklausiant Ginkūnų seniūnijos seniūnę ir vieną iš Ginkūnų seniūnijos seniūnaičių, aiškinantis Šiaulių rajono savivaldybės poziciją, kuri yra svarbi dėl šios institucijos sudaromų ne tik viso rajono strateginių, tačiau ir bendruomenių planų, apklaustas Tarybos narys, priklausantis ir Kaimo reikalų ir ekologijos komitetui, taip pat vertinama dviejų ekspertų, tiesiogiai nesuinteresuotų ir nesusijusių su nagrinėjama Ginkūnų seniūnijos bendruomene, tačiau turinčių kompetenciją pasisakyti nagrinėjamos temos klausimais, nuomonė (žr. 2.1 lentelę).

2.1 lentelė

Bendrieji duomenys apie informantus

Eil. Nr.	Institucijos pavadinimas	Užimamos pareigos	Darbo stažas	Išsilavinimas	Vertinimo lygis
I1	Ginkūnų seniūnijos bendruomenė	Pirmininkė	5 metai	Aukštasis neuniversitetinis	Vietos bendruomenė
I2	Ginkūnų seniūnijos Aušros seniūnaitija	Seniūnaitė	5 metai	Aukštasis neuniversitetinis	Seniūnija
I3	Ginkūnų seniūnija	Seniūnas	6,5 metų	Aukštasis universitetinis	
I4	Šiaulių universiteto Kaimo plėtros tyrimų centras	Direktorius	9 metai	Aukštasis universitetinis (Mokslų daktaras)	Ekspertai
I5	Lietuvos vietos bendruomenių organizacijų sąjunga, Šiaulių bendruomenių konfederacija, Rėkyvos gyvenvietės bendruomenė	Sąjungos narė, konfederacijos pirmininkė, bendruomenės pirmininkė	11 metų	Aukštasis neuniversitetinis	
I6	Šiaulių rajono savivaldybės Tarybos narys	Tarybos narys, Kaimo reikalų ir ekologijos komiteto narys	4 metai	Aukštasis universitetinis	Šiaulių rajono savivaldybė

Tyrimo organizavimas. Tyrimo organizavimo struktūrą apima 3 etapai:

1. Situacijos analizė, kurios metu nagrinėjami dokumentai;
2. Informantų nuostatų analizė, kurios metu, nustačius reprezentatyviausiai į tyrimui suformuotus probleminius klausimus galinčių atsakyti informantus, jų nuomonė lyginama tarpusavyje bei su teorinėje medžiagoje pateiktais teiginiais;

3. Strategijos dalių turinio formulavimas remiantis teorine bei tyrimo metu gauta informacija.

Tyrimo etikos reikalavimai. Svarbu pabrėžti, jog interviu su respondentais metu, buvo atsižvelgta į mokslinio tyrimo etikos reikalavimus ir laikytasi iš anksto metodologinėje literatūroje (Bitinas ir kt. (2008); Kardelis, 2007) numatytų taisyklių:

- Nepažeidžiamas susitarimas su respondentais paisyti konfidencialumo;
- Atliekant tyrimą, gautas išankstinis respondentų sutikimas;
- Išsamiai paaiškintas tyrimo tikslas ir norimi pasiekti uždaviniai;
- Visi atsakymai priimami kaip galimi ir tinkami, savo nuomonę išsakant tik norint pradėti diskusiją.

Tyrimo rezultatų pateikimo būdai. Dokumentų analizės bei interviu metodais išskirti rezultatai sudarys bandomosios Darnios bendruomenės strategijos pagrindą.

2.2 Šiaulių rajono Ginkūnų seniūnijos bendruomenės socioekonominės situacijos ir gyventojų poreikių analizė

Dokumentus, kurie analizuojami siekiant išsiaiškinti Ginkūnų seniūnijos bendruomenės socioekonominę situaciją apima: Ginkūnų seniūnijos veiklos ataskaitos (2009 – 2012 m.), Šiaulių rajono vietos plėtros strategija, Šiaulių rajono savivaldybės strateginis plėtros planas (2011–2017 m.), Šiaulių rajono savivaldybės administracijos seniūnijų 2014–2016 m. veiklos programa, Lietuvos kaimo plėtros 2014 – 2020 m. programa.

Nagrinėjama Ginkūnų seniūnijos bendruomenės socioekonominė situacija, apimanti atskirus ūkio sektorius, pagal Arimavičiūtės (2012) studiją, išskiriamus į keturias dalis:

1. Verslą, pramonę ir kaimo plėtrą;
2. Žmogiškuosius išteklius;
3. Viešąsias paslaugas;
4. Infrastruktūros plėtrą ir aplinkos apsaugą;

Informacija apie geografinę seniūnijos padėtį bei išskirtinumą, t.y. istoriją, paveldą ir kultūrą, pateikiama 1 priede.

Verslas, pramonė ir kaimo plėtra

- **Žemės ūkis**

Ūkininkai, deklaruojantys, jog augina grūdinius ir aliejinius augalus daugiau kaip 50 ha plote, seniūnijai teikia ataskaitas, kuriose nurodomas nuimto derliaus, parduotų bei augintojų sandėliuose

laikomų grūdų kiekis. Ginkūnų seniūnijoje 2012 m. tokių ūkininkų buvo 7, 2011 - 8 ir 1 žemės ūkio bendrovė. 2012 m., atliekant apleistos ir nedarbomos žemės sklypų kontrolę, aptikta 18 gyventojų nedarbamų plotų, 2010 metais jų buvo 6, 2009 metais – 8 nedarbomos žemės sklypai. Nedarbamų, apleistų žemės ūkio plotų daugėja.

- **Verslas ir pramonė**

2012 m. seniūnijoje buvo išduoti 6 leidimai prekiauti, 2011 m. – 7, 2010 m. – 11 leidimų prekiauti – norinčių prekiauti vietinių gyventojų vis mažėja.

Šiaulių rajono savivaldybės strateginiame veiklos plane nurodoma, jog didžiausioms Šiaulių rajono įmonėms priskiriama ŽŪB „Ginkūnų agrofirma“, kurios veiklą apima augalininkystės, gyvulininkystės ir pienininkystės sritys, taip pat ŽŪB „Ginkūnų paukštynas“. Teritorijoje įsikūrusios kelios nedidelės lentpjūvės. Analizuojamoje vietovėje smulkiesiems verslininkams yra sunku konkuruoti su stambiaisiais, tačiau verslūs bendruomenės nariai inicijuoja alternatyvaus verslo kūrimą, t.y. parengtas projektas krematoriumo ir kolumbariumo statybai, neseniai Šiaulių rajono bendruomenių kooperacijos pagrindu buvo įrengta ekologiško maisto parduotuvėlė.

Žmogiškieji ištekliai

- **Gyventojų skaičiaus pokyčiai 2009 – 2012 metų laikotarpyje**

2010 m. Šiaulių rajone iš viso gyveno apie 49,2 tūkst. gyventojų, o Ginkūnų seniūnijos teritorijoje 3253 gyventojai (6,5 proc.). 2012 m. gruodžio 31 d. duomenimis Ginkūnų seniūnijoje gyveno 3150 gyventojų, taigi fiksuojamas vietinių gyventojų skaičiaus mažėjimas.

Kasmetinėse Ginkūnų seniūnijos veiklos ataskaitose pateikiami statistiniai duomenys, nurodantys gyvenamąją vietą deklaravusių gyventojų skaičių, gimimo ir mirties suvestines. Apibendrinant keturių metų laikotarpį 2.2 lentelėje pateikiami pagrindiniai gyventojų skaičiaus pokyčiai su gimimo ir mirties įrašų rodikliais.

2.2 lentelė

Gyventojų skaičiaus pokytis pagal metus

	2009 m.	2010 m.	2011 m.	2012 m.
Gyvenamąją vietą deklaravę gyventojai	3346	3253	3201	3150
Gimimo įrašai	66	31	35	31
Mirties įrašai	46	36	38	25

2009 – 2012 m. laikotarpiu gyvenamąją vietą deklaravusių gyventojų skaičius vis mažėjo. Gimimo įregistravimo skaičius nekito, išskiriant 2009 m. ir darant prielaidą, jog dėl ekonominės krizės, gimstamumas lyginant su kitais nagrinėjamo laikotarpio metais buvo dvigubai didesnis, o mirties įregistravimo įrašai kasmet mažėjo, išskiriant 2011 m., kuomet šis skaičius nežymiai pakilo, galima daryti išvadą, kad Ginkūnų seniūnijoje vyrauja gyventojų emigracijos į miestus ar užsienio šalis tendencija. Per šį laikotarpį Ginkūnų seniūnija prarado apie 6 proc. vietinių gyventojų. Remiantis Lietuvos kaimo plėtros 2014 – 2020 m. programa, nuo 2008 metų iki 2013 metų kaimo gyventojų skaičius visos Lietuvos mastu sumažėjo apie 8 proc. Kaimiškųjų vietovių gyventojų skaičiaus mažėjimas yra visos Lietuvos strateginė problema.

- **Gyventojų užimtumas, socialinė padėtis**

2012 m. seniūnijoje buvo įregistruoti 2149 darbingo amžiaus žmonės (68 proc.), likusius iš 3150 gyvenamąją vietą deklaravusių gyventojų sudaro nedarbingo amžiaus asmenys, taip pat neįgalūs asmenys (300), socialinių pašalpų ir paslaugų gavėjai. 2009 – 2012 metų laikotarpyje darbingo amžiaus asmenų skaičiaus pokyčiai yra panašūs, jie apytiksliai padidėja ar sumažėja nuo 100 iki 200 darbingo amžiaus asmenų per metus (žr. 2.3 lentelę).

2.3 lentelė

Gyventojų užimtumo ir socialinės padėties pokytis pagal metus

	2009 m.	2010 m.	2011 m.	2012 m.
Darbingo amžiaus asmenys	2289	2106	2260	2149
Socialiai remiamos šeimos	304	450	543	549

Nagrinėjamu laikotarpiu socialiai remiamų šeimų skaičius tik augo (žr. 2.3 lentelę). 2012 m. jų buvo 549, tuo tarpu 2009 m. tokių šeimų skaičius buvo 304. 45 proc. išaugęs remiamųjų skaičius, taip pat Ginkūnų seniūnijoje gyvenančių asmenų skaičiaus mažėjimas rodo tai, kad gyventojų pajamos yra žemos ir nepakankamos būtiniausių poreikių patenkinimui. Tai liudija ir Lietuvos kaimo plėtros 2014 – 2020 m. programoje nurodomi duomenys, kad 2011 m. vidutinės disponuojamos pajamos vienam namų ūkio nariui kaime buvo beveik 23 proc. žemesnės nei mieste.

Šiaulių rajono savivaldybės Tarybai patvirtinus sprendimą, įpareigojantį viešaisiais darbais atidirbti už suteiktas socialines išmokas, sudaryta 180 visuomenei naudingų darbų atlikimo sutarčių. Šios sutartys įpareigoja neatlygintinai tvarkyti Ginkūnų seniūnijos aplinką, tvarkyti gatvių, kelių, pakelių teritorijas, atlikti veiklas, susijusias su apželdinimu ir želdinių priežiūra. Toks sprendimas ne tik įgalina tvarkyti seniūnijos viešąsias erdves finansiškai palankiu būdu, tačiau ir didina gyventojų motyvaciją, esant galimybei, ieškoti apmokamo darbo ir patiems išlaikyti save ir šeimas, neprašant socialinės paramos.

Viešosios paslaugos

• Socialinės paslaugos

2012 m. seniūnija priėmė 1628 gyventojų prašymus įvairiai socialinei pagalbai. Seniūnijos socialinę veiklą apima užregistruotos 549 socialiai remiamos šeimos, priimti 465 prašymai socialinei pašalpai gauti, 258 prašymai - kompensacijai už šaltą, karštą vandenį, šildymą, pateikta 30 prašymų neįgaliojo pažymėjimui gauti, įteiktas 31 prašymas gauti vienkartinę išmoką gimus vaikui, užfiksuota 80 nemokamo maitinimo prašymų atvejų, 549 ginkūniečiai siekė Europos paramos.

Lyginant prašymų socialinei pagalbai gauti skaičius palyginamam laikotarpiui, galima teigti, kad besikreipusių į seniūniją pagalbos, skaičius keitėsi nežymiai ir svyravo nuo 1561 iki 1628 prašymų, lyginant su bendru Ginkūnų seniūnijoje gyvenančiųjų skaičiumi (2012 m. – 3150 gyventojų), pagalbos, kurią dažniausiai sudaro socialinės paskirties piniginės išmokos, prašančiųjų daugėja.

Kalbant apie visuomenines įstaigas, teikiančias socialines paslaugas Ginkūnų seniūnijoje, būtina pristatyti Socialinių paslaugų centro veiklą. Socialinių paslaugų centro lankomosios priežiūros darbuotoja priežiūri Ginkūnų neįgalius, pagyvenusius ir senus asmenis, 2012 m., lankomoji priežiūra namuose buvo suteikta 3 asmenims.

Ginkūnų seniūnija renka duomenis apie socialinės rizikos šeimas. Pagrindiniai rodikliai, kurie nurodomi, kaip problemos dėl kurių įtraukiama į socialinės rizikos šeimų apskaitą, yra alkoholizmas, nedarbas, vaikų nepriežiūra, socialinių, motinystės įgūdžių stoka. Ginkūnų seniūnijos veiklos ataskaitoje pateikiami duomenys, nurodantys, jog socialinės rizikos šeimų, kurios augina vaikus, apskaitoje yra 13. Ataskaitoje taip pat teigiama, kad 2012 m. į socialinės rizikos šeimų apskaitą įtrauktos 2 naujos šeimos, tačiau išbrauktos 7 šeimos.

Socialinių paslaugų centras stengdamasis užtikrinti teikiamų paslaugų kokybę, nuolat bendradarbiauja su kitomis įstaigomis ir organizacijomis ir dalinasi patirtimi su: Kairių lopšeliu – darželiu „Spindulėlis“, Ginkūnų S. ir V. Zubovų pagrindine mokykla, Lietuvos krikščioniškuoju fondu „Samarija“, Šiaulių jaunimo mokykla, Šiaulių logopedine mokykla ir kt.

• Švietimo paslaugos

Ginkūnų seniūnijoje veikia dvi ugdymo įstaigos, tai Ginkūnų vaikų darželis ir Ginkūnų S. ir V. Zubovų pagrindinė mokykla.

Vaikų darželyje yra 75 vietos, kurios visos užimtose Ginkūnų seniūnijos gyventojų vaikų. Ši įstaiga propaguoja sveiką gyvenseną ir buvo pripažinta sveikatą stiprinančia mokykla. Imamasi tėstinių priemonių, padedančių vaikams plėtoti sveiką gyvenimo būdą, veikiama pagal 2012 - 2016

m. programą „Sveikata- didžiausia dovana“. Darželyje vaikai lavinami ugdyti meninius gabumus papildomuose tėvų remiamuose užsiėmimuose.

Ginkūnų seniūnijoje veikia vienintelė pagrindinė S. Ir V. Zubovų mokykla, joje įsikūręs ir krašto kultūros ir istorinio paveldo vertybes puoselėjantis istorijos muziejus. Tačiau mokykloje besimokančių mokinių skaičius nuolat mažėja apie 10 mokinių per metus. 2009 m. mokykloje buvo mokomi 247 mokiniai, tuo tarpu naujausiais duomenimis 2012 m. - 222 m. Šie skaičiai rodo, kad Ginkūnų vaikų darželyje yra vietų skaičiaus stygius, o pagrindinė mokykla vis tuštėja.

- **Medicininės paslaugos**

Ginkūnų seniūnijoje veikiančiame medicinos punkte paslaugas teikia du gydytojai ir trys medicininio personalo darbuotojai. Įstaiga aptarnauja 2058 pacientus, kuriuos sudaro ne tik vietiniai Ginkūnų seniūnijos teritorijoje gyvenantys asmenys, tačiau ir Kelmės, Joniškio, Radviliškio rajonų, Šiaulių miesto, Kužių, Meškuičių, Bubių seniūnijų gyventojai.

- **Kultūrinės ir laisvalaikio paslaugos**

Ginkūnų seniūnijoje pagrindinis kultūrinių ir laisvalaikio paslaugų teikėjas ir iniciatorius yra Šiaulių rajono savivaldybės kultūros centro Ginkūnų filialas. Šioje įstaigoje patvirtinti 4 nuolat dirbančių asmenų etatai, filiale veikia mėgėjų meno kolektyvai, apjungiantys 114 drąsių ir kūrybingų Ginkūnų seniūnijos gyventojų, savo veikla garsinančių gimtąjį kraštą.

2012 m. Ginkūnų filialas kartu su seniūnija ir biblioteka, kaip ir kiekvienais metais rengė prasmingas, tradicijomis tapusias šventes.

- **Visuomeninių organizacijų veikla**

Ginkūnų seniūnijoje veikia 4 visuomeninės organizacijos. Dvi iš jų rūpinasi gamtos ir kultūros paveldu, tai – „Draugija Lietuvai pagražinti“ ir organizacija „Ginkūnų dvaras“, prisidedanti prie krašto krikščioniškosios kultūros raiškos plėtojimo. Kitos dvi visuomeninės organizacijos savo veikla rūpinasi bendruomenių geroje ir yra tarpininkės tarp valdžios ir vietinių gyventojų.

„Ginkūnų bendruomenė“ yra 2003 m. įsikūrusi asociacija, vienijanti 120 bendruomenės narių ir vadovaujama bendruomenės pirmininko P. Karlinsko. Sėkmingiausiai įgyvendintas projektas yra Ginkūnų viešosios erdvės pritaikymas kultūros ir sporto poreikiams: gyvendinus šį projektą, moderniai įrengtas Ginkūnų S. ir V. Zubovų pagrindinės mokyklos stadionas, jį pritaikant bendruomenės reikmėms, įrengtos futbolo ir krepšinio aikštės, sudarytos sąlygos bendruomenės nariams visapusiškai įsitraukti į sporto veiklą, dalyvauti vietos šventėse, koncertuose ir kituose kultūriniuose renginiuose. Šio projekto vertė 330 000,00 Lt.

„Ginkūnų seniūnijos bendruomenė“ yra 2008 m. bendruomenės pirmininkės Z. Kliknienės įsteigta asociacija, vienijanti 34 nuolatinis bendruomenės narius ir visus Ginkūnų seniūnijos gyventojus ir iš jos kilusius žmones. Koordinuodama jų veiklą, susijusią su bendraisiais interesais, išsiskiria aktyviu dalyvavimu kultūrinių, sportinių renginių, kaimų sueigų ir vakaronių, etnografinio ansamblio įliejimo į šventes organizavimu. 2014 m. pristatytas šios bendruomenės planas, kuriame numatomos įgyvendinti veiklos susijusios su socialiai orientuoto ekonominio gerbūvio kūrimu, kultūrinių paslaugų plėtojimu. Bendruomenės poreikiai patenkinami asociacijos inicijuojamais ir vykdomais projektais, susijusiais su labiausiai pažeidžiamų bendruomenės narių – vaikų interesais:

- 2010 m. įgyvendintas projektas „Vaikų žaidimo ir sporto aikštelės įrengimas Ginkūnų kaime“, kurio metu įrengtos sūpuoklės pavėsinės, vertė 25 000 Lt;
- 2013 m. įgyvendintas tęstinis projektas „Vaikų žaidimo ir sporto aikštelės įrengimo Ginkūnų kaime plėtra“, kurio metu įsigytos vaizdo kameros aikštei stebėti, įrengti takai, pastatytos medinės skulptūros, vertė 134 442 Lt.

Įvertinus Ginkūnų seniūnijos bendruomenės vykdomus projektus, galima teigti, jog, pasinaudojus LEADER priemone kuriama erdvė, kurioje užtikrinamas vaikų, jaunimo, šeimų saugus ir kultūringas laisvalaikis.

Visuomeninę veiklą vykdančias Ginkūnų „Lietuvos krikščioniškasis fondas“ svarbus, tenkinant vietinių gyventojų būtiniausius poreikius. Šio fondo dėka įkurtas Vaikų dienos centras, kurio paslaugomis naudojasi 21 vaikas iš socialinės rizikos šeimų. Čia vaikai ugdomi dailės – darbų rankdarbių, kulinarijos, šokių, sporto ir fotografijos būreliuose. Vaikų dienos centro darbuotojai aktyviai bendradarbiauja su seniūnijos socialine darbuotoja.

Svarbią reikšmę nepasiturintiems Ginkūnų seniūnijos gyventojams turi Lietuvos krikščioniško labdaros ir gailėstingumo fondo įkurta „Samarija“. Šioje įstaigoje 2012 m. prižiūrimi 4 darbuotojų gyvena 18 gyventojų. Svarbu paminėti, kad „Samarija“ ne tik apgyvendina laikinai būsto neturinčius asmenis, tačiau moko juos profesinių, socialinių įgūdžių. 34 ginkūniečių šeimoms buvo suteikta ne tik finansinė, tačiau ir su socializacijos įgūdžiais susijusi pagalba.

Infrastruktūros plėtra ir aplinkos apsauga

• Keliai ir susisiekimas

Ginkūnų seniūnijos centras – Ginkūnų kaimas yra tris kilometrus nutolusi nuo Šiaulių teritorija, ji yra priemiestinė seniūnija. Per Ginkūnų kaimą eina Šiaulių – Pakruojo kelias, sulaukiama didelio pravažiuojančio transporto srauto.

Seniūnijoje kiekvienais metais siekiama pagerinti kelių būklę, pagal galimybes atliekami vietinių kelių priežiūros darbai, žvyro dangos greideriavimas, esamų kelio ženklų sutvarkymas, naujų įrengimas. Remiantis Ginkūnų seniūnijos veiklos ataskaitomis, Ginkūnų seniūnijos teritorijai

priskiriamų kelių, jų tarpe ir strategiškai svarbaus per Ginkūnus einančio Šiaulių – Pakruojo kelio, bendras ilgis – 44,4 km. Asfaltuotų gatvių ilgį sudaro 7,4 km, tai yra 15 proc. visų seniūnijos gatvių ir kelių. Greideriuojamų kelių ilgis - 37 km, tai yra 85 proc. visų seniūnijos kelių ir gatvių.

Ginkūnų seniūnijos teritorijoje tvarkomi 5300 kv.m šaligatvių, užtikrinant saugų eismą ir estetinį viešųjų erdvių vaizdą, šienaujami 82 km kelkraščių.

- **Gyvenviečių apšvietimas**

2012 m. gatvių apšvietimui skirta mažiau lėšų nei ankstesniais metais - 39510 tūkst. litų, vietoj 2011 m. skirtų 46 000 tūkst. litų. Tačiau net ir pasinaudojus ženkliai mažesne suma, gatvėse šviečia 3 šviestuvais daugiau, nei 2011 m. (2011 m. – 220 šviestuvų, 2012 m. – 223 šviestuvai).

Šiaulių rajono savivaldybės administracijos seniūnijų 2014–2016 m. veiklos programoje nustatytas tikslas sukurti palankią ir gražią aplinką Šiaulių rajono seniūnijų gyventojams. Įgyvendinant šį tikslą Ginkūnų seniūnijoje Žuvininkų kaime numatyta įrengti apšvietimą.

Seniūnija geba priimti ekonomiškai pagrįstus sprendimus tenkinant gyventojų saugumo poreikius, įrengiant ir prižiūrint apšvietimo sistemas gyvenvietėse.

- **Vandens tiekimas, nuotekų tvarkymas**

Šiaulių rajono savivaldybės strateginiame veiklos plane supažindinama su vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo informacija nurodant, jog pagrindinė įmonė, tiekianti geriamąjį vandenį ir tvarkanti nuotekas Šiaulių rajone yra UAB „Kuršėnų vandenys, tačiau Aukštelkės ir Ginkūnų gyventojai aptarnaujami kitos įmonės - UAB „Šiaulių vandenys“. UAB „Šiaulių vandenys“ 2009 – 2011 m. įvykdė „Vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros renovavimo ir plėtros Ginkūnuose“ projektą. Šio projekto esmė – užtikrinti naujų gyvenvietės privačių namų gyventojų geriamojo vandens kokybę, kadangi tik apie 80 proc. Ginkūnų gyventojų naudojosi centralizuotomis vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugomis, o likusieji buitiniams poreikiams tenkinti naudojo kelis kartus leistiną užterštumo normą viršijantį šulinių vandenį.

- **Atliekų tvarkymo sistema**

Šiaulių rajono Vietos Veiklos Grupės paruoštoje Šiaulių rajono vietos plėtros strategijoje pabrėžiama, jog atsižvelgiant į Šiaulių rajono savivaldybės tarybos sprendimą, nuo 2007 m. rugsėjo 1d. Šiaulių rajone įvesta privaloma vietinė rinkliava už komunalinių atliekų surinkimą ir tvarkymą. Atsižvelgiant į Europos Sąjungos standartus, už surinktas lėšas visos seniūnijos aprūpinamos konteneriais arba maišais atliekoms, įrengtos specialios didžiųjų atliekų aikštelės.

Remiantis Šiaulių regiono atliekų tvarkymo centro duomenimis (ŠRATC), 2013 m. Ginkūnų seniūnijoje gyventojai naudojos 38 dideliais 1,1 kubm prie daugiabučių namų pastatytais bendro naudojimo mišrių komunalinių atliekų konteneriais. Ginkūnų seniūnijoje yra 21 antrinių žaliavų (stiklo, popieriaus, plastmasės) surinkimo kontaineris 1,8 kubm talpos ir 3 Europos Sąjungos lėšomis įrengtos A tipo antrinių atliekų surinkimo aikštelės po 1,6 kubm.

Ginkūnų atliekų tvarkymo sistema yra ne tik patogi vietiniams gyventojams, skatinanti rūšiuoti atliekas, tačiau ir atitinkanti Europos Sąjungos numatytus reikalavimus kuriant draugišką aplinkai atliekų šalinimo sistemą.

Ginkūnų bendruomenės situacijos SG analizė

Išanalizavus Ginkūnų seniūnijos veiklos ataskaitose, Šiaulių rajono savivaldybės, Šiaulių rajono Vietos veiklos grupės dokumentuose bei Lietuvos kaimo plėtros 2014 – 2020 metų programoje pateiktą medžiagą apie esamą socialinę ir ekonominę padėtį seniūnijoje, atlikta SG analizė. Remiantis Vasiliausku (2005), tokia analizė leidžia apibendrinti ir sujungti išorinės aplinkos ir išteklių analizės rezultatus, suklasifikuojant strategiją lemiančius veiksmus į atskiras grupes, apimančias Ginkūnų seniūnijos bendruomenės stiprybes ir galimybes. Ginkūnų seniūnijos situacijos SG analizė, išskiriant pagrindinius rodiklius, susijusius su verslu, pramone ir kaimo plėtra, žmogiškaisiais ištekliais, viešosiomis paslaugomis, infrastruktūros plėtra ir aplinkos apsauga, pateikiama 2.4 lentelėje.

2.4 lentelė

Ginkūnų bendruomenės situacijos SG analizė

STIPRYBĖS	<i>Verslas, pramonė ir kaimo plėtra</i> · Gera geografinė padėtis - arti Šiaulių miestas, šalia strategiškai svarbus kelias; · Kompaktiška teritorija, galimybė vaikščioti pėsčiomis, viešuoju transportu pasiekti miestą; · Imamasi alternatyvaus verslo – bendruomenių kooperacijos pagrindu įkurta ekologiško maisto parduotuvėlė; parengtas projektas krematoriumo įrangimui, <i>Žmogiškieji ištekliai</i> · Nemažėjantis gimstamumo lygis, ilgėjantis gyventojų amžius, pastovus darbingo amžiaus asmenų skaičius; nedirbantys ir socialines išmokas gaunantys asmenys atlieka viešuosius darbus (per metus 180 atvejų). <i>Viešosios paslaugos</i> · Mažėjantis socialinės rizikos šeimų skaičius; · Socialinių paslaugų centro aktyvi veikla rūpinantis bendruomenės gerove; · Seniūnijos centre veikia lopšelis darželis, kuris pripažintas sveikatą stiprinančia mokykla ir pagrindinė mokykla, kurioje įsikūręs ir krašto kultūros ir istorinio paveldo muziejus. Jaunimas gali įgyti tolimesnį įvairaus lygio išsilavinimą Šiaulių mieste. · Aukštos kokybės aprūpinimą sveikatos paslaugomis atspindi didelis aptarnaujamų ne tik vietinių, tačiau ir iš kitų seniūnijų, pacientų skaičius; · Kultūros sklaidą, vietinių tradicijų tęstinumą užtikrina ne tik Šiaulių rajono savivaldybės kultūros centro Ginkūnų filialas, tačiau ir savanoriškai į meno kolektyvus įsitraukę aktyvūs bendruomenės nariai; · Veikia dvi visuomeninės organizacijos, kurių tikslas – gamtos ir kultūros paveldo išsaugojimas; · Veikia dvi bendruomeninės organizacijos, kurių projektai kelia viešųjų erdvių vietiniams ir miesto
------------------	--

	svečiams kokybę, vykdoma kita veikla, skatinanti pažinti vieni kitus, susiburti kaimynystėje; ·Visuomeniniais pagrindais įkurti du fondai, kurie rūpinasi labiausiai pažeidžiamų socialinių grupių integracija į bendruomenę. Infrastruktūros plėtra ir aplinkos apsauga ·Kasmet gerėjanti seniūnijos gyvenviečių apšvietimo sistemos kokybė; ·Atnaujinta vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūra; ·Įrengta Europos Sąjungos standartus atitinkanti atliekų tvarkymo sistema, skatinanti rūšiuoti atliekas.
GALIMYBĖS	Verslas, pramonė ir kaimo plėtra ·Nedirbamus, apleistus žemės plotus pritaikyti bendruomenės naudai; ·Įkurti mažmeninės prekybos vietą, rengti prekybos mugės, kurios skatintų smulkiojo vietinio verslo steigimą; Žmogiškieji ištekliai ·Pritraukti šiauliečius gyventi priemiestinėje Ginkūnų seniūnijoje motyvuojant švaresniu oru, mažesniu triukšmu, galimybe turėti nuosavą sodybą kaime. Viešosios paslaugos ·Organizuoti įtraukiančias veiklas socialiai remiamos šeimoms, kitiems socialiai pažeidžiamiems bendruomenės nariams; ·Formuoti mokymosi visą gyvenimą kultūrą; ·Tuštėjančias mokyklos patalpas pritaikyti perpildyto darželio plėtrai; Infrastruktūros plėtra ir aplinkos apsauga ·Investicijų efektyvus panaudojimas įrengiant apšvietimą jo dar neturinčiose teritorijoje; ·Finansinės paramos įsisavinimas seniūnijos gatvių ir kelių asfaltavimo darbams; ·LEADER metodo pasitelkimas skatinant bendruomenę rengti edukacinius projektus siekiant užkirsti kelią šiuokšlinimui ir aplinkos niokojimui.

SG analizė rodo, jog ši seniūnija turi didelį ekonominį, socialinį ir kultūrinį potencialą. Kooperuotais ištekliais ir darnia vadyba galima sudaryti sąlygas gyvenimo kokybės Ginkūnų seniūnijoje gerinimui, o didinant kaimo bendruomenės, kaip lygiavertės partnerės, galimybes prisidėti prie kaimo plėtros procesų, iniciatyvos seniūnijoje būtų įgyvendinamos atsižvelgiant į vieną svarbiausių veiksnių – vietinių gyventojų poreikius.

Seniūnijos gyventojų poreikių analizė

Visuotinio bendruomenės narių susirinkimo metu, kuris įvyko 2014 m. balandžio 25 d., sudaryta focus grupė iš diskusijoje dalyvaujančios Ginkūnų seniūnijos seniūnės, seniūnaičio, „Ginkūnų seniūnijos bendruomenės“ pirmininkės, mokyklos atstovės bei verslo atstovų.

Diskusijoje keltos problemos, padėsiančios nustatyti strategines kryptis, kurios turėtų atsispindėti Darnios bendruomenės strategijoje. Bendruomenės nariai daugiausiai įvardino poreikius, sietinus su kasdienio gyvenimo kokybės gerinimu, o ne konkrečių naujų iniciatyvų kūrimu, kadangi kaip teigė patys diskusijos dalyviai, kaimo vystymosi turi būti siekiama tam tikrais etapais, o jų pradžia tai - įsisenėjusių problemų sprendimas. Diskusijos metu vietos bendruomenės nariai įvardijo nemažai problemų, kurios daugeliui seniūnijos gyventojų yra aktualios. Bendruomenės narių poreikiai suskirstyti pagal Arimavičiūtės (2012) siūlomas situacijos analizės kryptis, kurios pagal gyventojų išsakytą informaciją, šiuo atveju apėmė tik du sektorius – infrastruktūros plėtrą ir aplinkos apsaugą bei verslą, pramonę ir kaimo plėtrą:

- **Infrastruktūros plėtra ir aplinkos apsauga**

Diskusijos dalyvių nuomone, seniūnijos gyvenvietėse apšvietimo sistema yra neefektyvi. Žeimių kaime Topolių gatvėje apšvietimo visai nėra, taigi ištikus nelaimei, specialiosioms tarnyboms būtų nelengva rasti vietinius gyventojus tamsiu paros metu, tad galima teigti, kad nesilaikoma svarbiausių saugumo reikalavimų. Tuo tarpu pagrindinėje Žeimių kaimo Sodo gatvėje ties Žeimių – Mikailaičių sankryžą įrengtas šviestuvas apšviečia tik dirbamos žemės plotą, nesivadovaujama ir efektyvumo principais.

Taip pat išsakyta nuomonė, kad Žeimių gatvėje ant daugiabučių gyvenamųjų namų stogų esančios ryšių antenos turėtų būti perkeliamos į atokesnes vietas, kadangi specialiais prietaisais išmatavus jų poveikį žmogui, nustatyta, kad viršijamos visos leistinos normos, daroma žala vietinių gyventojų sveikatai.

- **Verslas, pramonė ir kaimo plėtra**

Daug diskutuota apie buitinių paslaugų teikimą Ginkūnų seniūnijoje. Dalis gyventojų teigė, kad šalia esančiame Šiaulių mieste sudarytos visos sąlygos savo poreikių patenkinimui, tačiau vyresni ar nuosavo transporto neturintys žmonės išreiškė norą turėti savo kepyklėlę, batų taisyklą, kirpyklą. Taip būtų ne tik sudaromos sąlygos greitai ir patogiai pasinaudoti minėtomis paslaugomis, tačiau ir sukuriama darbo vieta vietiniams gyventojams, skatinamas jų verslumas.

Galvojant apie naujų darbo vietų kūrimo galimybes, buvo pateikta pasiūlymų panaudoti šiuo metu neeksploatuojamus pastatus, kurie galėtų būti pritaikomi ne tik ūkinei paskirčiai, tačiau ir kitos specifikos naujų verslo įmonių kūrimui.

Apibendrinant diskusijos metu vietinių gyventojų išsakytą nuomonę, galima teigti, kad problemos, kurias jie išsakė, yra išsprendžiamos ir nereikalaujančios milžiniškų resursų. Galima daryti prielaidą, kad jos iki šiol nebuvo išspręstos dėl mažo bendradarbiavimo tarp vietinės valdžios ir bendruomenės, t.y. nebuvo pakankamai išplėtoti tokie santykiai, kurie įgalintų gyventojus išsakyti visai bendruomenei aktualias problemas, todėl jos nebuvo laikomos prioritetinėmis.

2.3 Šiaulių rajono Ginkūnų seniūnijos darnios bendruomenės strategijos formavimo ypatumai

Analizuojant interviu metu gautų duomenų rezultatus apie Darnios bendruomenės strategijoje turimus nustatyti bendruomenės poreikius, strategijos rengimo bei vertinimo etapų aspektus, pirmiausia išskirta respondentų sudaryta darnios bendruomenės samprata. Informantai įvardino, kad darni bendruomenė daugiausiai yra siejama su poreikių patenkinimu bei galimybe dalyvauti priimančioms sprendimams (2.5 lentelė).

Darnios bendruomenės sąvokos apibrėžtys

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
Darnios bendruomenės samprata	Poreikių patenkinimas	<...> kaip šeima, rūpinasi ne tik savo poreikių patenkinimu, tačiau siekia sukurti gerovę ateities kartoms (I1). <...> grupė žmonių, kuri siekia geresnių socialinių, ekonominių gyvenimo sąlygų bendradarbiaujant su įvairiomis organizacijomis, institucijomis (I2). <...> visapusiškai rūpinasi savo gerove (I3). <...> orientuota į bazinius, socialinius savo narių poreikius – būstą, darbą, sveiką ir saugią aplinką, turiningą kultūrinį gyvenimą, vertybių sistemą (I4). <...> ateina ir dirba visiems svarbiais klausimais (I5). <...> gebanti sutelkti gyventojus savo gyvenamosios vietos darniam vystymuisi, tam kad sukurtų sau geresnę gyvenimo kokybę (I6).
	Dalyvavimas priimanč sprendimus	<...> yra pamatinė savivaldos grandis (I4).

Pasitvirtino Bardauskienės (2013) teiginys, kad pagrindinis darnią bendruomenę apibūdinantis principas yra aukštos gyvenimo kokybės kūrimas savo gyvenamojoje vietovėje, tenkinant bendruomenės poreikius bei siekiant sudaryti sąlygas gerbūvio kūrimui sau ir ateities kartoms, kadangi visi informantai darnios bendruomenės sampratą prilygino bendruomenės narių poreikių, grįstų darnaus vystymosi principais, patenkinimui. Geros bendruomenės sampratą apima ir teorinėje dalyje minimas esminis gero viešojo valdymo principo įgyvendinimas – dalyvavimu grįstas valdymas, kuomet bendruomenė kaip pamatinė savivaldos dalis turi galimybę priimti savo poreikius atitinkančius sprendimus.

Siekta sužinoti, kokie turėtų būti pagrindiniai Darnios bendruomenės strategijos tikslai. Interviu dalyvavę informantai įvardino darnų kaimo vystymąsi, gerbūvio kūrimą, bendruomenės tarpusavio ryšių stiprinimą (žr. 2.6 lentelę). Pagal gautus duomenis informantams svarbiausia, kad darni bendruomenė sukurtų ir sudarytų sąlygas gyventojams patiems būti gerbūvio kūrėjais. Tai reiškia, kad ieškant galimybių tai įgyvendinti, turi būti remiamasi principo „Iš apačios į viršų“ taikymu, kuris yra pagrindinė priemonė, įgalinanti pačius bendruomenės narius imtis svarbiausių reikmių patenkinimo ar trūkumų bei nepriteklių šalinimo veiksmų. (Atkočiūnienė; Bartkutė, 2004). Kaip vieną iš darnios bendruomenės tikslų, informantai pažymėjo bendruomenės darnaus kaimo vystymo siekį, galimybę dalyvauti sprendimų priėmime. Atnaujintoje Nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje tokios galimybės apraiškos atsispindi atviros ir demokratinės visuomenės principu, skatinančiu įsitraukti į dalyvavimo procesus plėtojant demokratiją. Teorinėje dalyje

teigiama, kad socialinė santalka yra vienas iš būdų užtikrinti bendruomenės gerovės puoselėjimą (Jociūtė, 2013), šiam teiginiui pritaria vienas iš ekspertų, kurio nuomone, darnios bendruomenės tikslas turėtų būti bendruomenės tarpusavio ryšių stiprinimas, kadangi bendruomeniškumo pagrindu išsprendžiamos visos problemos.

2.6 lentelė

Darnios bendruomenės siektinų tikslų apibrėžtys

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
Darnios bendruomenės tikslai	Gerbūvio kūrimas	<i>Atstovauti visų gyventojų interesus ir poreikius (12). Sukurti sąlygas savo bendruomenės gerovei (13). <...> sudaryti galimybes gyventojams oriai gyventi savo gimtajame krašte, kad nereikėtų emigruoti. <...> rūpinimasis kiekvieno bendruomenės nario poreikiais, <...> saugumo pojūčio užtikrinimas (14).</i>
	Darnus kaimo vystymasis	<i>Šiandienos ir ateities gyventojų poreikių tenkinimas, apimantis darnumo kriterijus, galimybė dalyvauti priimant teisinius sprendimus (11). Sukurti priemones, leidžiančias įgyvendinti darnų vystymąsi kaimo vietovėje (16).</i>
	Bendruomenės tarpusavio ryšių stiprinimas	<i>Bendruomeniškumo kūrimas, jo pagrindu išsprendžiamos visos problemos (15).</i>

Išsiaiškinus informantų nuomonę apie darnios bendruomenės sampratos aspektus bei jos galimus pasiekti tikslus, svarbu išsiaiškinti, kokie uždaviniai turėtų atsispindėti Darnios bendruomenės strategijoje, t.y. kokią reikšmę pagal svarbumą respondentai išskiria bendruomenės viešųjų poreikių raiškos rodikliams (2.7 lentelė). Vertinami apibendrinti duomenys, nusakantys vietos bendruomenę atstovaujančio respondento nuomonę, seniūniją atstovaujančių seniūno ir seniūnaičio nuomones, Šiaulių rajono savivaldybės Tarybos nario išsakytą nuomonę bei dviejų ekspertų nuomones. Lentelėje mažos reikšmės rodiklis žymimas MR, vidutiniškai reikšmingas rodiklis VR, reikšmingas rodiklis – RR.

Analizuojant sveikos aplinkos rodiklius (2.7 lentelė), informantų nuomonės sutapo dėl sutvarkytų viešosios erdvės plotų, vandens telkinių kokybės gerinimo, saugomų teritorijų plotų bei miškų, parkų, želdynų plotų svarbos puoselėjant sveiką aplinką. Rodiklius, susijusius su šiltnamio efektą sukeliančių dujų mažinimu, teršalų koncentracijos ore mažinimu, atliekų perdirbimo intensyvumu, respondentai linkę vertinti kaip vidutiniškai svarbius.

Svarbiausi bendruomenės viešųjų poreikių raiškos rodikliai

Rodikliai	Vertinimas			
	Vietos bendruomenė	Seniūnija	Rajono savivaldybė	Ekspertai
SVEIKA APLINKA:	RR	RR	RR	RR
· Sutvarkyti viešosios erdvės plotai (ha)	RR	RR	RR	RR
· Šiltnamio efektą sukeliančių dujų mažinimas (t)	VR	VR	MR	VR
· Užteršto vandens nuotekų kiekio mažinimas (t)	VR	RR	RR	RR
· Vandens telkinių kokybės gerinimas (teršalų koncentracijos mažinimas)	RR	RR	RR	RR
· Dienų skaičiaus per metus mažinimas, kai teršalų koncentracijos viršija leistinus normatyvus	RR	VR	VR	VR
· Atliekų perdirbimo intensyvumas (t)	RR	VR	VR	VR
· Saugomų teritorijų plotas (proc.)	RR	RR	RR	RR
· Miškų, parkų, želdynų plotas (ha)	RR	RR	RR	RR
GYVYBINGA EKONOMIKA:	RR	RR	VR	VR
· Seniūnijos teikiamų paslaugų kokybė (Balai)	RR	RR	VR	VR
· Aukštosiomis technologijomis pagrįstos produkcijos gamyba (pramonės sukuriama BVP proc.)	RR	VR	VR	VR
· Sėkmingai įgyvendinti projektai (proc.)	RR	RR	RR	RR
· Įsisavinta ES finansinė parama (proc.)	RR	RR	RR	RR
· Didėjantis vietinių gyventojų užimtumas (proc.)	RR	RR	RR	RR
· Įmonių tankumas (Įm. sk./ km ²)	RR	VR	VR	VR
· Pajamos, gautos iš turizmo	RR	VR	VR	VR
· Įmonių, pritraukiančių bendrąsias ir tarptautines investicijas, skaičius	VR	VR	VR	VR
· Materialinės investicijos, tenkančios vienam gyventojui (tūkst. Lt)	VR	VR	RR	RR
SOCIALINĖ GEROVĖ:	MR	RR	RR	RR
· Nusikalstamumo lygis, tenkantis 100 gyventojų (skaičius)	MR	RR	RR	RR
· Gatvių šviestuvų įrengimas/tvarkymas (vnt.)	RR	RR	VR	VR
· Darbo jėgos didėjimas (proc.)	VR	VR	VR	VR
· Bedarbių skaičius mažėjimas (proc.)	RR	RR	VR	VR
· Būsto kaina (Lt/m ²)	RR	RR	VR	RR
· Surengtų išvykų, renginių, mokymų, seminarų skaičius	RR	VR	RR	RR
· Inžinerinės-komunalinės infrastruktūros būklės gerėjimas (balai)	RR	RR	RR	RR
· Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo sistemų įrengimas, atnaujinimas (proc.)	VR	RR	RR	RR
· Kirpyklų, siuvyklų, batų taisyklų, kepyklų ir kt. įrengimas (vnt.)	RR	RR	RR	RR
· Rekonstruojamų pastatų skaičius (vnt.)	RR	RR	VR	RR
· Avarinės grėsmės pastatų pašalinimas/konservavimas (vnt.)	RR	VR	VR	RR
· Viešojo transporto srauto dažnumas pagal gyventojų poreikius (min)	RR	RR	RR	RR
· Kelionės iš namų, į darbą trukmė (min.)	RR	RR	RR	RR
· Važiavimo trukmė iki Šiaulių miesto centro (min)	VR	RR	RR	RR
· Kelių, gatvių rekonstrukcija (km)	RR	RR	RR	RR
· Vystoma ekologinė gamyba (t)	RR	VR	VR	RR

Šaltinis: Sudaryta pagal Šaparauskas, 2004.

Nagrinėjant gyvybingai ekonomikai reikšmingiausius rodiklius (2.7 lentelė) informantai paminėjo sėkmingai įgyvendintų projektų, įsisavintos Europos Sąjungos paramos bei didėjančio vietinių gyventojų užimtumo svarbą. Vidutiniškus gyvybingą ekonomiką bendruomenės lygmenyje skatinančius rodiklius apima įmonių tankumo bei jose diegiamų aukščiausių technologijų įtaka, pajamos, kurias galima gauti iš turizmo ir investicijų pritraukimo galimybės. Socialinės gerovės rodiklius, informantų nuomone apimančius reikšmingiausius bendruomenės poreikius, apima nusikalstamumo lygio mažėjimas, kuriam įtaką gali daryti efektyvesnis gatvių apšvietimas kaime, švietėjiška veikla ir gerosios patirties perėmimas, pavyzdžiui, vystant ekologinę gamybą, komunalinių bei buitinių paslaugų sistemos tobulinimas, namų renovacija, kelių ir susisiekimo infrastruktūros plėtojimas. Vidutiniškai vertinamos galimybės bendruomenės susivienijimu išspręsti nedarbo ir mažo užimtumo problemas, likviduoti nebeeksploatuojamus pastatus.

Analizuojant Darnios bendruomenės strategijoje turinčią atsispindėti bendruomenės viešųjų poreikių raišką, tyrime dalyvavę informantai, nurodydami esamos situacijos priežastis, pakomentavo savo pasirinkimus bei pasiūlė priemones esamos situacijos gerinimui. Vadovaudamiesi darnios bendruomenės tikslus pagrindžiančiais sveikos aplinkos, gyvybingos ekonomikos bei socialinės gerovės rodikliais, pateikė galimas tobulinimo priemones (2.8 lentelė).

2.8 lentelė

Viešųjų bendruomenės poreikių raiškos rodiklių pasirinkimo priežastys bei priemonės esamos situacijos gerinimui

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
Bendruomenės viešųjų poreikių raiška	Sveikos aplinkos puoselėjimas	<i>Viešąsias erdves pritaikius poilsiui, <...> galima sulaukti poilsiautojų iš kitų vietovių, kurie naudosis ir kitomis Ginkūnuose teikiamomis paslaugomis (pvz. maitinimas) (I1). Bendruomenė savo įtaka daugiausiai gali prisidėti nors kartą per sezoną organizuojamais konkursais tvarkingiausiai sodybai, talkomis, skatinimu kaimynus kooperuotis važiuojant vienu automobiliu į greta esančias darbovietes (I2). <...> dauguma turi orientuotis į saulės kolektorius, biokuro gamybą ir realizavimą. <...> (I4). <...> būtinas bendradarbiavimas su profesionaliais aplinkosaugininkais, <...> inicijuoti švietėjišką veiklą, ugdyti visus besidominčius (I5).</i>
	Gyvybingos ekonomikos kūrimas	<i>Investicijų pritraukimą šiuo metu Lietuvos mastu reikia spręsti kaip politinę problemą (I1). Konkuruodamos bendruomenės įneša destruktiją, nesantaiką, priešišumą (I2). Negali būti konkurencijos tarp bendruomenių, <...> turi vykti bendradarbiavimas, gerosios praktikos perėmimas (I3). <...> kooperacinio verslo kūrimas – perspektyviausia išeitis. Bendruomenės nariai <...> turėtų būti skatinami įkurti šeimos verslą. Konkurencija derinama su kooperacija, kai vieni iš kitų mokosi. Keletas kaimo turizmo sodybų <...> patenkinant kultūrinius poreikius leisti lankytojams tam tikrose veiklose: sėjimo, tręšimo, derliaus nuėmimo. (I4). Bendruomenėms, <...> turi tik teikti pagalbą viena kitai (padėti organizuoti</i>

		<i>renginius, paskolinti aparatūrą ir t.t.). Užimtumo galima siekti palaipsniui skatinant bendruomenės verslumą <...> parodose <...> suteikti galimybę <...> parduoti. (I5).</i>
	Socialinės gerovės siekimas	<i>Nusikalstamumo lygis nėra ypatingos reikšmės rodiklis, kadangi kaime jis nėra didelis. Avariniai pastatai yra istoriniai gyvenamieji pastatai <...> ūkiniai pastatai <...> juos būtina atstatyti ir pritaikyti šiuolaikiniams poreikiams (I1). Susivienijusi bendruomenė, susitikdama bent kartą per mėnesį, turi svaresnį balsą sprendžiant problemas: gatvių duobių remontas, buitines paslaugas atliekančių specialistų samdymas ir pan. Svarbus bendruomenės indėlis ir plėtojant kultūrinius renginius, bendruomenė turėtų bet kas keletą mėnesių organizuoti renginius, plėtoti tradicijas.(I2).</i> <i><...> sukuriamą tokią infrastruktūrą, kuri užtikrintų bendruomenės mobilumą, viešasis transportas <...> bilietai galioja į abi puses, visam tą dieną konkrečių maršrutu vežančiam transportui (I3).</i> <i><...> turi apimti kaimyniško ryšio kūrimą ir rūpinimąsi kiekvieno bendruomenės nario likimu.</i> <i>Bendruomenės turėtų neleisti supirkti žemių tiems, kurie užsiima perpardavinėjimu, ypač kai keičiama žemės paskirtis.</i> <i>Bendruomenė gali inicijuoti mokyklos – darželio steigimą, plėtrą, organizuoti renginius, bendruomenės švietimą.</i> <i>Kalbant apie pastatų kokybės užtikrinimą, bendruomenė nedaug gali padaryti, nebent <...> turi kreiptis, kad būtų rasti savininkai ūkinės – pramoninės paskirties pastatų, netekusių savo pirminės paskirties, kurie gadina ne tik estetinį vaizdą, tačiau yra nesaugūs.</i> <i>Visi turėtų atsisąjūti į ekologiško maisto gaminių <...> skatinamas per sveikos mitybos švietimą <...> Tokia produkcija taip pat turėtų būti skatinama pardavinėti įkuriant šeimos verslą ar kuriantis į kooperatyvus (I4).</i> <i><...> negali būti pamirštas nei vienas bendruomenės narys, <...> patys gyventojai privalo lankytis bendruomenėje esančius senolius, ligonius. <...> jei žmonės saugo save ir vienas kito turtą, tai jie saugos ir be pavadinimo „Saugi kaimynystė“. Lentelė neužtikrina, kad bus vadovaujamasi tuo principu. Negeroves pamato žmogus, o ne lenta (I5).</i>

Aptariant 2.8 lentelėje respondentų išskiriamus būdus patenkinti bendruomenės viešuosius poreikius, informantai sveikos aplinkos puoselėjimui siūlo imtis priemonių, kurios ne tik sukurs patrauklią gyvenamąją vietovę, pavyzdžiui, kruopščiai tvarkant sodybas ir aplinką, tačiau suteiks ir ekonominę naudą – pritrauks poilsiautojų. Taip būtų pritaikoma analizuota geroji Oksfordo miestelio Darnios bendruomenės strategijos patirtis, kur pagražinus viešąsias erdves suaktyvėja ne tik renginių organizavimas, tačiau ir veiklos, susijusios su prekių bei paslaugų teikimu. Saugios aplinkos puoselėjimas, susijęs su ekonominiais rodikliais, gali būti pasiekiamas bendruomenei inicijuojant atsinaujinančių energijos šaltinių pritaikymą gyvenamojoje vietovėje. Tyrime dalyvavę respondentai nurodo bendradarbiavimo svarbą ne tik kaimynams dalinantis automobiliu ir panašiomis priemonėmis mažinant užterštumą, tačiau palaikant gerus santykius su aplinkosaugininkais, kurie gali padėti ne tik organizuoti akcijas, tačiau rengti paskaitas – užsiimti švietėjiška veikla. Gyvybingos ekonomikos kūrimo procesuose, atskiros bendruomenės turėtų ne tik dalintis gerąja patirtimi, skatinti viena kitą tobulėti, tačiau įmanomi ir ekonominiai kooperaciniai procesai, kurie galėtų padėti vystyti įvairiapusiško kaimo turizmo bei kitus verslus. Bendruomenės užimtumo klausimas galėtų būti sprendžiamas ne tik įtraukiant gyventojus į smulkias, gamybines,

labiau hobį primenančias veiklas, tačiau skatinti pradėti verslą patiems sukuriant darbo vietas sau ir savo šeimai. Bendruomenėms siekiant socialinės gerovės vienas svarbiausių faktorių, lemiančių šios srities tobulinimą, tai bendruomenės vienybė, kuria galima pasiekti ne tik gyventojų psichologinės būsenos teigiamus pokyčius (rūpinantis dvasinių poreikių patenkinimu), tačiau susivienijus galima spręsti ir kasdienes problemas, susijusias su būtiniausių socialinių poreikių patenkinimu: saugumo užtikrinimu, ugdymo plėtojimu, susisiekti galimybių tobulinimu, sveikos gyvensenos propagavimu ir pan.

Informantai pateikė savo nuomonę apie tai, kas turėtų būti Darnios bendruomenės strategijos rengėjas (2.9 lentelė).

2.9 lentelė

Galimi Darnios bendruomenės strategijos rengėjai

Darnios bendruomenės strategijos rengėjas	Vertinimas			
	Vietos bendruomenė	Seniūnija	Rajono savivaldybė	Ekspertai
· Ginkūnų seniūnijos bendruomenė	x	x	x	x
· Ginkūnų seniūnijos bendruomeninių organizacijų pirmininkai, valdybos atstovai	x		x	x
· Bendruomenės sudaryta priežiūros grupė		x		
· Vietiniai Ginkūnų seniūnijos švietimo, kultūros, socialinės apsaugos specialistai	x	x	x	x
· Ginkūnų seniūnijos bendruomenės pagarbos nusipelnę vietiniai žymūs žmonės	x		x	x
· Socialiniai partneriai: verslo atstovai	x	x	x	x
· Lietuvos bendruomenių asociacija	x			
· Kita.....	Akademine bendruomenė	Vietinės valdžios atstovai		Seniūnas

Šaltinis: Sudaryta pagal Šaparauskas, 2004.

Vienareikšmiškai pasisakoma, kad pagrindinė iniciatorė turi būti pati bendruomenė, taip pat skirtingų sričių specialistai, turintys įvairialypę patirtį bei verslo atstovai. Vertingas būtų akademinės bendruomenės indėlis, o seniūnijos ir ekspertų nuomone, vietinės valdžios atstovas, (seniūnas), būdamas bendruomenės nariu, galėtų prisidėti prie gyventojų poreikių patenkinančių sprendimų plėtojimo.

Informantai nurodė savo pasirinkimų priežastis bei pasiūlė alternatyvius dalyvius, galinčius būti Darnios bendruomenės strategijos rengėjais (žr. 2.10 lentelę).

Visi informantai pritaria tam, kad pagrindinė Darnios bendruomenės strategijos rengėja būtų pati bendruomenė, taip pagrindžiant teorijoje (Šerpetis, 1992), pateiktą nuomonę, kad būtent gyventojai geriausiai gali įvertinti nepalankią situaciją ir siūlyti sprendimus problemų sprendimui.

Galimų Darnios bendruomenės strategijos rengėjų pasirinkimo priežastys ir siūlymai

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
Darnios bendruomenės strategijos rengėjai	Bendruomenė	<i>Svarbiausia, kad prieš kitus rengėjus nenublanktų bendruomenės įtaka (I1). Bendruomenė žino, ko nori ir kaip tai turėtų būti pasiekama (I2). Bendruomenės <...> geriausiai žino, koks turinys <...> turėtų atsispindėti (I4). <...> rengiamas bendruomenės poreikius turintis patenkinti planas, jo pagrindinė rengėja turėtų būti pati bendruomenė ir bendruomenines organizacijas atstovaujantys pirmininkai, kurie turi koncentruotas žinias apie bendruomenei svarbias problemas (I6).</i>
	Savo srities specialistai	<i>Akademine bendruomenė <...> galėtų perduoti savo žinias <...> (I1). Labai svarbūs savo specialybės srities žinovai, savo patirtį perduoti gali visos bendruomenės labai (I5).</i>
	Seniūnas	<i>Seniūnija turi būti įtraukiama, kadangi jos bendradarbiavimo tikimasi kituose strategijos etapuose, rengimo procese jis galėtų būti kaip globėjas (I3). Seniūnas galėtų prisidėti savanoriškai, tačiau veikti turėtų tik kartu su visomis bendruomeninėmis organizacijomis, veikiančiomis seniūnijoje (I4).</i>
	Kuo mažesnė biurokratijos įtaka	<i>Bendruomenės sudaryta priežiūros grupė turėtų veikti neformalizuojant jos veiklos, nedidinant biurokratizmo (I4). Bendruomenei nereikia sudaryti atskiros priežiūros grupės, kadangi natūraliai susiformuoja aktyvas, biurokratizmo nereikia (I5). Priežiūros grupė labiau asocijuojasi su strategijos vertinimo etapu (I6).</i>
	Pamatuotas verslo atstovų indėlis	<i>Specialistus apima ir verslo atstovai, greičiausiai sugebantys rasti problemų sprendimo būdus greitai besikeičiančioje aplinkoje (I2). <...> viena bendruomenė nepajėgi spręsti ekonominių klausimų (I3). Verslo atstovai turėtų būti įtraukti, nurodant, kodėl jiems tai naudinga <...> socialiniais aspektais (I4). Reiktų vengti socialinių partnerių: verslo atstovų, kadangi jie tikriausiai siektų daryti įtaką, bendruomenė būtų tampoma už virvučių (I5). Verslo atstovai turi specifinių žinių, susijusių ne tik su poreikiais patenkinti reikalingų investicijų pritraukimu, tačiau yra susipažinę su įvairiais rinkos patenkinimo modeliais, todėl jų indėlis būtų labai vertingas (I6).</i>
	Partneriai iš savo gyvenamosios teritorijos	<i>Su Lietuvos bendruomenių asociacija sudėtinga bendrauti dėl atstumo, internetu bendradarbiauja nenoriai, daugiausiai dirbuojasi vyresni žmonės, turintys prastus kompiuterinio raštingumo įgūdžius (I5).</i>

Informantai išskiria (2.10 lentelė) savo srities specialistų įsitraukimo į Darnios bendruomenės strategijos kūrimą svarbą, kadangi jie gali perduoti savo asmeninę patirtį. Šią respondentų nuomonę galima patvirtinti teorijoje (Arimavičiūtė, 2012) išskirtu požiūriu, kad konkrečių sričių žinovai, tardamiesi gali priimti įvairiapusiškai apsvaistytus problemos sprendimus. Seniūniją atstovaujantys respondentai bei vienas iš ekspertų pateikia nuomonę, kad strategijos rengime turėtų dalyvauti ir vietinės valdžios atstovas – seniūnas, tačiau teigiama, kad jo veikla turėtų būti neformalizuota, globėjiška. Teorinėje dalyje nagrinėtose Ukmergės kaimiškųjų seniūnijų bei Antalieptės miestelio vystymosi studijose seniūnai į jų rengimo procesą įtraukiami apklausiant juos kaip ekspertus,

kadangi jie yra susipažinę su opiausiomis bendruomenių problemomis, žino priežastis, kodėl jos yra nesprendžiamos. Iš bendruomenės narių sudarytas priežiūros grupės informantai įvardina kaip galimas įtraukti, tačiau jų nuomone, tokios grupelės turėtų susiformuoti natūraliai, aktyviausiems bendruomenės nariams imantis iniciatyvos. Tokios informantų nuomonės logiką pagrindžia faktas, kad rengiant Darnios bendruomenės strategiją negali būti suformuotas pagrindas bendruomenės narius įpareigoti prisiimti tam tikras atsakomybes, kadangi strategija, sukurta remiantis bendruomenės pasiūlymais ir tik jų pačių iniciatyva, yra patariamojo pobūdžio (Šaparnienė, Krupavičius, 2013). Informantai verslo atstovų įtraukimą į strategijos rengimą vertina prieštaringai. Pasisakoma, kad verslo atstovai turėtų būti įtraukti, kadangi jie, kaip galimi investuotojai yra svarbūs ieškant galimybių socioekonominės gerovės kūrimui, be to turi vertingų žinių, susijusių su konkrečių problemų sprendimu. Tokią nuomonę patvirtina ir darbe nagrinėta Antalieptės miestelio, Ukmergės kaimiškųjų seniūnijų galimybių studijų ir Oksfordo Darnios bendruomenės strategijos geroji patirtis verslo atstovus įtraukti į strategijos rengimą. Yra išreiškiama viena nuomonė, kad verslo atstovai, prisidėję prie strategijos kūrimo iš bendruomenės gali tikėtis tam tikrų neteisėtų lengvatų ir paslaugų, turėtų būti atsakingai pamatuotas verslo atstovų indėlis. Nagrinėjant išsakytą informantų nuomonę apie galimus strategijos rengėjus, skeptiškai vertinamas organizacijos, vienijančios visos Lietuvos bendruomenės indėlis. Kaip buvo nustatyta anksčiau, kiekviena Darnios bendruomenės strategija turi skirtis, atsižvelgiant į konkrečios vietovės specifinius bruožus (Arimavičiūtė, 2012).

Informantai pateikė savo nuomonę, kokiais metodais bendruomenės, turėtų įsitraukti į Darnios bendruomenės strategijos rengimą (žr. 2.11 lentelę).

2.11 lentelė

Bendruomenių įtraukimo į Darnios bendruomenės strategijos rengimą metodai

Metodai įtraukti bendruomenes	Vertinimas			
	Vietos bendruomenė	Seniūnija	Rajono savivaldybė	Ekspertai
· Viešojo posėdžio (susirinkimo) metu	x		x	x
· Per piliečių tyrimus ir apklausas	x	x		x
· Bendruomenės nariai turėtų savarankiškai burtis į Piliečių grupes ir teikti siūlymus	x	x		x
· Per seniūnijos organizuojamus forumus		x		
· Aptariant sprendimus elektroninėje erdvėje	x			x

Šaltinis: Sudaryta pagal Šaparnienė, Krupavičius, 2013.

Pagal gautus rezultatus galima daryti prielaidą, kad vienas efektyviausių bendruomenių įsitraukimo į Darnios bendruomenės strategijos kūrimą metodų, kurie buvo apibrėžti Šaparnienės ir Krupavičiaus (2013), būtų piliečių poreikių išsiaiškinimas per tyrimus ir apklausas. Informantai, atstovaujantys vietos bendruomenę bei vienas iš ekspertų mano, kad tokias apklausas tikslinga rengti elektroninėje erdvėje. Informantai linkę manyti, jog bendruomenė savarankiškai turėtų burtis

ir sudaryti aktyvių gyventojų grupes, galinčias inicijuoti pokyčius. Viešojo posėdžio metu išsakomų iniciatyvų sėkme tiki vietos bendruomenė, rajono savivaldybę atstovaujantis respondentas ir vienas iš ekspertų, tuo tarpu vietinės valdžios atstovai kliautęsi seniūnijos organizuojamų forumų metu išsakytą bendruomenės nuomone ir teikiamais pasiūlymais.

Rengiant Darnios bendruomenės strategiją, būtina žinoti, kokie partneriai galėtų suteikti tam tikras paslaugas. Informantai iš galimų variantų pasirinko bei pasiūlė savo galimas savanoriškos partnerystės formas susijusias su patalpų suteikimu, informacijos sklaida, seminarų organizavimu, informacinių, žmogiškųjų bei finansinių išteklių suteikimu (žr. 2.12 lentelę).

2.12 lentelė

Darnios bendruomenės strategijoje galima savanoriška partnerystė

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
Savanoriška partnerystė	Patalpų suteikimas posėdžių ir susitikimų rengimui	<i>Seniūnija galėtų padėti rasti tinkamas patalpas (I1). Seniūnija, iš anksto suderinus laiką, galėtų suteikti darbo kabinetą aktyvo susirinkimams (I3). Patalpas galėtų suteikti viešosios įstaigos, t.y. mokyklos, bibliotekos ir t.t. (I4).</i>
	Informacijos apie bendruomenės veiklą sklaida/viešinimas	<i>Bendruomenė dalyvaudama įvairių socialinių partnerių renginiuose (pvz. savivaldybės), gali trumpai pristatyti gerąją savo praktiką (I2). Gali būti viešinama seniūnijos tinklalapyje, seniūnijos patalpose esančiose skelbimų lentose (I3). Prie informacijos sklaidos turėtų prisidėti verslo atstovai, <...> rašyti populiariausiuose vietiniuose dienraščiuose, taip pat talpinti informaciją seniūnijoje esančiose skelbimų lentose (I5). Užsibrėžtos įgyvendinti veiklos privalo būti viešinamos visai bendruomenei prieinamose ir populiariuose šaltiniuose <...> apima seniūnijoje esanti skelbimų lenta, reiktų ieškoti verslo partnerių, kurie sutiktų veiklas viešinti laikraščiuose, internetiniuose portaluose (I6).</i>
	Mokymų/seminarų bendruomenėms organizavimas	<i>Efektyviausias paskaitas bendruomenės pirmininkams organizuoja VVG, norėtųsi daugiau sužinoti iš seniūnijos ar verslo atstovų, galėtų visai bendruomenei būti skirtos (I1). Mokymus ir seminarus turėtų rengti kompetentingi žmonės (politikai, seimo nariai), turintys bendruomenės narių rekomendacijas <...> (I5). Efektyviausius seminarus rengtų verslo atstovai, viešosios įstaigos labiau orientuotos į teoriją (I6).</i>
	Informacinių išteklių suteikimas	<i>Informacinius išteklius apima valstybės, savivaldybės, VVG strategijos, kurios turėtų būti išanalizuotos rengiant Darnios bendruomenės strategiją ir derėti tarpusavyje (I4).</i>
	Žmogiškųjų išteklių suteikimas	<i>Žmogiškuosius išteklius gali suteikti universitetai ir kolegijos tyrimų atlikimui, profesinio rengimo mokyklos – praktinių bendruomenės įgūdžių formavimui (I1). Pagalbos galima sulaukti ir iš kitų bendruomenių, pvz. pagalba organizuojant renginį (I2). Žmogiškieji ištekliai gali būti suteikiami tik darbuotojams sutinkant veikti savanoriystės principu (I4).</i>

	Finansinių išteklių suteikimas	<i>Finansinius išteklius turėtų suteikti verslas, nurodant, kodėl verslui naudinga investuoti vietovėje (I4).</i> <i>Finansinius išteklius turėtų suteikti rajono savivaldybė, ministerijos (socialinės apsaugos ir darbo, žemės ūkio) (I5).</i> <i>Gauti finansinius išteklius realiausia per ministerijų ar ES paramos programas (I6).</i>
--	--------------------------------	--

Seniūniją ir bendruomenę atstovaujančių respondentų nuomone, klausimus, susijusius su bendruomenės narių susirinkimams reikalingų patalpų organizavimu, galėtų padėti išspręsti seniūnija. Ji turėtų ne tik pati suteikti patalpas, tačiau nesant galimybei skirti seniūnijos pastate esančių patalpų, padėti rasti kitas. Šiuo aspektu savo indėlį galėtų įnešti ir kitos seniūnijoje esančios viešosios įstaigos: mokyklos, bibliotekos ir t.t. Vienas iš perspektyviausių būdų viešinti bendruomenės veiklą, respondentų nuomone, būtų informacijos talpinimas elektroninėje erdvėje, kurią apimtų ne tik seniūnijos ir bendruomenės tinklalapiai, tačiau ir populiariausi dienraščiai, taip pat išskiriama viešųjų skelbimo lentų, esančių seniūnijos teritorijoje, svarba. Informantai pastebi, kad seminarai, paskaitos turėtų būti skiriamos ne tik bendruomeninių organizacijų pirmininkams, tačiau adresuotos visų bendruomenės narių tobulinimui. Apibendrinant informantų nuomonę, seminarus organizuojanti institucija yra mažiau svarbi nei pranešimus skaitančiųjų kompetencija, patirtis, įvairiapusiškumas. Informacinių išteklių suteikimas, eksperto nuomone, yra galimybė patiems bendruomenės nariams rasti prieigą pasidomėti apie su savo gyvenamąja vietove susijusius duomenis, apimančius įvairaus lygio strategijas. Tokią prieigą suteikia seniūnija, rajono savivaldybė, VVG, vyriausybė. Analizuojant galimybę bendradarbiaujant bendruomenei suteikti pagalbą skiriant žmogiškuosius išteklius, respondentai išskiria savanorystės svarbą. Visi viešųjų įstaigų specialistai, net akademiniai partneriai, su kuriais pasirašyta bendradarbiavimo sutartis, į bendruomenės inicijuojamas veiklas gali įsijungti tik savanorystės pagrindu. Galimybės finansiniu indėliu prisidėti prie bendruomenės viešųjų poreikių patenkinimo, respondentai įvardina verslo subjektų, valstybinių įstaigų bei Europos Sąjungos paramos svarbą.

Nagrinėjant Darnios bendruomenės strategijos rengimo formą, informantai pateikė nuomonę apie tai, kokios struktūros dalys turėtų atsispindėti Darnios bendruomenės strategijoje (žr. 2.13 lentelę). Apklaustieji teigė, kad Darnios bendruomenės strategijoje turėtų būti apibrėžta strategijos misija ir vizija, bendra Ginkūnų seniūnijos situacijos apžvalga, atlikta bendruomenės poreikių analizė, suformuotos darnios plėtros galimybės, nustatytas priemonių planas, numatyta strategijos įgyvendinimo priežiūros bei vertinimo sistemos – visi šie strateginio planavimo etapai suformuluoti remiantis Šerpečio (1992) studija. Vietos bendruomenę atstovaujantis informantas I1 pasiūlė strategijoje taip pat apibrėžti galimų socialinių partnerių įtaką, pavyzdžiui, kokiomis priemonėmis prie strategijos kūrimo galėtų prisidėti akademinė bendruomenė.

Siūlomos Darnios bendruomenės strategijos struktūros dalys

Struktūros dalys, turinčios atsispindėti strategijoje	Vertinimas			
	Vietos bendruomenė	Seniūnija	Rajono savivaldybė	Ekspertai
· Strategijos vizija	x	x	x	x
· Bendra Ginkūnų seniūnijos situacijos apžvalga	x	x	x	x
· Bendruomenės poreikių analizė	x	x	x	x
· Darnios plėtros galimybės	x	x	x	x
· Priemonių planas	x	x	x	x
· Strategijos įgyvendinimo priežiūros sistema	x	x	x	x
· Strategijos vertinimo sistema	x	x	x	x
· Kita.....	Socialinių partnerių įtaka			

Šaltinis: Sudaryta pagal Šerpetis, 1992; Šiupšinskas, 2003.

Kaimo vystymosi srities ekspertas pasiūlė struktūros dalis, turinčias atsispindėti Darnios bendruomenės strategijoje ir kurias turėtų apimti: sodybų bei gyvenviečių modernizavimas bei plėtra, gyventojų pilnavertis užimtumas, sveikatos apsauga bei socialinis aprūpinimas, visuomenės švietimas bei vertybinės orientacijos formavimas. Šio eksperto nuomone, strategijoje turėtų būti dalis, apibrėžianti šešias pagrindines vietovei būtinas šiuolaikines funkcijas:

1. Rezidencinę (būsto, sodybų gyvenviečių plėtros);
2. Diversifikuotos daugiasektorinės ekonominės veiklos;
3. Relaksacijos ir reabilitacijos;
4. Edukacinę (pažinimo ir lavinimo);
5. Etnografinio ir etinio (dorovinio) paveldo išsaugojimo;
6. Kraštovaizdžio puoselėjimo ir saugios aplinkos kūrimo.

Paskutiniuoju interviu klausimu buvo norima sužinoti informantų nuomonę apie galimas strategijos vertinimo priemones (žr. 2.14 lentelę).

Strategijos vertinimo priemonės

Strategijos vertinimo priemonės	Vertinimas			
	Vietos bendruomenė	Seniūnija	Rajono savivaldybė	Ekspertai
· Kasmetinės strategijos įgyvendinimo ataskaitos	x	x	x	x
· Gyventojų nuomonė, išreikšta apklausose	x	x	x	x
· Informacijos apie bendruomenę ir jos įgyvendinamas iniciatyvas viešinimas	x	x	x	x
· Bendruomenės sudarytos priežiūros grupės kontrolė	x	x	x	x
· Rajono savivaldybės kontrolė		x		
· Seniūnijos kontrolė		x		

Informantai, suformavo vieningą nuomonę, (žr. 2.14 lentelę), kad strategijos vertinimo priemonės turėtų apimti kasmetinės strategijos įgyvendinimo ataskaitos, gyventojų nuomonę, išreikšta apklausose, veiklų viešinimas ir bendruomenės sudarytos priežiūros grupės kontrolė. Vieninteliai manantys, kad reikalinga rajono savivaldybės ir seniūnijos kontrolė yra seniūniją atstovaujantys respondentai.

Tyrimė dalyvavę asmenys taip pat pateikė vertinimo priemonių pasirinkimo priežastis bei nurodė, svarbiausius su jomis susijusius vertinimo aspektus (žr. 2.15 lentelę).

2.15 lentelė

Strategijos vertinimo priemonių pagrindimas

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
Strategijos vertinimo priemonės	Neformalios formos kasmetinės strategijos įgyvendinimo ataskaitos	<i>Kiekviena ant popieriaus lapo pateikta strategija turi turėti ant popieriaus lapo pateiktą ataskaitą, taip žmonėms kiltų mažiau neišklumų, joje būtų pateikiamos ir gyventojų apklausos (I1). Kasmetinės ataskaitos neturėtų paskatinti biurokratinių procesų, popierizmo <...> neoficiali forma (I4). <...> savo darbo įnašą pristato ne tik pirmininkas, tačiau ir kiekvienas narys (I5). Kiekviena strategija turi būti viešai prieinama, o tam, kad visi suinteresuotieji žinotų jos sėkmingumą, būtinos taip pat viešai prieinamos ataskaitos (I6).</i>
	Informacijos apie bendruomenę ir jos įgyvendinamas iniciatyvas viešinimas	<i>Veiklos viešinimas nebūtinai turi būti formalus, jį gali apimti ir trumpi pasisakymai renginių metu (I2). <...> galėtų būti transliuojami kaimo internetinėje televizijoje (Alytaus raj. esančio kaimo pavyzdžiu) (I4). Viena svarbiausių priemonių yra veiklos viešinimas (I5).</i>
	Skatinanti bendruomenės sudarytos priežiūros grupės kontrolė	<i><...> strategijos rengimo grupės – aktyvo priežiūra, ji kontroliuotų ir efektyvumą geriausiai parodančius antrinius rodiklius – sukurtas darbo vietas, gerėjančios gyvenimo kokybę ir t.t. (I4). Kad gera strategijos idėja neliktų tik popieriuose, o būtų realiai įgyvendinami pokyčiai, galima priežiūros grupės kontrolė, kuri būtų ne baudžianti, o skatinanti (I6).</i>
	Neutrali vietos valdžios pozicija	<i>Seniūnija kaip socialinė partnerė gali domėtis strategijos vykdymo eiga, bet nekontroliuoti (I2). Rajono savivaldybės ir seniūnijos kontrolė nebūtina, kadangi jie neprisideda prie strategijos kūrimo (I4). Kadangi seniūnija ar savivaldybė nedalyvauja strategijos rengime, šios institucijos neturėtų dalyvauti ir strategijos vertinime (I5). Faktinė valdžios institucijų priežiūra nereikalinga, kadangi strategija – nėra privalomojo pobūdžio. Tačiau jei bendruomenė kreipiasi pagalbos dėl įgyvendinimo sunkumų, turėtų būti teikiama pagalba (I6).</i>

Tyrimė dalyvavę informantai, siūlo Darnios bendruomenės strategiją vertinti kaip galima paprasčiau (lentelė 2.15.), nesukuriant prielaidos bendruomenės apkrauti dokumentacija, tačiau respondentai sutinka, kad neformali ataskaitinė forma turi būti, ir ją galėtų apimti glausta rašytinė ataskaita arba žodinis bendruomenės pranešimų pristatymas. Darnios bendruomenės strategijoje suformuotų uždavinių įgyvendinimo ataskaitos, vieno iš ekspertų nuomone, viešinimui galėtų būti

teikiamos pasitelkus masines viešinimo priemones, pavyzdžiui internetinę televiziją, kurios patogi prieiga sutelktų didesnę susidomėjusiųjų skaičių nei tradicinių ataskaitų pateikimas susirinkimuose. Kaip informantai buvo nurodę ir Darnios bendruomenės strategijos rengimo etape, bendruomenės sudarytos priežiūros grupės strategijos vertinime taip pat turėtų apimti savanoriškai aktyviausi bendruomenės nariai, kurie būtų pirmieji indikatoriai, eksperto nuomone, pastebintys, kad antriniai strategijos efektyvumą parodantys rodikliai yra teigiami arba neigiami. Vertinant informantų nuomonę apie vietinės valdžios – seniūnijos bei rajono savivaldybės darbuotojų įsitraukimą į strategijos vertinimo procesus, respondantai pasisako kategoriškai, manoma, kad nėra būtina vietos valdžios priežiūra, tačiau jei bendruomenė nustačiusi, kad strategijos įgyvendinimas nevyksta sėkmingai, gali padėti nustatyti priežastis ir būdus, neigiamiems veiksniams pašalinti.

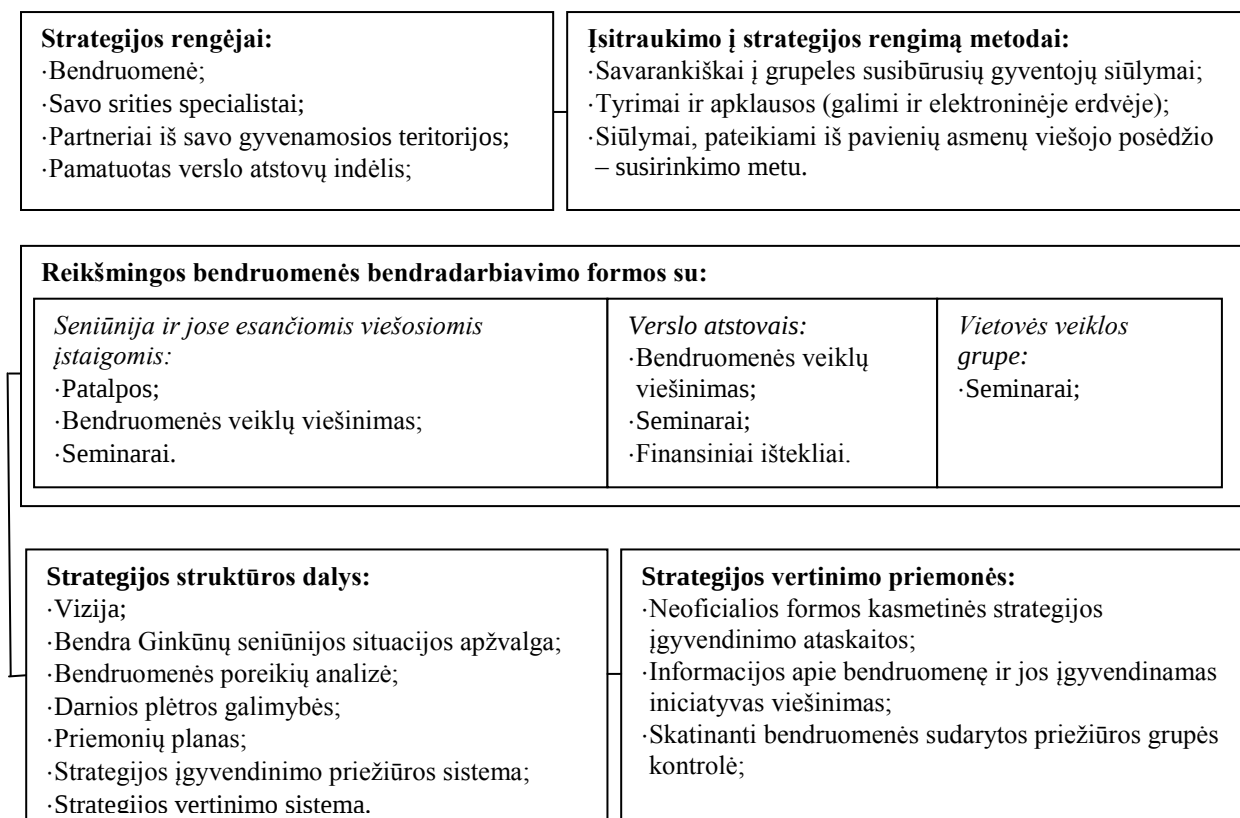
2.4 Darnios bendruomenės bandomoji strategija Šiaulių rajono Ginkūnų seniūnijoje

Atlikus literatūros analizę, įvertinus esamą socioekonominę Ginkūnų seniūnijos bendruomenės situaciją, išsiaiškinus gyventojų poreikius bei išnagrinėjus kokybinio tyrimo rezultatus, kurie atspindi respondentų nuomonę apie galimus Darnios bendruomenės strategijos rengimo, įgyvendinimo ir vertinimo etapus, sudaryta bandomoji Darnios bendruomenės strategija Šiaulių rajono Ginkūnų seniūnijoje, kurį sudaro dvi dalys:

1. **Strategijos formavimo dalis**, kurioje apibrėžiami galimi strategijos rengėjai, metodai, kuriais jie būtų įtraukiami į strategijos rengimą, reikšmingos strategijos įgyvendinimui bendradarbiavimo formos, svarbiausios struktūros dalys bei vertinimo priemonės (žr. 2.16 pav.).
2. **Strategijos rengimo dalis**, kurioje pagal Arimavičiūtės (2012) studiją, nustatomos strategijos dalys, apimančios įvadinę, situacijos analizės sektoriniu pagrindu bei plano strategijos dalys (žr. 2.17 pav.).

Šiaulių rajono Ginkūnų seniūnijos Darnios bendruomenės strategijos formavimo dalies struktūroje pavaizduoti (žr. 2.16 pav.) visi, apibendrinta informantų nuomone, reikalingi strategijos formavimo etapai. Pagrindinė jos rengėja turėtų būti bendruomenė, kurią apima įvairiapusišką kompetenciją turintys gyventojai, savanoriškai įsitraukiantys į aktualiausių klausimų, susijusių su geresnės gyvenimo kokybės kūrimu gyvenamojoje teritorijoje, sprendimą. Reikšmingiausias bendradarbiavimo formas apimtų seniūnijos ir joje esančių viešųjų įstaigų partnerystė, verslo atstovų bei vietos veiklos grupės indėlis. Strategijos struktūros dalis apimtų elementai, nusakantys kokia pridėtinė vertė bendruomenei turėtų būti sukurta bei kokiomis priemonėmis įgyvendinama ir vertinama.

STRATEGIJOS FORMAVIMAS

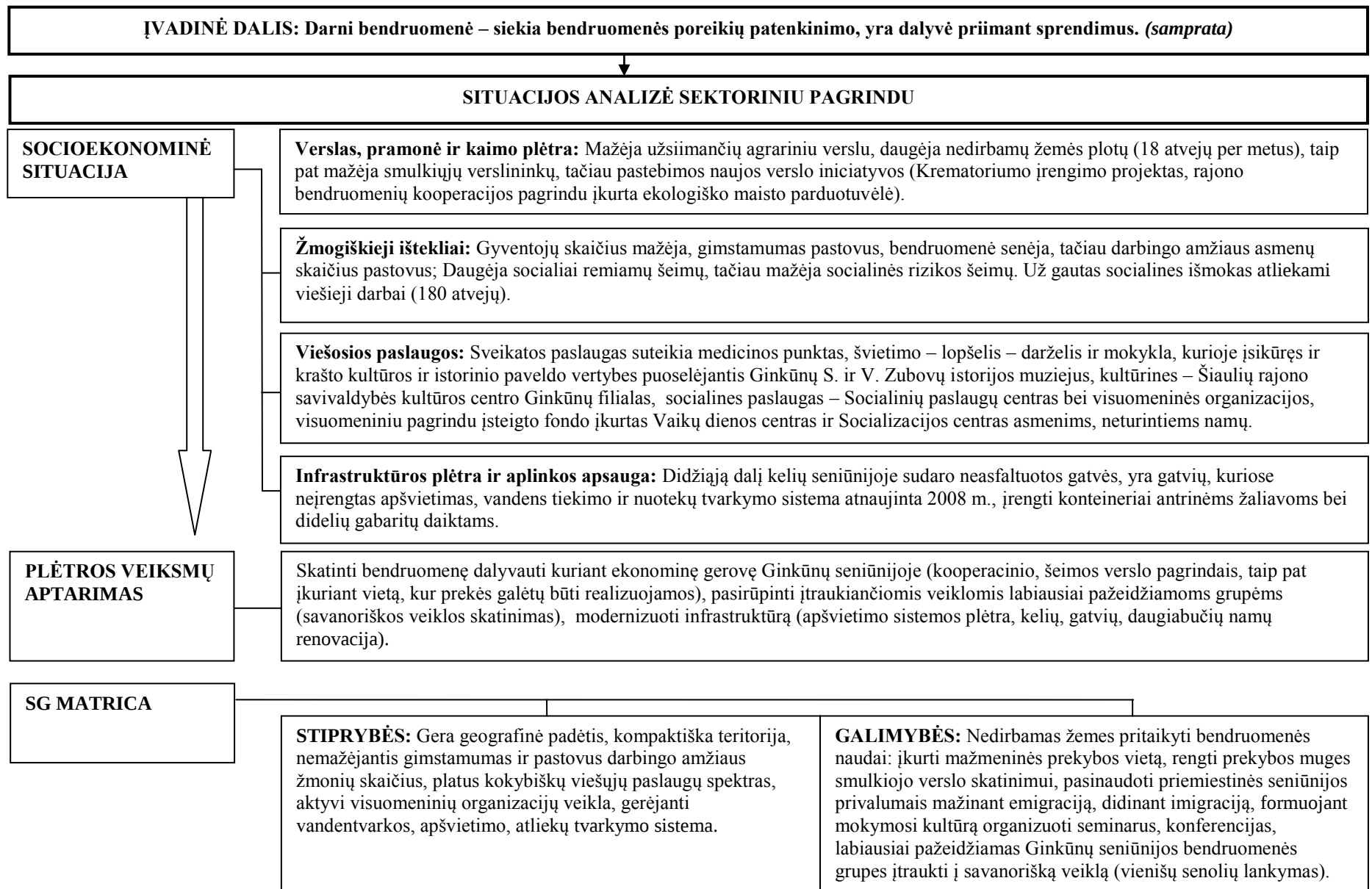

2.16 pav. Strategijos formavimo dalies struktūra

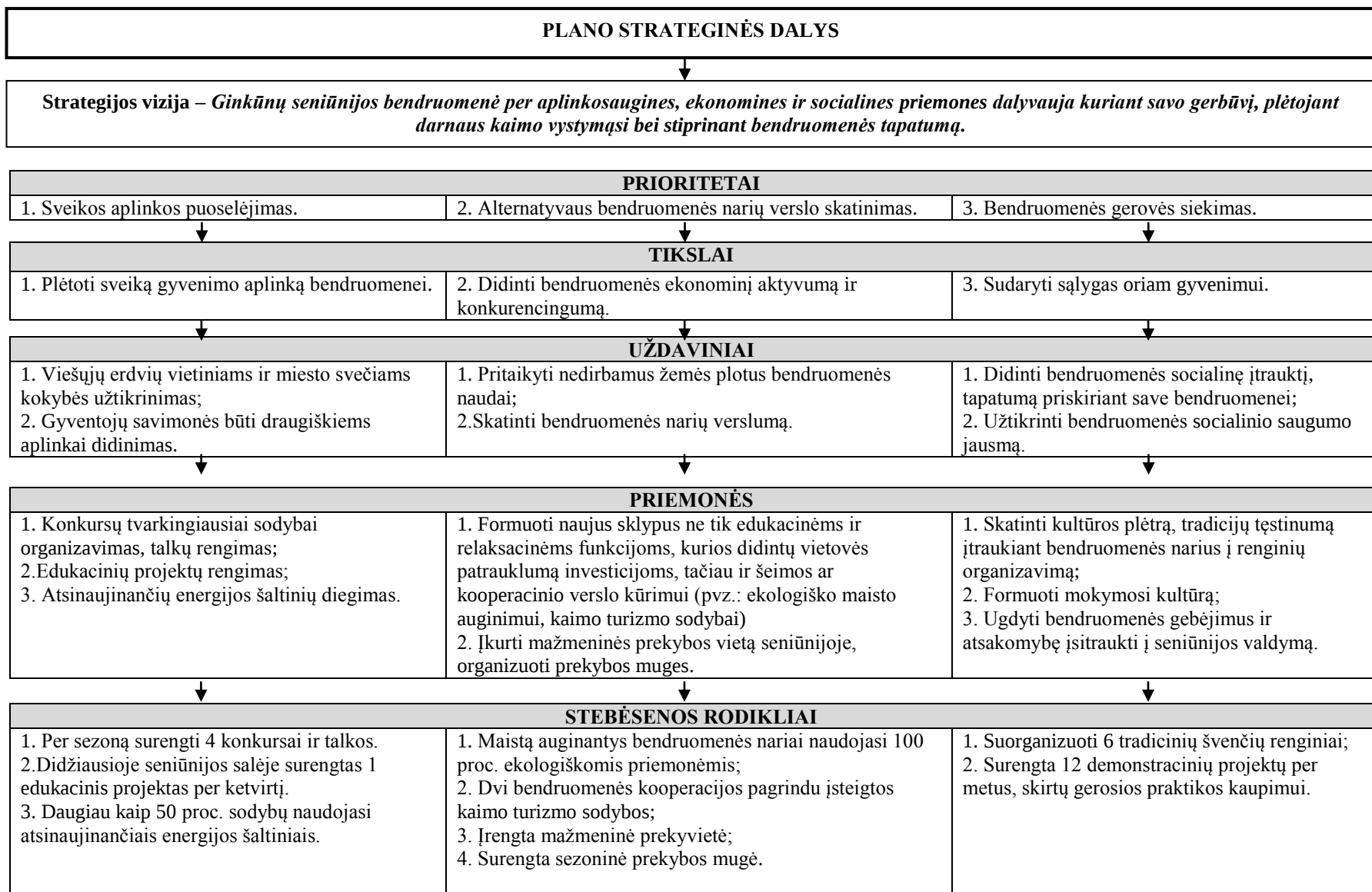
Darnios bendruomenės strategijos rengimo dalies struktūra (žr. 2.17 paveikslėlį) suformuota, remiantis Arimavičiūtės (2012) siūlomu modeliu, jį pritaikant pagal informantų nuomone svarbias strategijos struktūros dalis. Išskirta strategijos įvadinė dalis, kurioje nurodoma informantų samprata apie darnios bendruomenės sąvoką, taip pat išskiriama Ginkūnų seniūnijos bendruomenės socioekonominė situacija, sektoriniu pagrindu ją analizuojant pagal verslo, pramonės ir kaimo plėtros, žmoniškųjų išteklių, viešųjų paslaugų, infrastruktūros plėtros ir aplinkos apsaugos kryptis. Glaustai aptariami plėtros veiksmai, kurie padėtų įgyvendinti strategijoje užsibrėžtus tikslus bei pateikiama Ginkūnų seniūnijos bendruomenės SG matrica, kurioje atsispindi galimos plėtoti galimybės, sudarytos remiantis seniūnijos stiprybėmis.

Darnios bendruomenės strategijos rengimo struktūrą apima 2.4.3 paveikslėlyje pateikiama strategijos vizija, kuri suformuota remiantis respondentų išskirtais darnios bendruomenės tikslais, apimančiais bendruomenės veiklumą kuriant sau gerbūvį pagal darnaus vystymosi kriterijus ir išryškinant bendruomenės tapatumą, t.y. Ginkūnų seniūnijos originalumą, lemiantį konkurencingumo galimybes.

Plano rengimo strategijos dalyje pateikti pagrindiniai trys prioritetai, apimantys poreikius, susijusius su sveikos aplinkos siekiamybe, bendruomenės narių užsiimti alternatyviu verslu skatinimu bei bendruomenės gerovės siekimu. Visiems šiems prioritetams iškelti realiai įgyvendinami tikslai, įgyvendinimui apibrėžti, pasitelkti dažniausiai interviu metu respondentų minimi uždaviniai, nurodantys Ginkūnų seniūnijos bendruomenės poreikius. Šiems poreikiams įgyvendinti pasiūlytos priemonės derinant jas su stebėsenos rodikliais, leidžiančiais identifikuoti strategijos vykdymo efektyvumą, pateikiamos kaip paskutinės strategijos dalys.

2.4.2 pav. Strategijos rengimo dalies struktūra, apimanti situacijos analizę sektorinių pagrindų, plėtros veiksmų aptarimą ir SG matricą

2.4.3 pav. Strategijos rengimo dalies struktūra, apimanti strategijos viziją, prioritetus, tikslus, uždavinius, priemones ir stebėsenos rodiklius

IŠVADOS

Atlikus mokslinių straipsnių analizę, pateikiamos išvados:

1. Apibendrinant analizuotas bendruomenės sąvokos apibrėžtis, galima teigti, kad egzistuojant įvairiems laikmečiams, visų bendruomenės apimančių veiklų pagrindą sudaro susitelkimas vienijančių problemų sprendimui. Darni bendruomenė savo poreikius tenkina tausodama aplinką, kurdama socialinę ir ekonominę gerovę, efektyviai naudodama išteklius, tam, kad neužkirstų kelio būsimų kartų poreikių patenkinimui.
2. Lietuvoje darnios bendruomenės strategijos, kurių pagrindas yra bendruomenės narių susitelkimas siekiant bendrų tikslų, apimančių poreikių patenkinimą per aplinkosauginius ir socioekonominius aspektus, dar nėra rengiamos. Tačiau suvokiant tokių strategijų, įgyvendinamų ir kasmet tobulinamų efektyvumą, Lietuvoje taip pat kuriamas dialogas tarp vietinės valdžios ir bendruomenių. Bandoma pritaikyti gerąją užsienio šalių patirtį suteikiant galimybę (per apklausas, individualius interviu, deleguojant bendruomenės atstovus į Vietos bendruomenės Tarybas) bendruomenei išreikšti savo nuomonę priimant sprendimus ir formuojant galimus plėtros planus.

Atlikus empirinį tyrimą, pateikiamos išvados:

1. Suvokiant, kad Darnios bendruomenės strategija turi būti subalansuota tik pagal jai būdingus požymius – esamą situaciją, turimus išteklius, analizuojant duomenis, atlikta Ginkūnų seniūnijos bendruomenės socioekonominė situacija. Jos pagrindu nustatytos Ginkūnų seniūnijos bendruomenės stiprybės ir galimybės.
2. Ginkūnų seniūnijos bendruomenės stiprybes sudaro persiorientavimas nuo agrarinio į alternatyvų verslą, kokybiškas viešąsias paslaugas suteikiančių įstaigų gausa, periodiškai atnaujinama infrastruktūra bei Europos Sąjungos reikalavimus atitinkančios atliekų tvarkymo sistemos įdiegimą.
3. Remiantis Ginkūnų seniūnijos savitumu, taip pat suformuotos galimybės, įgalinančios ekonominio bendruomenės aktyvumo plėtrą, pritaikant nebedirbamus žemės plotus bendruomenės kooperacijos pagrindu įkurtiems verslams, galimybė išnaudoti Ginkūnų, kaip priemiestinės seniūnijos, esančios šalia didmiesčio privalumus pritraukiant miesto gyventojus įsikurti seniūnijoje, plėtoti bendruomenės tapatumą praturtinant vietinius gyventojus tradicinių švenčių, edukacinių programų gausa.

4. Išanalizavus interviu metu išsakytą respondentų nuomonę, nustatytos Darnios bendruomenės strategijos Šiaulių rajono Ginkūnų seniūnijoje formavimo struktūros dalys, nurodančios svarbiausius ypatumus, nuo struktūros kūrimo iki efektyvumo įvertinimo.
5. Parengta Šiaulių rajono Ginkūnų seniūnijos darnios bendruomenės bandomoji strategija, kurios įgyvendinimas ne tik paskatintų bendruomenės narių susitelkimą, tapatumą priskiriant save bendruomenei, kuomet ji gyventojų būtų tobulinama, palaipsniui siūlant naujų atsiradusių problemų sprendimo būdus, tačiau strategijai tapus geros praktikos modeliu, Ginkūnų seniūnijos bendruomenė taptų traukos centru kitoms bendruomenėms, siekiančioms perimti gerą patirtį, o įgyvendintos bendruomenės iniciatyvos, paskatintų Ginkūnų seniūniją rinktis verslo vietą.

REKOMENDACIJOS

Remiantis atlikto tyrimo rezultatais bei suformuotomis išvadomis, rekomendacijos pateikiamos:

1. LR Seimui:

1.1 Papildyti Vietos savivaldos įstatymą ir įteisinti parengtą Darnios bendruomenės strategijų lygiavertiškumą kitiems Rajono savivaldybės planavimo dokumentams.

2. LR Vyriausybei:

2.1 Parengti Darnios bendruomenės strategijos struktūros aprašą, kuriuo turėtų vadovautis bendruomenės, kurdamos savo Darnios bendruomenės strategijas.

3. LR rajonų savivaldybėms:

3.1 Derinti rajono savivaldybės administracijai priskiriamų seniūnijų veiklos programas su Darnios bendruomenės strategijomis.

4. Bendruomenėms:

4.1 Atsiradus naujoms įžvalgoms, susiformavus nenumatytoms problemoms, sukurtas Darnios bendruomenės strategijas, nuolat papildyti naujais prioritetais ir priemonėmis poreikiams patenkinti.

LITERATŪRA

Mokslinės literatūros sąrašas

1. Aleksandravičius, A. (2004). *Kaimo bendruomenių plėtra*. Kaunas: LŽŪU leidykla.
2. Aleksandravičius, A., Žukovskis, J. (2011). Kaimo bendruomenių raida ir jų veiklos tikslai: siekiant darnumo visuomenėje. *Management theory and studies for rural business and infrastructure development*. Nr. 1 (25).
3. Arimavičiūtė, M. (2012). Lietuvos savivaldybių strateginio planavimo problemos. *Viešoji politika ir administravimas*. Nr. 2.
4. Atkočiūnienė, V. (2008). Consistent patterns of rural community development. Community development– an European challenge. – Leverkusen Opladen: Verlag Barbara Budrich.
5. Atkočiūnienė, V., Bartkutė, D. (2004). *Kaimo bendruomenių plėtra*. Kaunas
6. Baršauskienė, V., Leliūgienė, I. (2001). *Sociokultūrinis darbas bendruomenėje (užsienio šalių patirtis)*. Kaunas: Technologija.
7. Baršauskienė, V., Leliūgienė, I. (2002). *Bendruomeninio ugdymo metodai ir principai: užsienio šalių mokslininkų požiūris*. Specialusis ugdymas. Nr. 2 (7).
8. Čepienė, A. (2013). *Kaimo bendruomenės narių dalyvavimo socialinėje veikloje vertinimas*. Profesinės studijos: teorija ir praktika.
9. Čiegis, R., Česonis, G. (2004). *Darnaus vystymosi strateginis planavimas: urbanistinis aspektas*. Strateginė savivalda. Nr. 1.
10. Čiegis, R., Pečkaitienė, J. (2013). *Darnaus vystymosi poveikis gyvenimo kokybei*. Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai. Nr. 68.
11. Čiegis, R., Žalevičienė, A. (2012). *Darnus miestų vystymasis ir Europos Sąjungos investicijų įsisavinimas*. Vadybos mokslas ir studijos - kaimo verslų ir jų infrastruktūros plėtrai. Nr. 1 (30).
12. Drechsler, W. (2004). *Governance, good governance, and government: the case for Estonian administrative capacity*. Journal of the Humanities and Social Sciences. No. 8(4).
13. Gisselquist, R. (2012). Good governance as a concept, and why this matters for development policy. *World institute for development economics research*, 2012/30, 8.
14. Hasna, A. M. (2007). *Dimensions of Sustainability*. Journal of Engineering for Sustainable Development. No. 2(1).
15. Jasaitis, J. (2012). Studijos „Novatoriškų sprendimų paieškos metodai ir jų taikymas kaimiškų vietovių pokyčių valdymui“ recenzija. *Kaimo raidos kryptys žinių visuomenėje*, Nr. 1(3).
16. Jociūtė, A. (2013). *Visuomenės darnus vystymasis*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
17. Leonavičius, V. (2004). *Sociologija*. Kaunas.

18. Nefas, S. (2007). Funkcionali vietos bendruomenė Lietuvos kaimuose ir miesteliuose (Daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas).
19. Nefas, S. (2009). *Funkcionalių vietos bendruomenių veiklą sąlygojantys veiksniai*. Ekonomika ir vadyba : aktualijos ir perspektyvos. Nr. 3 (16).
20. Nefas, S., Smalskys, V., Šlapkauskas, V. (2011). Demokratija ir vietos bendruomenė Lietuvoje: vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
21. Pivoras, S., Visockytė, E. Viešojo valdymo koncepcijos ir jų taikymas tiriant valstybės tarnybos reformas. Viešoji politika ir administravimas, 2011, Nr. 1.
22. Stračinskienė, L. (2005). *Piliečių dalyvavimo galimybės priimant sprendimus Vyriausybės ir savivaldybės lygmeniu*. Vilnius: Eugrimas.
23. Šaparauskas, J. (2004). Darna miesto vystymo (-si) daugiataktinė selektonovacija. (Daktaro disertacija, Vilniaus Gedimino Technikos universitetas).
24. Šaparnienė, D., Krupavičius, A. (2013). *Viešasis valdymas: koncepcijos ir dimensijos*. Vilnius: BMK leidykla.
25. Šerpetis, K. (1992). *Pilietinė visuomenė. Politinis procesas*. Šiauliai.
26. Šimašius, R. (1999). *Ne pelno organizacijos: reglamentavimas Lietuvoje ir Vakarų patirtis*. Vilnius: Laisvoji rinka.
27. Šiupšinskas, S. (2003). *Strateginis planavimas, pokyčių valdymas savivaldybėse*. Vilnius: Adestora.
28. Tījūnaitienė, R. (2009). Dalyvavimo pilietinės visuomenės organizacijose motyvacijos raiška ir plėtojimas (Daktaro disertacija, Kauno technologijos universitetas).
29. Vasiliauskas, A. (2005). *Strateginis valdymas*. Kaunas: Technologija.

Dokumentai ir kiti šaltiniai

30. About Oxfordshire. Oxfordshire county council. Prieiga per internetą: <<https://www.oxfordshire.gov.uk/cms/public-site/about-oxfordshire>>.
31. *Antalieptės miestelio ir apylinkių atgaivinimo ir tolesnio vystymosi studija*. (2010). Vilnius: VŠĮ „Regioninių projektų iniciatyva“.
32. Balčiūnas, S., et al. (2014). *Bakalauro studijų darbų rengimo metodinės rekomendacijos*. Vilnius: BMK leidykla.
33. Bardauskienė, D. (2013). *Darnių bendruomenių situacija ir ugdymas (apklausų ir studijos rezultatai, gairės)*. Darnios plėtros akademija.
34. *Bendruomeninių organizacijų ir bendruomenių centrų veiklos ir galimybių plėtojimo tyrimas*. (2011). Vilnius: UAB BGI Consulting.

35. Bitinas, B., Rupšienė L., Žydzūnaitė V. (2008). *Kokybinių tyrimų metodologija. Vadovėlis vadybos ir administravimo studentams*. Klaipėda.
36. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2012.
37. Europos Sąjungos Taryba (2006). *Atnaujinta ES tvaraus vystymosi strategija*. Briuselis.
38. Ginkūnų seniūnijos veiklos ataskaitos 2009 – 2012 m. Nr. V1 (18) - (1.3).
39. Jasiulevičius, V. (2003). *Bendruomenių steigimo pavyzdinis įstatų projektas*. Prieiga per internetą: <<http://www.bendruomenes.lt/naujienos/archyvas>>.
40. Kardelis, K. (2007). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai: edukologija ir kiti socialiniai mokslai*. Šiauliai: Lucilijus.
41. Kas yra NVO? Nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centras. Prieiga per internetą: <<http://www.3sektorius.lt/trecias-sektorius/kas-yra-nvo/nevyriausybinės-organizacijos-samprata/>>.
42. Konteinerių stovėjimo vietos Šiaulių rajone. Šiaulių regiono atliekų tvarkymo centras. Prieiga per internetą: <<http://www.sratc.lt/index.php?page=siauliu-rajonas>>.
43. Lietuvos kaimo plėtros 2012 – 2020 metų programa. (2014). Vilnius.
44. LR Asociacijų įstatymas. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 25-745.
45. LR Konstitucija. *Valstybės žinios*. 1992, Nr. 33-1014.
46. LR Vietos savivaldos įstatymas. *Valstybės žinios*. 1994, Nr. 55-1049.
47. LR Žemės ūkio, maisto ūkio ir kaimo plėtros įstatymas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 72-3009.
48. Mitlin, D. (2004). Reshaping Local democracy. *Environment&Urbanization*, 1. Prieiga per internetą: <<http://eau.sagepub.com/content/16/1/3.full.pdf+html>>.
49. Nacionalinė darnaus vystymosi strategija. *Valstybės žinios*. 2009, Nr. 121-5215.
50. Our Common Future (1987). *Report of the world commission on environment and development*. United Nations.
51. Oxford: a world class city for everyone. *Oxford's Sustainable Community Strategy 2008 – 2012*. (2008). Oxford.
52. Oxford: a world class city for everyone. *Vision statement, aims, challenges and priorities 2013 – 2018*. (2013). Oxford.
53. Rupšienė, L. (2007). *Kokybinio tyrimo duomenų rinkimo metodologija*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
54. Rupšienė, L. (2007). *Kokybinio tyrimo duomenų rinkimo metodologija: metodinė knyga*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
55. Saugios savivaldybės koncepcija. *Valstybės žinios*. 2011, Nr. 22-1057.
56. Šiaulių rajono savivaldybės administracijos seniūnijų 2014–2016 metų veiklos programa, patvirtinta 2013 m. gruodžio 12 d. Šiaulių rajono savivaldybės tarybos sprendimu Nr. T-282.

57. Šiaulių rajono savivaldybės mero ir administracijos direktoriaus 2012 metų veiklos ataskaita. (2013). Šiauliai.
58. Šiaulių rajono savivaldybės strateginis plėtros planas 2011–2017 metams, patvirtinta 2011 m. vasario 10 d. Šiaulių rajono savivaldybės tarybos sprendimu Nr. T-11(1.1).
59. Šiaulių rajono vietos plėtros strategija. (2008). Šiauliai.
60. The Aalborg Commitments. The European sustainable cities platform. Prieiga per internetą: <<http://www.sustainablecities.eu/aalborg-process/document/>>.
61. Ukmergės rajono kaimiškų seniūnijų vietos plėtros galimybių studija. (2012). Prieiga per internetą: <<http://www.ukmergesvvg.lt/index.php?id=352>>.
62. UNDP Annual Report 2013. United Nations Development Programme. Prieiga per internet: <<http://www.undp.org/content/undp/en/home/ourwork/overview.html>>.
63. Vandentvarkos projektas Ginkūnuose. Šiaulių vandenys. Prieiga per internetą: <<http://www.siauliuvandenys.lt/Projektai/Vandentvarkos-projektas-Ginkunuose>>.
64. VIETOS BENDRUOMENIŲ SAVIVALDOS 2012 METŲ PROGRAMA, patvirtinta 2011 m. gruodžio 21 d. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymu Nr. A1–543.
65. VIETOS BENDRUOMENIŲ SAVIVALDOS 2013 – 2015 METŲ PROGRAMA, patvirtinta 2013 m. vasario 25d. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymu Nr. A1–71.
66. Vietos bendruomenių savivaldos 2013-2015 metų programos įgyvendinimo aprašas. *Valstybės žinios*. 2013, Nr. 27-1297.
67. Vietos bendruomenių savivaldos 2013–2015 metų programos įgyvendinimo aprašas. *Valstybės žinios*. 2013, Nr. 22-1099. *Valstybės žinios*. 2011, Nr. 22-1057.
68. What is a good governance? United Nations ESCAP. Prieiga per internetą: <<http://www.unescap.org/pdd/prs/ProjectActivities/Ongoing/gg/governance.asp>>.

PRIEDAI

1 Priedas

Ginkūnų seniūnijos išskirtinumas

Išsidėstymas, didesnės gyvenvietės, gamtiniai ištekliai. Ginkūnų seniūnija yra viena iš vienuolikos Šiaulių rajono savivaldybei priskiriamų seniūnijų. Šios seniūnijos centras yra Ginkūnų kaimas esantis 3 kilometrai į Šiaurės Rytus nuo Šiaulių, tad ji yra priemiestinė seniūnija. Per Ginkūnus eina Šiaulių – Pakruojo kelias, taigi sulaukiama didelio pravažiuojančio transporto srauto. Seniūnijos pietvakariuose telkšo Ginkūnų ežeras, mėgstamas vietinių ir iš artimiausių gyvenviečių atvažiuojančių lankytojų. Ginkūnų seniūnijos teritorijoje skaičiuojami 7 kaimai: Ginkūnų k., Žeimių k., Šapnagių k., Žuvininkų k., Uosupio k. Malavėnų k. ir Malavėniukų k. Svarbu paminėti, jog seniūnija padalyta į septynias seniūnaitijas: „Centro“, „Aušros“, „Rasos“, „Svajonių“, „Švedės“, „Žeimių“ ir „Šapnagių“, turinčias savo atstovaujamuosius organus – seniūnaičius. Bendras Ginkūnų seniūnijos užimamas plotas 30,2 km².

Krašto istorija. Oficialiame Ginkūnų seniūnijos tinklalapyje skelbiama trumpa krašto istorija, paminint svarbiausias datas ir įvykius. Ginkūnų kaimo pavadinimas šaltiniuose minimas nuo pirmosios 18 a. pusės, prieš tai jis buvo žinomas kaip Bojar Monkun, vėliau Ginkanai. Visa ši teritorija, apjuosta Šiaulių ekonomijos, 1793 m. rugsėjo 02 d. imperatorės Jekaterinos II buvo padovanota Platonui Zubovui, kurio giminės palikuonys dvarą valdė iki jo nacionalizavimo.

Kuomet 1790 m. Lietuvos Didžiojoje kunigaikštystėje vyko visuotinis gyventojų surašymas, Ginkūnai dar nebuvo minimi, šis faktas liudija, jog 18 a. pabaigoje, kaimas dar buvo ganėtinai mažo dydžio ir svarbos. Paspirtėjus prekybiniais santykiams per Liepoją, Rygą, Šiauliai dėl patogios geografinės padėties virto svarbiu prekybos centru. Greta esantys Ginkūnai taip pat pradėjo plėstis.

Įvykus trečiajam Lenkijos ir Lietuvos padalijimui (1795 m.), kuomet Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės teritorija atsidūrė Rusijos valioje, valstiečiai Ginkūnų dvare, kaip ir kituose Lietuvos dvaruose, sunkiai pragyveno, badavo. Šių įvykių pasekmė – Ginkūnų dvaro valstiečių maištas, kuris buvo numalšintas, o 1940 m. dvaras nacionalizuotas jame įkuriant valstybinį (tarybinį) ūkį.

Zubovų giminės palikuonys iki šiol gyvena Lietuvoje, daugelis jų žinomi kaip kultūros atstovai, aktyvūs visuomeniniai veikėjai.

Lankytinos vietos, turizmas. Viena žymiausių lankytinų vietų, esančių šalia Ginkūnų seniūnijos, yra valstybinės reikšmės istorijos, archeologijos ir kultūros paminklas – Jurgaičių Domantų piliakalnis, vadinamas Kryžių kalnu.

Žymūs žmonės. Ginkūnų seniūnijoje nuo pat šios vietovės įkūrimo iki šių dienų, gyvenimo žymūs, prie krašto kultūros, ekonomikos prisidėję žmonės. Oficialiame Ginkūnų seniūnijos tinklalapyje skelbiamas sąrašas plačiai žinomų ir nusipelnusių asmenų: Grafi Sofija ir Vladimiras Zubovai – stambūs ūkininkai, kultūros rėmėjai, slaptos mokyklos įkūrėjai, knygnešių globėjai, Pranas Gegeckas – liaudies poetas, Veronika Janulaitytė - medicinos mokslų daktarė, Julija Janulaitytė – Biliūnienė – rašytojo Jono Biliūno žmona, Augustinas Janulaitis – teisininkas, istorikas, Kazimieras Čepulis – knygnešys, Jonas Fledžinskas – pažangaus žemės ūkio ūkininkas, Jadvyga Juškytė – pedagogė, visuomenės veikėja, Mokytoja Liuda Tomkytė - daug metų mokytojavo Ginkūnuose, Kazimieras Čepulis – V. Zubovo vežėjas- buvo žinomas knygnešys, nuo 1930 iki 1933m. Ginkūnų pradinėje mokykloje mokytojavo poetė Valerija Valsiūnienė.

Interviu klausimyno pavyzdys

Tyrimas atliekamas Šiaulių universiteto, Socialinių mokslų fakulteto IV kurso viešojo administravimo studentės, norint išsiaiškinti, kokia turėtų būti bendruomenės strategija, padedanti pasiekti darnią kaimo plėtrą.

Tyrimo metu gauta informacija naudojama tik moksliniais tikslais, griežtai laikantis mokslinių tyrimų etikos. Siekiant išlaikyti respondentų konfidencialumą, visi atsakymai vertinami kaip visuma, neminint vardo ir pavardės.

Darnios bendruomenės strategija - tai priemonė, leidžianti gyventojams veikti racionaliai ir kryptingai, pagal savo poreikius gerinant gyvenamosios vietovės gyvenimo kokybę per ekonomines, socialines, kultūrines bei aplinkosaugines iniciatyvas.

Informanto bendrieji duomenys:

1. Institucijos pavadinimas.....
2. Pareigos
3. Darbo stažas
4. Išsilavinimas

• Darnios bendruomenės samprata, tikslai:

1. Apibūdinkite, kaip suvokiate darnios bendruomenės sąvoką. *(Kokie yra darnios bendruomenės aspektai?)*.....
.....
2. Kokie turėtų būti darnios bendruomenės pagrindiniai tikslai?
.....
.....

• Bendruomenės poreikių analizė:

3. Įvardinkite, kokia bendruomenės viešųjų poreikių raiška turėtų atspindėti darnios bendruomenės strategijoje?

	Sutinku	Ko gero sutinku	Ko gero nesutinku	Nesutinku	Neturiu nuomonės
SVEIKA APLINKA:					
• Gyvenamosios aplinkos puoselėjimas					
• Kovojimas su gamtos teršimu					
• Oro kokybė					
• Pagrįstas gamtinių išteklių naudojimas					
• Biologinė įvairovė					
• Kita.....					
GYVYBINGA EKONOMIKA:					
• Konkurencingumas kitų bendruomenių atžvilgiu					
• Konkurencingų projektų rašymas					
• Bendruomenės narių užimtumo skatinimas					
• Kaimo turizmo vystymas ir poilsio organizavimas					

	Sutinku	Ko gero sutinku	Ko gero nesutinku	Nesutinku	Neturiu nuomonės
• Bendruomenės gebėjimas pritraukti naujų investicijų					
• Kita.....					
SOCIALINĖ GEROVĖ:					
• Bendruomenės saugumo užtikrinimas					
• Nedarbo ir ilgalaikio nedarbo lygis mažėjimas					
• Kultūrinių bei dvasinių poreikių tenkinimas, bendruomenės verslumo skatinimas					
• Prieinamo būsto užtikrinimas					
• Komunalinių paslaugų užtikrinimas					
• Ūkinių poreikių patenkinimas					
• Vaikų išsilavinimo/ugdymo įstaigų prieinamumas					
• Pastatų kokybės užtikrinimas					
• Darnus infrastruktūros ir susisiekimo valdymas bei plėtra					
• Galimybė auginti ekologiškus produktus					
• Kita.....					

• **Darnios bendruomenės strategijos rengimas**

4. Kas turėtų būti Darnios bendruomenės strategijos rengėjas? Jums priimtinius variantus pažymėkite X.

• Ginkūnų seniūnijos bendruomenė	
• Ginkūnų seniūnijos bendruomeninių organizacijų pirmininkai, valdybos atstovai	
• Bendruomenės sudaryta priežiūros grupė	
• Vietiniai Ginkūnų seniūnijos švietimo, kultūros, socialinės apsaugos specialistai	
• Ginkūnų seniūnijos bendruomenės pagarbos nusipelnę vietiniai žymūs žmonės	
• Socialiniai partneriai: verslo atstovai	
• Lietuvos bendruomenių asociacija	
• Kita.....	

5. Kokiais metodais bendruomenės turėtų būti įtraukiamos į Darnios bendruomenės strategijos formavimo procesą? Jums priimtinius variantus pažymėkite X.

• Viešojo posėdžio (susirinkimo) metu	
• Per piliečių tyrimus ir apklausas	
• Bendruomenės nariai turėtų savarankiškai burtis į Piliečių grupes ir teikti siūlymus	
• Per seniūnijos organizuojamus forumus	
• Aptariant sprendimus elektroninėje erdvėje	

6. Kokios Darnios bendruomenės strategijoje apibrėžtos savanoriškos partnerystės formos padėtų realizuoti bendruomenių iškeltus tikslus? Jums priimtinus variantus pažymėkite X.

	Seniūnija	Rajono savivaldybė	Kitos bendruomenės	NVO	VVG	Verslo atstovai	Kita...
• Patalpų suteikimas posėdžių ir susitikimų rengimui							
• Informacijos apie bendruomenės veiklą sklaida/viešinimas							
• Mokymų/seminarų bendruomenėms organizavimas							
• Informacinių išteklių suteikimas							
• Žmogiškųjų išteklių suteikimas							
• Finansinių išteklių suteikimas							
• Kita.....							

• **Darnios bendruomenės strategijos rengimo forma:**

7. Kokios struktūros dalys turėtų atspindėti Darnios bendruomenės strategijoje? Jums priimtinus variantus pažymėkite X.

Strategijos vizija	
Bendra Ginkūnų seniūnijos situacijos apžvalga	
Bendruomenės poreikių analizė	
Darnios plėtros galimybės	
Priemonių planas	
Strategijos įgyvendinimo priežiūros sistema	
Strategijos vertinimo sistema	
Kita.....	

• **Darnios bendruomenės strategijos vertinimo dalis:**

8. Nurodykite, kokias pozicijas, pagal svarbumą išskirtumėte kiekvienam darnios bendruomenės strategijos įgyvendinimo vertinimo rodikliui.

Siūloma įvertinimo skalė nuo 1 iki 5:

1, 2 – mažos reikšmės rodiklis,

3 – vidutiniškai reikšmingas rodiklis,

4, 5 – reikšmingas rodiklis.

	①	②	③	④	⑤
SVEIKA APLINKA:					
• Sutvarkyti viešosios erdvės plotai (ha)					
• Šiltnamio efektą sukeliančių dujų mažinimas (t)					
• Užteršto vandens nuotekų kiekio mažinimas (t)					

	①	②	③	④	⑤
• Vandens telkinių kokybės gerinimas (teršalų koncentracijos mažinimas)					
• Dienų skaičiaus per metus mažinimas, kai teršalų koncentracijos viršija leistinuosius normatyvus					
• Atliekų perdirbimo intensyvumas (t)					
• Saugomų teritorijų plotas (proc.)					
• Miškų, parkų, želdynų plotas (ha)					
• Kita.....					

Pakomentuokite savo pasirinkimus bei pasiūlykite priemones, esamos situacijos gerinimui

GYVYBINGA EKONOMIKA:					
• Seniūnijos teikiamų paslaugų kokybė (Balai)					
• Aukštosiomis technologijomis pagrįstos produkcijos gamyba (pramonės sukuriama BVP proc.)					
• Sėkmingai įgyvendinti projektai (proc.)					
• Įsisavinta ES finansinė parama (proc.)					
• Didėjantis vietinių gyventojų užimtumas (proc.)					
• Įmonių tankumas (Įm. sk./ km ²)					
• Pajamos, gautos iš turizmo					
• Įmonių, pritraukiančių bendrąsias ir tarptautines investicijas, skaičius					
• Materialinės investicijos, tenkančios vienam gyventojui (tūkst. Lt)					
• Kita.....					

Pakomentuokite savo pasirinkimus bei pasiūlykite priemones, esamos situacijos gerinimui

SOCIALINĖ GEROVĖ:					
• Nusikalstamumo lygis, tenkantis 100 gyventojų (skaičius)					
• Gatvių šviestuvų įrengimas/tvarkymas (vnt.)					
• Darbo jėgos didėjimas (proc.)					
• Bedarbių skaičius mažėjimas (proc.)					
• Būsto kaina (Lt/m ²)					
• Surengtų išvykų, renginių, mokymų, seminarų skaičius					
• Inžinerinės-komunalinės infrastruktūros būklės gerėjimas (balai)					
• Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo sistemų įrengimas, atnaujinimas (proc.)					
• Kirpyklų, siuvyklų, batų taisyklų, kėpyklų ir kt. įrengimas (vnt.)					
• Rekonstruojamų pastatų skaičius (vnt.)					
• Avarinės grėsmės pastatų pašalinimas/konservavimas (vnt.)					
• Viešojo transporto srauto dažnumas pagal gyventojų poreikius (min)					
• Kelionės iš namų, į darbą trukmė (min.)					
• Važiavimo trukmė iki Šiaulių miesto centro (min)					
• Kelių, gatvių rekonstrukcija (km)					
• Vystoma ekologinė gamyba (t)					
• Kita.....					

Pakomentuokite savo pasirinkimus bei pasiūlykite priemones, esamos situacijos gerinimui

9. Kokias išskirtumėte priemones, kuriomis būtų vertinami darnios bendruomenės strategijoje apibrėžti uždaviniai?

	Sutinku	Ko gero sutinku	Ko gero nesutinku	Nesutinku	Neturiu nuomonės
• Kasmetinės strategijos įgyvendinimo ataskaitos					
• Gyventojų nuomonė, išreikšta apklausoje					
• Informacijos apie bendruomenę ir jos įgyvendinamas iniciatyvas viešinimas					
• Bendruomenės sudarytos priežiūros grupės kontrolė					
• Rajono savivaldybės kontrolė					
• Seniūnijos kontrolė					
• Kita.....					

Dėkoju už atsakymus!

Dalyvavimo tarptautinėje Jaunųjų tyrėjų tarptautinėje mokslinėje konferencijoje
pažymėjimas

 ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS	PAŽYMĖJIMAS	Ineta Ceironaitė	2014 m. balandžio 24 d. dalyvavo Šiaulių universiteto Socialinių mokslų fakulteto organizuojamoje 14-oje Jaunųjų tyrėjų tarptautinėje mokslinėje konferencijoje „EKONOMIKOS IR VADYBOS AKTUALIJOS“. Pranešimo tema:	„Darnios bendruomenės strategija Šiaulių rajono Ginkūnų seniūnijoje“	Socialinių mokslų fakulteto prodekanė	V. Tubutienė
						
				Šiauliai 2014 m. balandžio 24 d.		
Registracijos Nr. 2014/SMIP 291						

**Pirmos vietos laimėjimą Jaunųjų tyrėjų tarptautinėje mokslinėje konferencijoje
patvirtinantis pažymėjimas**

ŠIAULIŲ
UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ
FAKULTETAS

DIPLOMAS

I vieta

Inetai Cedronaitei

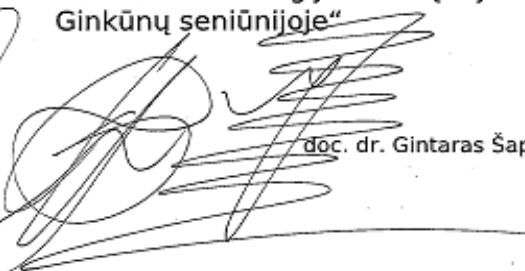
**2014 m. balandžio 24 d. dalyvavo Šiaulių universiteto
Socialinių mokslų fakulteto organizuojamoje
14-oje Jaunųjų tyrėjų tarptautinėje mokslinėje
konferencijoje „EKONOMIKOS IR VADYBOS
AKTUALIJOS“.**

Pranešimo tema:
„Darnios bendruomenės strategija Šiaulių rajono
Ginkūnų seniūnijoje“

Dekanas

doc. dr. Gintaras Šaparnis

Šiauliai
2014-05-12

Registracijos Nr. 2014/SMIP 163